

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TARİHİ ÇEVRELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİDEN
CANLANDIRILMASINDA KULLANICI GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: BURSA, HANLAR BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gül Sibel GEDİK

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

EYLÜL 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TARİHİ ÇEVRELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİDEN
CANLANDIRILMASINDA KULLANICI GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: BURSA, HANLAR BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Gül Sibel GEDİK
(502101107)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Dilek YILDIZ

EYLÜL 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502101107 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Gül Sibel GEDİK**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**TARİHİ ÇEVRELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİDEN CANLANDIRILMASINDA KULLANICI GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: BURSA, HANLAR BÖLGESİ ÖRNEĞİ**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Yrd. Doç. Dr. Dilek YILDIZ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Fatma ERKÖK**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU
İstanbul Kültür Üniversitesi

Teslim Tarihi : **31 Ağustos 2015**
Savunma Tarihi : **28 Eylül 2015**

Aileme,

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tez sürecinde bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, sabrı ve ilgisiyle yol gösteren değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Dilek YILDIZ'a,

Başlangıçta beni yönlendiren ve tezin şekillenmesinde büyük emeği olan Doç. Dr. Fatma ERKÖK'e, lisans öğrenimim boyunca ve şimdi de yüksek lisans çalışmamda tüm pozitifliği ve güler yüzüyle değerli katkılarda bulunan Prof. Dr. Neslihan Dostoğlu'na,

Maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem Sevinç GEDİK, babam Ahmet GEDİK, biricik kardeşim Mehmet Tuğrul GEDİK'e,

Sevgisi ve ilgisiyle her zaman yanımda olan anneannem Fatma UYSAL ve dedem Sadık UYSAL'a,

Ve bu tezin tamamlanmasında emeği geçen herkese,

Teşekkürlerimi sunarım...

Eylül 2015

Gül Sibel Gedik
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xvii
SUMMARY.....	xxi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problemin Tanımı ve Arka Planı.....	1
1.2 Tezin Amacı.....	2
1.3 Tezin Literatüre Katkısı ve Önemi.....	3
1.4 Araştırma Soruları ve Yöntemi.....	4
1.4.1 Bilişsel haritalama.....	5
1.4.2 Anket.....	5
1.5 Bölüm Sonucu.....	7
2. TARİHİ ÇEVRELERDE SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİDEN	
 CANLANDIRMA.....	9
2.1 Tarihi Çevre.....	9
2.2 Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Yeniden Canlandırma ve Amaçları.....	10
2.2.1 Çevresel bileşenler.....	18
2.2.2 Sosyal bileşenler.....	18
2.2.3 Ekonomik bileşenler.....	19
2.2.4 Organizasyonel bileşenler.....	20
2.2.4.1 Katılımcı yaklaşım.....	20
2.2.4.2 Aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı yaklaşımlar.....	23
2.3 Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Yeniden Canlandırma Örnekleri.....	25
2.3.1 Viva o Centro programı, Porto Alegre - Brezilya.....	25
2.3.2 Ciutat Vella Bölgesi - İspanya.....	27
2.3.3 Manchester Kent Merkezi Planı - İngiltere.....	30
2.4 Kentsel Algı ve İmge.....	34
2.4.1 Bilişsel haritalama.....	36
2.4.2 Bilişsel haritalama yöntemini kullanan araştırmalardan örnekler.....	39
2.5 Bölüm Sonucu.....	42
3. ALAN ÇALIŞMASI: BURSA, HANLAR BÖLGESİ.....	43
3.1 Hanlar Bölgesinin Tarihsel Süreci.....	43
3.2 Hanlar Bölgesi'nin Mevcut Durumu.....	57
3.3 Hanlar Bölgesi'nin Seçilme Nedenleri.....	62
3.4 Alan Çalışması.....	64
3.4.1 Bilişsel haritalama sonuçlarının değerlendirilmesi.....	64
3.4.2 Anket sonuçlarının değerlendirilmesi.....	75
3.4.3 Alan çalışmasına katılan kullanıcıların profili.....	94
3.4.4 Alan çalışmasının sonuçlarının değerlendirilmesi.....	96

3.5 Bölüm Sonucu	103
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	105
KAYNAKLAR.....	109
EKLER	115
ÖZGEÇMİŞ.....	121

KISALTMALAR

ARI	: Bütünleşik Rehabilitasyon Alanı
GEAYYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
GZFT	: Güçlü Yanlar, Zayıf Yanlar, Fırsatlar, Tehditler
HQE²R	: Sürdürülebilir Mahalleler İçin Yapıların Sürdürülebilir Yenilemesi
MİA	: Merkezi İş Alanı
PAI	: Bütünleşik Eylem Planı
PROCIVESA	: Promoció Ciutat Vella, SA
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UFRGS	: Universidade Federal do Rio Grande do Sul – Federal Üniversitesi

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Anket formu.	5
Şekil 1.2 : Ankette kullanılan semboller.....	6
Şekil 2.1 : Sürdürülebilirlik bileşenleri (Wilson ve diğ., 2007).	12
Şekil 2.2 : Tarihi çevrelerde sürdürülebilirlik (Vehbi ve Hoşkara, 2009).	13
Şekil 2.3 : Tarihi çevrelerin sürdürülebilirliği için bir model (Vehbi ve Hoşkara, 2009).	13
Şekil 2.4 : Kentsel çevrede analiz konuları, teknikleri, yöntemleri ve araçları (Dorathı ve diğ., 2004).	15
Şekil 2.5 : Hanlar Bölgesi'nin kapsamlı analiz modeli (Arslan ve diğ., 2011).	16
Şekil 2.6 : Modelin kavramsal çerçevesi (Taş ve diğ., 2009).	17
Şekil 2.7 : Kullanıcı katılımının hedefleri, teknikleri ve amaçları (Glass, 1979).	23
Şekil 2.8 : Sürdürülebilir gelişme için yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yaklaşım (Cronin & Guthrie, 2011).	23
Şekil 2.9 : Porto Alegre, Brezilya (Bohrer, 2008).	26
Şekil 2.10 : Caminho dos Antiquarios dayanışmacı yerel yönetim (Bohrer, 2008)...	27
Şekil 2.11 : Ciutat Vella, Barselona (Url-2).	28
Şekil 2.12 : Ciutat Vella, Barselona (Url-3).	28
Şekil 2.13 : Ciutat Vella, Barselona (Url-3).	28
Şekil 2.14 : Organizasyon tablosu (Foment Ciutat Vella).	29
Şekil 2.15 : Manchester'da patlayan bomba (Url-5).	31
Şekil 2.16 : EDAW Manchester master planı (Url-4).	32
Şekil 2.17 : 2002 yılında Machester kent merkezi (Url-5).	33
Şekil 2.18 : Tasarlanan yeni kamusal alan (Url-5).	33
Şekil 2.19 : 1960 yılında yayınlanan Kent İmgesi kitabı (Url-6).	34
Şekil 2.20 : Eskizlerden elde edilen Boston imgesi (Lynch, 1960).	34
Şekil 2.21 : Kent İmgesi (Lynch, 1960).	34
Şekil 2.22 : Çevre kalitesi (Damayanti, 2012).	36
Şekil 2.23 : Bilişsel Haritaların Şekillenmesi (Sulsters, 2005 - Senge, 1994'ten uyarlanmış).	37
Şekil 2.24 : Bir Çevre Öğrenme Modeli (Rapoport, 1977).	38
Şekil 2.25 : Bilişsel Haritaların Oluşum Süreci (Erkan, 2012 – Rapoport (1977)'tan uyarlanmış).	38
Şekil 2.26 : Surabaya'da yapılan bilişsel haritaların görsel analizi (Damayanti, 2012).	39
Şekil 2.27 : Mariahoeve'de yapılan bilişsel haritaların görsel analizi (Sulsters, 2005).	41
Şekil 2.28 : Kırsal bisiklet yolunda yapılan bilişsel haritanın görsel analizi (Lusk, 2002).	42
Şekil 3.1 : Osmanlı öncesi Bursa.	43
Şekil 3.2 : Osmanlı Dönemi'nde Hanlar Bölgesi.	44
Şekil 3.3 : 1837 Carlsten Niebuhr Haritası (Akkılıç 2001).	46

Şekil 3.4 : 1862 Suphi Bey Haritası (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu).	47
Şekil 3.5 : 1862 haritasına göre Hanlar Bölgesi'nin Gabriel tarafından düzenlenmiş hali (Gabriel, 1958).	47
Şekil 3.6 : Hanlar Bölgesi'nin mevcut durumu.	47
Şekil 3.7 : 1879 Bursa'nın gelişim şeması (Baykal 1976).	48
Şekil 3.8 : 1921 haritasında Hanlar Bölgesi (Bir İmparatorluğun İzi-Osmangazi, 2006).	49
Şekil 3.9 : Cumhuriyet Dönemi'nde Hanlar Bölgesi.	50
Şekil 3.10 : 1958 Bursa yangınından sonra Hanlar Bölgesi (Piccinato, 2004)	50
Şekil 3.11 : 1960 Piccinato Planı (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu)	51
Şekil 3.12 : 1960 Piccinato Planı Hanlar Bölgesi (Piccinato, 1961).	51
Şekil 3.13 : 1976 yılı 1/25000 Ölçekli İmar İskan Bakanlığı planı (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu).	52
Şekil 3.14 : 2008 yılı 1/5000 ölçekli Osmangazi Nazım İmar Planı (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu).	53
Şekil 3.15 : Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi koruma amaçlı imar planı (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).	53
Şekil 3.16 : Hanlar Bölgesi konsept projesi (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu).	54
Şekil 3.17 : Orhangazi Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması 1. Ödül (Url-7).	55
Şekil 3.18 : Orhangazi Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması 1. Ödül (Url-7).	55
Şekil 3.19 : Alan Başkanlığınca belirlenen yönetim alanı (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).	56
Şekil 3.20 : Hanlar Bölgesi yönetim alanı (Url-8).	56
Şekil 3.21 : Dünya Mirası beratı (Url-8).	57
Şekil 3.22 : Hanlar Bölgesi.	58
Şekil 3.23 : Hanlar Bölgesi hava fotoğrafı (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi). ...	58
Şekil 3.24 : Hanlar Bölgesi hava fotoğrafı (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi). ...	59
Şekil 3.25 : Orhangazi Meydanı.	59
Şekil 3.26 : Cumhuriyet Caddesi.	60
Şekil 3.27 : T1 tramvay hattı (Url-9).	60
Şekil 3.28 : Hanlar Bölgesi'ndeki üst örtü uygulamaları.	61
Şekil 3.29 : TOKİ ve Bursa Kenti.	61
Şekil 3.30 : Hanlar Bölgesi anıt eser listesi (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).	62
Şekil 3.31 : Hanlar Bölgesi (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi).	63
Şekil 3.32 : Bilişsel haritaların analizinde kullanılan semboller.	64
Şekil 3.33 : Kadın kullanıcılarından bilişsel haritalama örnekleri.	66
Şekil 3.34 : Erkek kullanıcılarından bilişsel haritalama örnekleri.	67
Şekil 3.35 : Atatürk Caddesi, Kapalı Çarşı ve Uzun Çarşı.	68
Şekil 3.36 : Bilişsel imge elemanı olarak yol ögesine ait sayısal veriler.	68
Şekil 3.37 : Bilişsel imge elemanı olarak yol ögesinin görsel analizi.	69
Şekil 3.38 : Orhangazi Meydanı, Tophane ve Heykel.	69
Şekil 3.39 : Bilişsel imge elemanı olarak bölge ögesine ait sayısal veriler.	70

Şekil 3.40 : Bilişsel imge elemanı olarak bölge ögesinin görsel analizi.	70
Şekil 3.41 : Çakırhamam ve Heykel.	71
Şekil 3.42 : Bilişsel imge elemanı olarak düğüm noktası ögesinin görsel analizi.	71
Şekil 3.43 : Ulu Cami, Koza Han ve Orhan Camii.	72
Şekil 3.44 : Bilişsel imge elemanı olarak nirengi noktası ögesine ait sayısal veriler.	72
Şekil 3.45 : Bilişsel imge elemanı olarak nirengi noktası ögesinin görsel analizi.	73
Şekil 3.46 : Bilgilendirme panoları.	74
Şekil 3.47 : Hanlar Bölgesi'nin bilişsel imge elemanları.	74
Şekil 3.48 : Hanlar Bölgesi'nin bilişsel imge elemanları.	75
Şekil 3.49 : Hanlar Bölgesi denilince akla gelen cevaplar.	76
Şekil 3.50 : Bursa ve Ulu Cami.	76
Şekil 3.51 : Hanlar Bölgesi'nin sınırları.	77
Şekil 3.52 : Hanlar Bölgesi'nin çeperinde bulunan kullanıcıların sınır olarak kabul ettiği ve bölgenin dışarıdan algılanmasını engelleyen yapılar.	77
Şekil 3.53 : Hanlar Bölgesi'nde en çok kullanılan rotalar.	78
Şekil 3.54 : Hanlar Bölgesi'ndeki ticaret alanları.	78
Şekil 3.55 : Hanlar Bölgesi'nde trafiğin yoğun olduğu kesişim noktaları.	79
Şekil 3.56 : Ulu Cami, Heykel ve Koza Han.	79
Şekil 3.57 : Hanlar Bölgesi'nin sembolü.	79
Şekil 3.58 : Hanlar Bölgesi'nin sembolü.	80
Şekil 3.59 : Ulu Cami, Koza Han ve Tarihi Belediye Binası.	80
Şekil 3.60 : Hanlar Bölgesi'nde en sevilen yapı.	80
Şekil 3.61 : Hanlar Bölgesi'nde en sevilen yapı.	81
Şekil 3.62 : Koza Han avlu, Orhangazi meydanı ve Tophane.	81
Şekil 3.63 : Hanlar Bölgesi'nde en sevilen açık mekan.	82
Şekil 3.64 : Hanlar Bölgesi'nde en sevilen açık mekan.	82
Şekil 3.65 : Doğanbey TOKİ, Zafer Plaza ve Pirinç Han.	83
Şekil 3.66 : Hanlar Bölgesi'nde sevilmeyen yapı.	83
Şekil 3.67 : Hanlar Bölgesi'nde sevilmeyen yapı.	83
Şekil 3.68 : Pirinç Han Avlu, Ertuğrul Bey Meydanı ve Uzun Çarşı.	84
Şekil 3.69 : Hanlar Bölgesi'nde sevilmeyen açık mekan.	84
Şekil 3.70 : Hanlar Bölgesi'nde sevilmeyen açık mekan.	85
Şekil 3.71 : Hanlar Bölgesi'ne geliş sıklığı.	86
Şekil 3.72 : Hanlar Bölgesi'ne geliş nedeni.	86
Şekil 3.73 : Hanlar Bölgesi'ne ulaşım aracı.	87
Şekil 3.74 : Kapalı çarşı.	87
Şekil 3.75 : Hanlar Bölgesi'nin en yoğun kullanılan mekanları.	88
Şekil 3.76 : Hanlar Bölgesi'nin kullanım yoğunluğu.	88
Şekil 3.77 : Hanlar Bölgesi'ni Bursa'nın diğer bölgelerinden farklı kılan nitelikleri.	89
Şekil 3.78 : Hanlar Bölgesi'ne dair özel hisler.	89
Şekil 3.79 : Hanlar Bölgesi'nin en büyük sorunu.	90
Şekil 3.80 : Hanlar Bölgesi'nin zayıf yanları.	90
Şekil 3.81 : Hanlar Bölgesi'nin güçlü yanları.	91
Şekil 3.82 : Hanlar Bölgesi'nin gelişimini sağlayacak olanaklar.	91
Şekil 3.83 : Hanlar Bölgesi için öneriler.	92
Şekil 3.84 : Hanlar Bölgesi ile ilgili çalışmalardan haberdar mısınız?	93
Şekil 3.85 : Hanlar Bölgesi'nin Dünya Mirası Listesi'ne girdiğini söyleyen afiş (Mayıs, 2015-Acemler) ve (Eylül, 2015-Ulu Cami yanı).	93
Şekil 3.86 : Hanlar Bölgesi'nde yapılan çalışmaları yeterli buluyor musunuz?	93

Şekil 3.87 : Hanlar Bölgesi anket sonuçları.	94
Şekil 3.88 : Kullanıcıların cinsiyeti.....	95
Şekil 3.89 : Kullanıcıların yaş dağılımları.....	95
Şekil 3.90 : Kullanıcıların doğum yeri.	95
Şekil 3.91 : Kullanıcıların Bursa'da ikamet süresi.	95
Şekil 3.92 : Kullanıcıların öğrenim durumu.	96
Şekil 3.93 : Kullanıcıların meslekleri.....	96
Şekil 3.94 : Bilişsel haritalama verileri.	97
Şekil 3.95 : Anket verilerine göre hazırlanan haritalar.	98
Şekil 3.96 : Bilişsel haritalamanın ve anketin görsel analizi.	99
Şekil 3.97 : Hanlar Bölgesi ve TOKİ.	100
Şekil 3.98 : Hanlar Bölgesi'nden fotoğraflar.	100
Şekil 3.99 : Kullanıcı görüşleriyle oluşturulan Hanlar Bölgesi'nin GZFT analizi. .	102
Şekil 3.100 : Hanlar Bölgesi'nin GZFT analizleri (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).	103
Şekil A.1 : Anket formu.	117
Şekil B.1 : 45-54 yaş kadın kullanıcı tarafından hazırlanmış bilişsel harita.	119
Şekil B.2 : 45-54 yaş kadın kullanıcı tarafından hazırlanmış bilişsel anket.....	120

TARİHİ ÇEVRELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİDEN CANLANDIRILMASINDA KULLANICI GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: BURSA, HANLAR BÖLGESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Tarihi çevreler, kentlerin tarihini, kültürünü gösteren önemli bölgelerdir. Kentlerin gelişmesi, nüfusun artması gibi dönüşümler tarihi çevreleri etkilemiştir. Geçirilen bu dönüşümler ve ileriye dönük planlamaların yapılmaması tarihi çevrelerin dokusunun bozulmasına neden olmuştur. Mevcut tarihi çevrelerdeki kaos ortamının, planlamalardaki eksiklikler sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu yüzden, tarihi çevrelerde yapılacak her planlamada kentin çevresel, sosyal, ekonomik ve organizasyonel tüm verileri ele alınmalıdır.

Tarihi çevrelerin yeniden canlandırılması sürecinde tüm verilerin ele alınması bu alanlardaki sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için önemlidir. Çevresel bileşenlerde kent dokusunun incelenmesi, kentin fiziksel ve doğal zenginliklerinin belirlenmesi ve bunların geleceğe aktarımı konusunda fikirlerin belirlenmesi; sosyal bileşenlerde kent ve bölge kullanıcılarının eşitlik, adalet gibi haklarının sağlanması ve sosyal donatı ve etkinliklerin sağlanması; ekonomik bileşenlerde kentin ve bölgenin ekonomik dinamiklerinin belirlenerek bunun geliştirilmesi ve kent ile bölgenin kalkınması; organizasyonel bileşenlerde ise kentin idari birimlerinin, toplum kuruluşlarının ve kullanıcılarının yapılan çalışmalara katılımının sağlanması ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda mevcut tarihi çevrelerde yapılan çalışmalar incelendiğinde kullanıcı odaklı çalışmaların yapılmadığı düşünüldüğünden bu konu üzerinde durulmuş ve katılımcı yaklaşım, aşağıdan yukarı - yukarıdan aşağı yaklaşımlar incelenmiştir.

Tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma örneklerinden kullanıcı katılımında öne çıkan Brezilya - Viva o Centre programı, yeniden canlandırma konusunda ödüllü bir proje olan İspanya - Ciutat Vella Bölgesi ve bir patlama sonucu yıkıma ve büyük bir dönüşüme uğrayan İngiltere Manchester Kent Merkezi Planı incelenmiş ve bu çalışmalarda kentin çevresel, sosyal, ekonomik ve organizasyonel tüm verilerinin ele alındığı ve kullanıcı katılımının sağlandığı görülmüştür.

Kullanıcıların kent algısı kentte yaşanan süre, edinilen deneyimler, kentle ilgili bilgilerle oluşan bir süreçtir. Kullanıcıların kent algısını ölçmede ve kent için önemli imgelerin belirlenmesinde bilişsel haritalama yöntemi kullanılır. Yapılan bilişsel haritalama çalışmaları incelendiğinde bu yöntemin kullanıcıların bölge hakkındaki düşüncelerini elde etmede önemli bir yöntem olduğu görülmüştür.

Kentin önemli parçası olan tarihi çevrelerin sürdürülebilir yeniden canlandırılmasında kullanıcı görüşlerinin alınmasının önemli bir veri oluşturacağı düşünülmektedir. Bu yüzden, kullanıcı görüşlerinin, tarihi çevrelerin sürdürülebilir yeniden canlandırılmasında veri oluşturup oluşturmayacağı, eğer oluşturuyorsa bu verilerin nasıl kullanılabileceğini görmek için alan çalışması yapılmıştır. Seçilen alan köklü bir geçmişe sahip, tarihi, doğal, kültürel zenginliği olan Bursa-Hanlar Bölgesi'dir. Tarihi kent merkezi, bütüncül olmayan planlarla, çarpık yapılaşmayla,

idari birimlerin farklı uygulamalarıyla karmaşık hale gelmiştir. Bu alan üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda alanın tümü ile ilgili kullanıcı görüşü alınmadığı görülmüştür.

Literatür araştırmasından sonra yapılan alan çalışması, bilişsel haritalama ve anket olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, kullanıcılara boş bir kağıt verilerek bölgeyi bir yabancıya anlatıyor gibi çizimleri istenmiştir. Daha sonra anket bölümüne geçilmiştir. Anket; bilişsel haritalama, kullanım yoğunluğu, kullanıcı görüşleri ve kişisel bilgiler olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

100 kişiyle yapılan çalışma sonucunda; kullanıcıların bölgeyi nasıl algıladığı, hangi yapıların öncelikli olduğu, hangi yapıların fark edilmediği, bölge için ne gibi önerileri olduğu görülmüştür. Kentte uzun yıllar yaşayanların bölgedeki çoğu yapıyı bildikleri, tarihi konusunda az çok fikir sahibi oldukları, yapıların şu anki işlevlerini bildikleri görülmüştür. Kente yeni gelenlerin önceliği ise, ilk göze çarpan yapılar olmuştur. Gizli kalan yapıları bilmedikleri, yapıların tarihi konusunda fikir sahibi olmadıkları görülmüştür. Kente yeni gelen insanların, turistlerin bölgeyi tam anlamıyla hissedemedikleri, buradaki tarihi dokunun zenginliğini göremedikleri düşünülmektedir. Kullanıcıların UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne giren bölgede yapılan çalışmalarla ilgili de bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür.

Alan çalışmasında elde edilen veriler değerlendirildiğinde, yeniden canlandırma stratejilerinin hedef ve amaçlarına, tasarım/planlama ve yönetsel boyutuna katkıda bulunabilecek şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Hedef ve amaçlar:

- Hanlar Bölgesi'nin öne çıkan bilişsel imge elemanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için kimliklerinin korunması, yaşatılması ve onarılması,
- Bölgenin en önemli nitelikleri olan tarihi kimliğinin ve ticaret işlevinin korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Turizme yönelik olarak Bursa'nın tarihi kent merkezini hem tasarım hem de yönetsel boyutta zenginleştirecek önlemler ve kararlar alınması.

2. Tasarım ve planlama:

- Önemli nirengi noktalarının algılanabilirliğinin artırılması,
- Açık alanların niteliğinin artırılması ve uygun alanlar varsa yeni açık alanların oluşturulması,
- Ticari aksın korunması ve geliştirilmesi,
- Kamusal alanlardaki kullanımı arttıracak peyzaj düzenlemeleri yapılması,
- Kent merkezini ve bölgeyi olumsuz yönden etkileyen trafik ve otopark sorununun çözülmesi,
- Gençlerin bölgeyi daha çok kullanabilmesi için bazı yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve gençler için organizasyonlar yapılması,
- Bazı hanların avlularının daha fazla kullanabilmesi için düzenlemeler yapılması,
- Turistler için bölgenin tanımsız olmasından dolayı düzenlemeler yapılması ve bölge içindeki önemli nirengi noktalarını birbirine bağlayan gezi rotalarının önerilmesi.

3. Yönetim:

- Halkın hem bölgenin tarihi hem de yapılan çalışmalar konusunda bilinçlendirilmesi,

- Yerel yönetimin turistlere yönelik olarak bölgenin kavranması ve deneyimlenmesini kolaylaştıracak nitelikli rehber sayısının arttırılması gibi tedbirler alması,
- Yerel yönetimin bölgenin temizliği ve düzeni için işletmeye yönelik uygulamalarını yeniden gözden geçirmesi ve bu uygulamaların etkinliğini arttırması,
- Kentin tüm idari birimlerinin birlikte hareket etmesi gereklidir.

Bu çalışma sonucunda kullanıcı görüşlerinden önemli veriler elde edildiği, bu verilerin yapılacak sürdürülebilir yeniden canlandırma çalışmalarında kullanabileceği görülmüştür. Dolayısıyla, bu çalışmanın tarihi çevrelerde yapılacak çalışmalarda kullanıcı görüşlerinin alınması konusunda örnek oluşturabileceği düşünülmektedir.

AN EVALUATION OF USER OPINIONS ABOUT SUSTAINABLE REVITALIZATION OF HISTORIC URBAN QUARTERS: BURSA-HAN DISTRICT AS A CASE

SUMMARY

Historic urban quarters are important areas, which show the cultural and historical qualities of the city. Factors such as population growth, the rapid development of cities and globalization have also influenced the historic environment. These transformations without any comprehensive planning have led to the deterioration of the historic pattern. It is thought that the chaos in the existing historic environment has occurred as a result of lack in planning. Therefore, it is important that each planning in the historic urban quarters includes environmental, social, economic and organizational data of the city in a holistic way.

Consideration of all data in the process of revitalization of the historic environment is important to ensure the sustainability of these areas. Examination of the urban fabric, determination of the physical and natural wealth of the city and determination of ideas on how to transfer them to the future are important for the environmental dimensions. In the social dimensions, it is required ensuring the rights of urban and regional users such as equality, justice and providing of social facilities and activities. Identifying and developing the economic dynamics of the city and region are important in the economic dimensions. In the organizational/administrative dimensions, it is needed acting together in all administrative units of the city. After a review of the existing studies in the historic urban quarters, it has been found out that there is no adequate user oriented research. In this context, this study focuses on the users and participatory approach, top down and bottom up approaches are examined.

Three examples of sustainable revitalization of historic urban quarters have been selected. The first example is Brazil - Viva o Centre program which is featured on user participation. The second example is Spain - Ciutat Vella District which won the award about revitalization. The last example is England Manchester City Centre Plan, which had explosion destruction and a major transformation. In these three examples, it is seen that the city's environmental, social, economic and organizational data has handled together and user participation has ensured.

User's city perception is a process that occurs within time, experiences and information about the city. Cognitive mapping is used to determine the image for the city. The cognitive mapping studies are examined and it is seen that this method is important for achieving the user's thoughts about the area.

By analyzing the studies, it is seen that the user opinions has not been considered adequately. It is thought that user opinions will be an important data for sustainable revitalization of historic urban quarters. In order to see if user opinions create data for sustainable revitalization of historic urban quarters or not and see how these data can be used, a field study has been done. Selected area is Khans Area -the historic core of the city of Bursa- which has very rich historical, natural and cultural value.

The historical city center became complex because of non-holistic plannings, unplanned construction and different applications which were carried out by administrative units during different periods. There are many studies about this area however, it has been noted that there is not efficient evaluation of user opinions in these studies.

After the literature review, the field study which consists of two parts; cognitive mapping and survey are employed. In the first part, users are asked to draw the area as if they are explaining it to a foreigner. After that the survey part is started. The survey consists of four parts; cognitive mapping, use density, user opinion and personal information.

As a result of the survey which are carried out with a hundred respondents; how users perceive the area, which buildings are preferential or unnoticed, and their suggestions for the area were determined. We can see that people living for long years in the city know many buildings in the area, have ideas about the history and know the current functions of these buildings. The priority of the newcomers to the city, has been the most striking structures. It is seen that they don't know the hidden structures and don't have idea about the history of the old buildings. Therefore, newcomers and tourists can't perceive the area totally and realize the richness of this pattern, is thought. It is also seen that they don't know anything about the studies in the area which were carried out by the UNESCO World Heritages.

These results are obtained from the field study:

1. Goals and objectives:
 - Preservation, maintaining and repairing of the identity of prominent cognitive image of Han District to ensure the sustainability,
 - Ensuring the sustainability with preservation of the historical identity and trading function which are the most important characteristics of the region,
 - Taking measures and decisions as tourism-oriented to enrich the historic center of Bursa both design and administrative issue.
2. Design and planning:
 - Increasing the perceptibility of significant landmarks,
 - Increasing the quality of open spaces and creating new open spaces in the appropriate fields,
 - Protection and development of historical trading route,
 - Landscape arrangements to enhance usage of the public space,
 - Solving the traffic and parking problems which negatively affect the city center and region,
 - Refunctioning some buildings to increase the use of young people and making organization for young people,
 - Making arrangements in order to increase the use of courtyards of some khans,
 - Making arrangements of the undefined area for tourists and proposing trip routes linking the major landmarks in the region.
3. Administration:
 - Raising awareness of users about the history of the region and the practices carried out in the area,
 - Taking measures by the local management to facilitate understanding and experiencing of the region for tourists such as increasing the number of qualified tourist guides,

- Reconsideration of application for cleaning and scheme of the area by the local management and increasing the effectiveness of this application,
- Acting together in all administrative units of the city.

At the end of this study, we can conclude that user opinions provide us important data and these data can be used on sustainable revitalization of historic urban quarters. Because of this, this study can set an example to further researches, which aim to get and evaluate user opinions in different historic urban quarters.

1. GİRİŞ

1.1 Problemin Tanımı ve Arka Planı

Her kent kendine özgü bir kişiliğe, kimliğini oluşturan unsurların benzersiz bir birleşimine sahiptir. Kentin karakteri ya da mekanın ruhu, kentin mimarisi, doğal ortamı, sosyal ve kültürel çeşitliliği ve o yeri diğer yerlerden farklı kılan sayısız diğer tüm yerel koşullar ile şekillenir. Bütün bu elemanların birbirleriyle ilişkisi ve genel bir karakter oluşturmak için nasıl bir araya geldiği kent kimliğini şekillendiren en önemli etmenlerdir. Bir kentin kimliğini oluşturan tüm bu bileşenler nüfusun artması, değişen toplum ve yaşam şekilleri ile baskı altındadır. Bu baskı kentin kimliğini oluşturan elemanların uyumlu dengesini tehdit etmektedir (Sanoff, 1990). Kentin tüm geçmişini, kültürünü, kimliğini yansıtan tarihi çevreler de bu baskıların etkisiyle dönüşüm geçirmektedir.

Sanayileşme, kentleşme ve demografik hareketler çevreyi bir dönüşüme sokmaktadır. Sadece teknolojik gelişmenin etkisiyle oluşan değişimler bile var olan dokuya zarar verebilmektedir. Modern insanın tarih bilincinin artmasıyla her toplumda tarihi kentlerin fiziksel görüntüsünü koruma konusu önem kazanmaktadır (Kuban, 2010).

Kentte yapılan her değişiklik kentin yerli ve yabancı kullanıcılarının algısını değiştirerek kent imajının da değişmesine neden olmaktadır. Bu yüzden, kültürel mirasımız olan tarihi çevrelerin korunması, geleceğe aktarılması ve bu dönüşümlerden zarar almadan çıkabilmesi için planlama yapılması önemlidir.

Kuban (2010), tarihsel çevrenin korunmasını kentin tarihsel dokusunun bugüne ulaşmış niteliklerinin kentin gelecekteki yaşantısına entegrasyonu sorunu olarak tanımlamaktadır. Dünyü, bugünü ve yarını beraber yaşatabilmek, bunun yöntemini bulmak ve gerçekleştirebilmek tarihsel çevrenin sürdürülebilirliğinde önem taşımaktadır. Tarihi çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için onun bugüne işlevsel olarak katılmasını sağlamak ve onu kentle bir bütün haline getirmek gerekmektedir. Bugünün ihtiyaçlarına yönelik yeni işlevlerle, kültürün önemli

bileşenleri olan geçmişten gelen verileri yeni planlamaya dahil etmek önemlidir (Kuban, 2010).

Tarihi kent merkezlerinde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kentin sosyal, ekonomik, çevresel ve organizasyonel verilerinin birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Ancak yapılan planlamalar ve uygulamalar incelendiğinde bu verilerin birlikte düşünülmediği ve bunun tarihi kentlerde kaos ortamına neden olduğu gözlemlenmiştir. Son yıllarda yapılan tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma çalışmalarında kullanıcı görüşlerinin göz ardı edildiği görülmektedir. Bu çalışmalarda kullanıcıların katılımının sağlanmadığı, kararların yalnızca idari birimler ve tasarımcılar tarafından alındığı ve bu sürecin sağlıklı sürdürülemediği gözlemlenmiştir. Tarihi çevrelerde kullanıcı katılımının sağlanması önemlidir çünkü daha çok insanın kent kimliğine ve özgün yapısına katkı sağlayan önemli faktörler hakkındaki farkındalıkları arttıkça, gelecekte gerçekleşecek kentsel gelişim mevcut çevrenin niteliklerini daha çok tamamlar hale gelecektir (Sanoff, 1990).

Bursa Hanlar Bölgesi bu sorunun çok açık bir şekilde gözlenebildiği kentsel çevrelerin en önemlilerinden biridir. Çünkü bu bölge, kentin gelişmesi ve nüfus artışıyla büyük bir dönüşüme girmiştir. Kentin ticari, tarihi, kültür merkezi olan bu alan yapılan çalışmalardaki eksiklikler yüzünden şu anki kaotik halini almıştır. Bu durumun çok farklı sebepleri olabilir. Uygulanmakta olan projelerin kullanıcı katılımı sağlanmadan salt idari birimler tarafından alınan kararlar doğrultusunda gerçekleştirilmesinin bu sebeplerden biri olabileceği düşüncesinden hareketle, bu çalışmada tarihi çevrelerin sürdürülebilir gelişiminde kullanıcı katılımı ile ne tür veriler edilebileceği ve bu verilerin sürdürülebilir gelişme planlarına nasıl katkı sağlayacağı konusu Bursa Hanlar Bölgesi üzerinden değerlendirilecektir. Hanlar Bölgesi'nde yapılan her çalışma kentin tümünü etkileyecektir. Bu yüzden bölgede yapılan her çalışmada kente ait tüm verileri bütüncül bir yapıda ele almak gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada diğer tüm verilerin varlığı ve etkisi göz ardı edilmeksizin kullanıcı görüşlerine odaklanılacaktır.

1.2 Tezin Amacı

Bursa kenti birçok tarihi süreçten geçmiş, farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Sahip olduğu tarihi, kültürel değerlerin yanı sıra, coğrafi açıdan da birçok güzelliğe sahiptir. Coğrafi konumu nedeniyle ticaret merkezi özelliğini kazanmış olup, hala bu

özelliğini korumaktadır. Tarihi, kültürel, sosyal, ekonomik değerlerinden dolayı Bursa sürekli gelişmektedir. Kent merkezinde konumlanan Hanlar Bölgesi bu dönüşümden en çok etkilenen bölgedir. Kentin ticari, tarihi, turistik merkezi olan bölge değişen ihtiyaçlara cevap vermekte zorlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Bursa, Hanlar Bölgesi'ni örnek durum olarak kullanıcı görüşlerinin tarihi çevrelerin sürdürülebilir yeniden canlandırılmasına nasıl katkıda bulunabileceğini araştırmaktır. Bu bölgede yapılan alan çalışmasıyla kullanıcıların bölgeyi nasıl algıladığı, elde edilecek verilerin sürdürülebilir yeniden canlandırma stratejilerine katkı sağlayıp sağlayamayacağı, bu verilerin stratejilere hangi aşamalarda katkıda bulunabileceği sorgulanacaktır. Bu amaca yönelik olarak, tarihi çevreler ve bu çevrelerde uygulanan sürdürülebilir gelişme stratejileri hem teorik olarak hem de uygulamadaki başarılı örnekleriyle analiz edilecek, ardından katılımcı yaklaşımlar ve kent imgesi ile kentlinin sürdürülebilir yeniden canlandırma stratejilerindeki önemi vurgulanacaktır.

1.3 Tezin Literatüre Katkısı ve Önemi

Tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma ile ilgili mevcut literatür araştırılmıştır. Doratlı ve diğ. (2004) yaptıkları çalışmada kentsel çevreyi sosyo-ekonomik, yapılı ve doğal çevre olarak ele almıştır. Arslan ve diğ. (2011)'nin yaptıkları çalışmada ise Doratlı ve diğ. (2004)'nin oluşturduğu başlıklar referans verilerek Hanlar Bölgesi ele alınmıştır. Her iki çalışmada da kentsel çevrenin önemli bir ayağı olduğu düşünülen organizasyonel ya da yönetime ilişkin etkenler ayrı bir bileşen olarak ele alınmamıştır.

Bursa kent merkezinde yapılan diğer çalışmalarda kullanıcı odaklı çalışmalar olsa da, bu çalışmaların Hanlar Bölgesi'nin tamamını kapsamadığı, belli bölgelerin ele alındığı görülmüştür. Örneğin; Dede (2010) Tarihi Çarşı Aksını ele almış, Şahin (2006), Orhangazi Meydanı'nı ele almış, Polat (2011) ise Cumhuriyet Meydanı'nı ele almıştır. Bu çalışmalarda kullanıcı görüşleri alınmış olsa da, Hanlar Bölgesi'nin tamamını kapsayan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

UNESCO çalışmaları için Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce Alan Başkanlığı oluşturulmuş ve arama toplantıları yapılmıştır. Bu toplantılara akademisyenler,

Meslek Odaları Temsilcileri, İdari Yöneticiler, Han Temsilcileri gibi daha çok yönetimi oluşturan kademelerin ve uzmanların katıldığı görülmüştür.

Tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma ile ilgili mevcut literatürde organizasyon kısmının yeterince incelenmediği görülmüştür. Kentsel yönetimin aldığı kararlar kentin geleceğini, kimliğini etkilemektedir. Bu kararlar verilirken kentin asıl sahiplerinin de düşüncelerinin alınması gerekmektedir. Bölgede yapılacak olan en küçük bir müdahalenin bile tüm kentin değerlerini etkileyeceği ve kullanıcıların kente dair algısını değiştireceği düşünüldüğünde konunun ne kadar kritik bir öneme sahip olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden yapılan çalışmalarda yönetim ve kullanıcı görüşlerinin birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma bileşenlerinde de bu konunun ayrı bir başlıkta incelenmesi ve bu bileşenlerin kullanıcı görüşleri gözeterek yapılandırılması gerektiği düşünülmektedir.

1.4 Araştırma Soruları ve Yöntemi

Yukarıdaki başlıklarda özetlenen araştırmanın arka planı, problem tanımı ve amaçları doğrultusunda, Bursa Hanlar Bölgesi'nde yapılacak olan alan çalışmasıyla şu sorulara cevaplar aranacaktır:

- Kullanıcı görüşlerinden elde edilen veriler tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma stratejilerinin hangi aşamalarına katkıda bulunabilir?
- Kullanıcıların görüşleri alınsaydı Hanlar Bölgesi'nin gelişimi nasıl olurdu?

Kullanıcıların bölgeyi nasıl algıladıklarını görmek, bölgenin sorunlarını belirlemek için 100 kişiye bilişsel haritalama ve anketten oluşan iki aşamalı bir yöntem uygulanmıştır. İlk aşama olarak bilişsel haritalamada kullanıcılara boş bir kağıt verilerek bölgeyi bir yabancıya anlatıyor gibi ana hatlarıyla çizerek göstermeleri istenmektedir. Bilişsel haritalamadan sonra, anket bölümüne geçilmektedir. Yapılan bu anket dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm bilişsel imge elemanları başlığında harita üzerinde çizimlerle ve sembollerle cevaplanan sorulardan oluşmaktadır. Kullanım yoğunluğu başlığında kullanıcıların bölgeye geliş sıklıkları ve geliş nedenleri sorulmaktadır. Kullanıcı görüşleri başlığında ise kullanıcıların bölgeyle ilgili görüşlerini almak için açık uçlu sorular bulunmaktadır. Kişisel bilgiler

başlığıyla kullanıcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu vb. bilgileri alınarak alan çalışması tamamlanmıştır.

1.4.1 Bilişsel haritalama

Alan çalışmasının ilk bölümünde, bölgenin kullanıcıların zihninde nasıl şekillendiğini görmek için bilişsel haritalama yöntemi kullanılmaktadır. Kullanıcılara boş bir kağıt verilerek bölgeyi haritalandırmaları istenmektedir. Bu çalışmayla, kullanıcıların önem verdikleri yapıların, alanların ve dikkatlerini çekmeyen geride kalmış yapıların, alanların belirlenmesi, bölgenin kullanıcı gözüyle nasıl algılandığının görülmesi, değiştirilmesi veya dönüştürülmesi gereken kısımların ortaya çıkması öngörülmektedir. Elde edilen veriler, Lynch (1960)'in yollar, sınırlar, bölgeler, düğüm noktaları, nirengi noktaları olarak maddelendirdiği bilişsel imge elemanları üzerinden değerlendirilmiştir.

1.4.2 Anket

Kullanıcıların bölge ile ilgili somut fikirlerinin öğrenilebileceği çalışmadır. Anket; bilişsel imge elemanları, kullanım yoğunluğu, kullanıcı görüşleri ve kişisel bilgiler başlıklarından oluşmaktadır (Şekil 1.1).

İlk bölümde, bölgenin bilişsel imge elemanlarına yönelik sorular sorulmuştur. Lynch (1960)'in çalışmasında kullanıcılara sorduğu sorular bu çalışmaya uyarlanmış ve yeni sorular eklenmiştir.

B	1. Harita Bölgesi'nin Bilişsel İmge Elemanları	2. Kullanıcı Görüşleri																		
	- Bursa tarihi kent merkezinin sınırlarını haritada gösteriniz. - Bölgede en çok kullandığınız rotayı harita üzerinde gösteriniz. - Bölgedeki ticaret alanlarını harita üzerinde tanımlayınız. - Bölgedeki konut alanlarını harita üzerinde tanımlayınız. - Bölgede trafiğin yoğun olduğu kesim noktalarını nereselidir? - Bölgenin sembolü nedir? - Bölgede en sevdiğiniz yapı hangisidir? - Bölgede en sevdiğiniz açık mekân hangisidir? - Bölgede en sevmediğiniz yapı hangisidir? - Bölgede en sevmediğiniz açık mekân hangisidir? Aşağıdaki ifadeleri katıp katımadığını derecelendirmeniz. <table border="1"><thead><tr><th>İfade</th><th>Katı</th><th>Katımadı</th></tr></thead><tbody><tr><td>Bu bölgedeki tarihi yapıları son bir şekilde algılayabiliyorum.</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Bu bölge, düzenli ve kolay tanımlanabilir bir bölgedir.</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Bu bölgede nerede olduğuma ve nereye gittiğime kolaylıkla anımsatabiliyorum.</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Bu bölge, yoluna kolayca bulabileceğim bir bölgedir.</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Bu bölge, bilimsel olarak tanımlanabilir bir bölgedir.</td><td></td><td></td></tr></tbody></table>	İfade	Katı	Katımadı	Bu bölgedeki tarihi yapıları son bir şekilde algılayabiliyorum.			Bu bölge, düzenli ve kolay tanımlanabilir bir bölgedir.			Bu bölgede nerede olduğuma ve nereye gittiğime kolaylıkla anımsatabiliyorum.			Bu bölge, yoluna kolayca bulabileceğim bir bölgedir.			Bu bölge, bilimsel olarak tanımlanabilir bir bölgedir.			- Bu bölgeyi Bursa'nın diğer bölgelerinden farklı kılan nitelikleri belirtiniz. - Bu bölgenin çeşitli noktalarına dair özel bilgileriniz var mı? - Bölgenin en büyük sorunu nedir? - Bölgenin zayıf yanları nelerdir? - Bölgenin güçlü yanları nelerdir? - Bölgenin gelişimini sağlayacak olanakları var mıdır? Varsa nedir? - Bölgenin daha canlı ve kullanılır olabilmesi, yerel halk ve turistleri çekebilmesi için neler yapılmalıdır? - Bu bölge ile ilgili yürütülen çalışmalarından haberdar mısınız? Açıklayınız. - Bu bölge ile ilgili yapılan çalışmalar yeterli buluyor musunuz?
İfade	Katı	Katımadı																		
Bu bölgedeki tarihi yapıları son bir şekilde algılayabiliyorum.																				
Bu bölge, düzenli ve kolay tanımlanabilir bir bölgedir.																				
Bu bölgede nerede olduğuma ve nereye gittiğime kolaylıkla anımsatabiliyorum.																				
Bu bölge, yoluna kolayca bulabileceğim bir bölgedir.																				
Bu bölge, bilimsel olarak tanımlanabilir bir bölgedir.																				
	2. Kullanıcı Yoğunluğu - Bölgeye Geliş Sıklığı: Her gün ☐ Haftada 2-3 ☐ Haftada 1 ☐ Ayda 1 ☐ Yılda 2-3 - Bölgeye Geliş Nedeni: İş ☐ Alışveriş ☐ Gezi ☐ Sosyal Aktivite ☐ İbadet ☐ Diğer - Bölgeye Ulaşım Aracı: Metro ☐ Dolmuş ☐ Taksi ☐ İpekböceği ☐ Yaya ☐ Özel Araç Hatlar bölgesi'nin en yoğun kullanılan yeri neresidir?	3. Kullanıcı Bilgileri - Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek - Doğum Yeri: - Yaş: ☐ 18-24 ☐ 25-34 ☐ 35-44 ☐ 45-54 ☐ 55-64 ☐ 65+ - Eğitim Durumu: ☐ Okuyamaz değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Y.Lisans/ Doktora - Meslek: ☐ Öğrenci ☐ Memur ☐ İşçi ☐ İşsiz ☐ Emekli ☐ Serbest Meslek - Bursa'da İkamet Süresi: ☐ 1-5 ☐ 6-10 ☐ 11-15 ☐ 16-20 ☐ 21-25 ☐ 25-30+ Teşekkürler...																		

Şekil 1.1 : Anket formu.

İlk soru, “Bursa tarihi kent merkezi denildiğinde aklınıza ne gelmektedir?” açık uçlu sorusudur. Diğer sorular, harita üzerinde işaretlenerek, çizilerek yanıtlanacak sorular olmuştur. Harita üzerinde bölgenin sınırlarını sarı kalemle çizmeleri istenmiş, böylece kullanıcıların bölgenin sınırlarını nasıl algıladıkları görülmüştür. En yoğun kullanılan yolların belirlenebilmesi için, kullanıcıların en çok kullandıkları rotayı kırmızı kalemle çizmeleri istenmiştir. Çizdikleri sınır içerisindeki ticaret alanlarını mavi renkle, konut alanlarını yeşil renkle taramaları istenmiştir. Trafiğin yoğun olduğu kesişim noktaları, bölgenin sembolü, bölgede en sevilen yapı ve açık mekan, bölgede sevilmeyen yapı ve açık mekan soruları için bazı semboller oluşturulmuştur. Kullanıcıların bu sembollerle harita üzerinde soruları cevaplamaları istenmiştir (Şekil 1.2). Son olarak, beş tane ifade verilerek katılıp, katılmadıklarını derecelendirmeleri istenmiştir.

İkinci bölümde, kullanım yoğunluğu ile ilgili sorular sorulmuştur. Bölgeye geliş sıklığı, bölgeye geliş nedeni, bölgeye ulaşım aracı kapalı uçlu soru olarak sorulmuştur. Bölgenin en yoğun kullanılan yerinin sembolle harita üzerinde gösterilmesi istenmiştir.

- Bursa tarihi kent merkezinin sınırlarını haritada gösteriniz.
- Bölgede en çok kullandığınız rotayı harita üzerinde gösteriniz.
- Bölgedeki ticaret alanlarını harita üzerinde tarayınız.
- Bölgedeki konut alanlarını harita üzerinde tarayınız.
- Bölgede trafiğin yoğun olduğu kesişim noktaları nerelerdir?
- Bölgenin sembolü nedir?
- Bölgede en sevdiğiniz yapı hangisidir?
- Bölgede en sevdiğiniz açık mekan hangisidir?
- Bölgede en sevmediğiniz yapı hangisidir?
- Bölgede en sevmediğiniz açık mekan hangisidir?
- Bölgenin en yoğun kullanılan yeri neresidir?

Şekil 1.2 : Ankette kullanılan semboller.

Üçüncü bölümde, kullanıcıların bölge hakkındaki görüşlerini almak için açık uçlu sorular sorulmuştur. Bölgeyi diğer bölgelerden farklı kılan özellikleri, kullanıcıların bölgeyle ilgili hisleri, bölgenin en büyük sorunu, zayıf yanları, güçlü yanları, bölgenin gelişimini sağlayacak olanakları, bölgenin daha canlı kullanılır olabilmesi, turistleri çekebilmesi için neler yapılması gerektiği sorulmuştur. Ayrıca, yürütülen çalışmalardan haberdar olup olmadıkları ve bu çalışmaları yeterli bulup, bulmadıkları sorulmuştur.

Son bölümde ise, kişisel bilgiler alınmıştır. Cinsiyet, doğum yeri, yaş, eğitim durumu, meslek ve bölgede ikamet süresi hakkındaki soruları cevaplamaları istenmiştir.

1.5 Bölüm Sonucu

Köklü bir geçmişe sahip olan Bursa konumu, sanayi kenti olması gibi nedenlerle sürekli gelişmekte ve göç almaktadır. Bu etkenlerle kent dönüşmekte ve yeni ihtiyaçlara yer açmaktadır. Bu dönüşümler tarihi kent merkezi üzerinde baskı oluşturarak bu bölgenin sürdürülebilir gelişimini tehdit etmektedir. Yapılan çalışmalardaki eksikler nedeniyle bu dönüşüm sağlıklı olmamakta ve tarihi kent dokusu zarar görmektedir. Yapılan çalışmalarda kullanıcı görüşlerinin yeterince önemslenmediği görülmüştür. Oysa literatür özetinde de değinileceği üzere, dünyadaki benzer örnekler incelendiğinde katılımcı yaklaşımların benimsendiği ve etkin bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırmada kullanıcı görüşlerinden elde edilecek verilerin yapılacak planlara nasıl uyarlanabileceğini görmek için Bursa, Hanlar Bölgesi'nde alan çalışması yapılmıştır. Alan çalışması bilişsel haritalama ve anket bölümlerinden oluşmakta ve 100 kişiye uygulanmaktadır.

2. TARİHİ ÇEVRELERDE SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİDEN CANLANDIRMA

2.1 Tarihi Çevre

Tarihi çevreler, geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşan yerleşme ve kalıntılardan oluşmaktadır ve dolayısıyla kentlerin yaşadığı tüm tarihi süreçlerin izini katmanlar halinde bir arada taşır. Tarihi çevre kavramı sadece kentsel siteleri değil, kırsal, tarihi ve arkeolojik siteleri de kapsamaktadır (Ahunbay, 1996).

Kentin sahip olduğu kültürel, tarihi, doğal ve mimari özellikler kent kimliğini oluşturur. Tarihi çevreler, kentin algılanmasında ve tanımlanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu çevrelerin farklı kentleri birbirinden ayırması, insanların belleklerinde ortak bir simge oluşturması önemlidir. Kent, orada yaşayanların ortak hafızasıdır (Rossi, 2006).

Tarihi çevrelerin, bir ülkenin kültürel ve tarihi mirasında önemli bir yeri vardır. Tarihi çevreler kendi içlerinde tutarlı bir bütünlüğü yansıttıkları gibi, ait oldukları bölgenin mimari değerlerini ve geleneksel karakterini de tanımlamaktadır. Dolayısıyla, tarihi çevrelerin dünya kültürlerine ait önemli kesitleri sundukları söylenebilir (Doraltı ve diğ., 2004).

Tarihi çevreler, yeni kentsel gelişmenin standartlaştığı ve kimliksizleştiği bu çağda kolayca ayırt edilebilmeyi sağlamaktadır. Tarihi yapıları olmayan kentlerin, yeterince kimliğe de sahip olmaması yeni oluşan kentlerin sorunlarından (Shaukland, 1996). Shaukland (1996)'a göre geçmişli olmayan bir ülkede kısır bir kıtanın boşluğu vardır; eski binalardan yoksun bir kentse anılardan yoksun bir adam gibidir.

Hızla kentleşen günümüzün yerleşmelerinde doğal dokuyu korumak kadar, kültür mirasının önemli bir bileşeni olan tarihsel kent dokusunun da korunması kent kimliğinin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Kaybolan her parça, insanlığın kültür mirasını yoksullaştırmaktadır. Bu da geçmişin hızla unutulmasına ve geleceğin belirsizleşmesine neden olmaktadır (Kökden, 1996). Kentteki kötü görünümlü manzaraları ve kötü yapılan çalışmaları turistler veya evvelce kentte yaşayıp da

ayrılmış olanlar orada yaşayanlara kıyasla daha hızlı algılayıp, farkına varırlar (Shaukland, 1996).

Tarihi çevreler kentle etkileşim içerisinde. Bu nedenle bu bölgelerin kentin ayrı bir parçası olarak değil, kentin tümüyle birlikte ele alınması gerekmektedir. Günümüzde kentlerin bütüncül yaklaşımla ele alınması düşüncesi önemsenmekte ve bu konuda alınan kararlar uygulanmaktadır. Çünkü kent her bölgesi, her özelliği ile bir bütündür. Bu nedenle tarihi çevreler bir bütün olarak kent bağlamında ele alınmalıdır. Yapılacak olan kapsamlı çalışmalar ve uygulamalar tarihi çevrelerin sağlıklı dönüşümüne ve gelecek nesillere aktarılmasına yardım edecektir.

Kentin tarihini günümüze aktaran, kentin kimliğini oluşturan tarihi çevreler kentin gelişmesiyle artan ihtiyaçlara ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Yapılacak olan her değişimin planlı olması, bu bölgelerin korunması ve yeniden canlandırılması açısından önemlidir. Bu başlıkta tarihi çevrelerin önemi vurgulanmakta olup, bir sonraki başlıkta bu bölgelerin yeniden canlandırılmasının amacı ve gerekliliği açıklanacaktır.

2.2 Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Yeniden Canlandırma ve Amaçları

Tarihi çevreler, geçmişten günümüze kalan ve gelecek nesillere aktarılması gereken miraslardır. Bu mirasın korunması, günümüzün ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması önemlidir. Tarihi çevrelerin yeniden canlandırma süreci çağdaş, ekonomik, siyasi ve sosyal koşulların getirdiği taleplerin-tarihi miras ve mekan duygusu ile birarada ele alınmasını içerir. Bu süreçte tarihi çevrenin sahip olduğu tüm özelliklerin değerlendirilmesi ve çıkan sonuçlara göre bir yol izlenmesi gerekmektedir (Doratlı ve diğ. 2004).

Tarihi çevrelerin yeniden canlandırılması fiziksel dokunun yenilenmesi ile birlikte söz konusu alanın aktif ve ekonomik kullanımını içerir. Buna göre, fiziksel ve ekonomik yeniden canlandırma birbirlerini karşılıklı olarak etkileyen süreçlerdir. Örneğin, bir fiziksel canlandırma, uzun vadede daha derin bir ekonomik canlandırmanın uyarılması için amaçlanan kısa vadeli bir strateji olabilir. Fiziksel yeniden canlandırmanın estetik değeri yüksek, çekici mekanların oluşumunu sağlaması uzun vadede yeterli olmayacaktır. Bu nedenle fiziksel ve ekonomik yeniden canlandırmanın bir arada yürütülmesi gereklidir (Tiesdell ve diğ., 1996).

Tarihi çevrelerde, koruma ve yeniden canlandırmada çevre kalitesini korurken ekonomik kalkınmayı dengelemek zordur (Doratlı ve diğ., 2004). Bu nedenle, Tiesdell ve diğ. (1996) yeniden canlandırma tanımında yer nitelikleri, fiziksel eskime ve yoğun kentsel gelişmelerin getirdiği baskı olmak üzere üç bağlamsal özelliğe yer vermiştir.

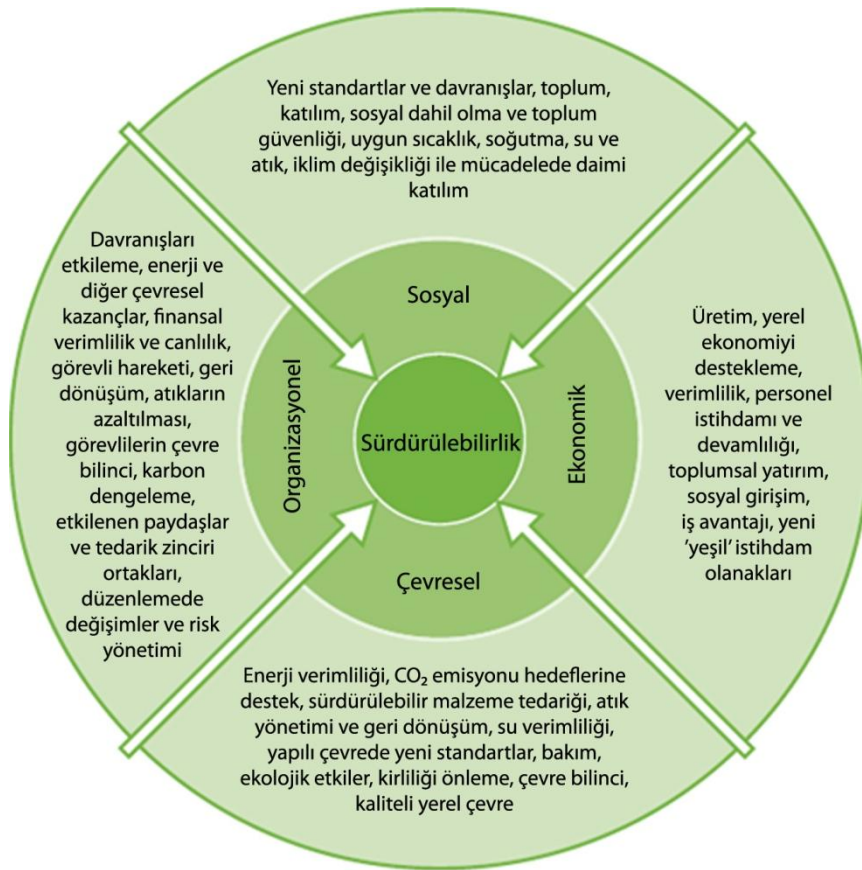
Kentin sosyal, ekonomik, çevresel bileşenlerinin kısa ve uzun vadede planlanması tarihi çevrelerde yeniden canlandırma stratejilerinin temelini oluşturmaktadır (Doratlı, 2004). Stratejik planlama, kentlerin sahip olduğu tüm verilerin ele alındığı çok kapsamlı ve bütünlük bir yaklaşımdır. Doratlı ve diğ. (2004)'ne göre, stratejik planlamanın amacı, tarihi çevrelerdeki değerleri, korunması, geliştirilmesi gereken konuları ve bunlarla birlikte ortadan kaldırılması ya da iyileştirilmesi gereken olumsuz faktörleri belirlemektir.

Tarihi binaların ekonomik ömürlerini uzatmak için yeniden işlevlendirilerek kentsel yaşama kazandırılması çalışmaları yenileme olarak tanımlanır. Yenileme ise yeniden canlandırma olarak tanımlanan geniş bir sürecin parçasıdır. Tarihi çevrelerin bize sundukları ile günümüzün ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluğun fiziksel kent dokusuna veya ekonomik faaliyetlerin değişimine etkilerinden bahsedilebilir. Uyumsuzluğu gidermek arzda ya da talepte ya da her ikisinde bir değişiklik gerektirir (Tiesdell ve diğ., 1996).

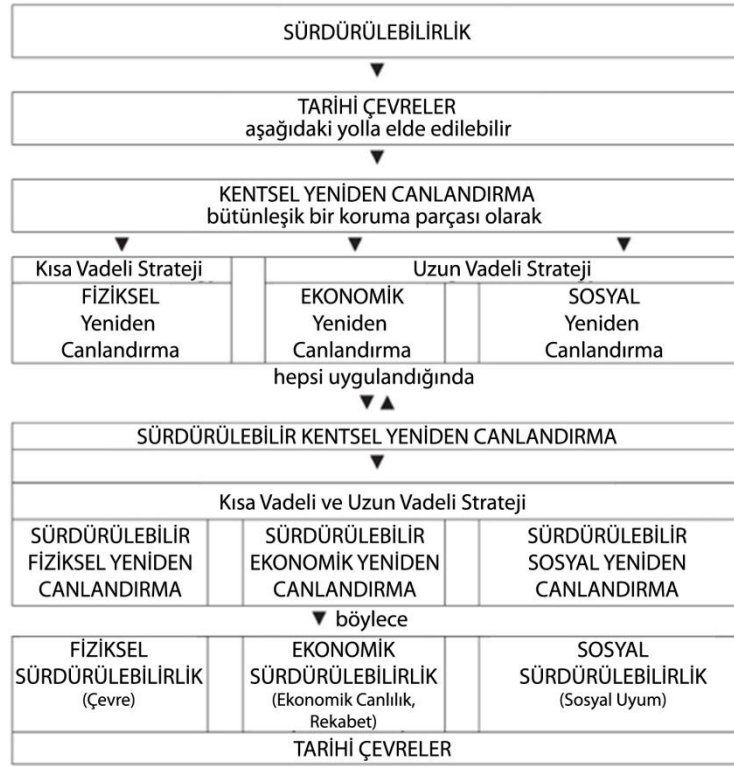
Sürdürülebilir gelişme, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamayı tehlikeye atmadan günümüz ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte kaynaklar etkin kullanılır; yatırımlar ve teknoloji sürdürülebilir gelişme amacına etkin bir şekilde yönlendirilir; mevcut ve geleceğe yönelik ihtiyaçların birbiriyle uyumlu ve tutarlı bir şekilde olması sağlanır. Büyük seçimlerin yapılmasını gerektiren bu süreç aynı zamanda politik iradeye dayanmalıdır (WCED, 1987). Bu nedenle, sürdürülebilir gelişmenin başarılı bir şekilde benimsenmesi ve uygulanması için sosyal, çevresel, ekonomik ve organizasyonel sürdürülebilirlik bileşenleri bir arada ele alınmalıdır (Wilson ve diğ., 2007) (Şekil 2.1).

Yeniden canlandırma ve sürdürülebilirlik arasında bir bağlantı vardır. Tarihi çevrelerin fiziksel, ekonomik ve sosyal yaşamındaki gelişmeler sürdürülebilir çevreyi oluşturacaktır. Tarihi çevrelerde sürdürülebilirliğin sağlanması için bütünlük bir koruma şekli olarak kentsel yeniden canlandırma stratejileri uygulanmalıdır. Kısa

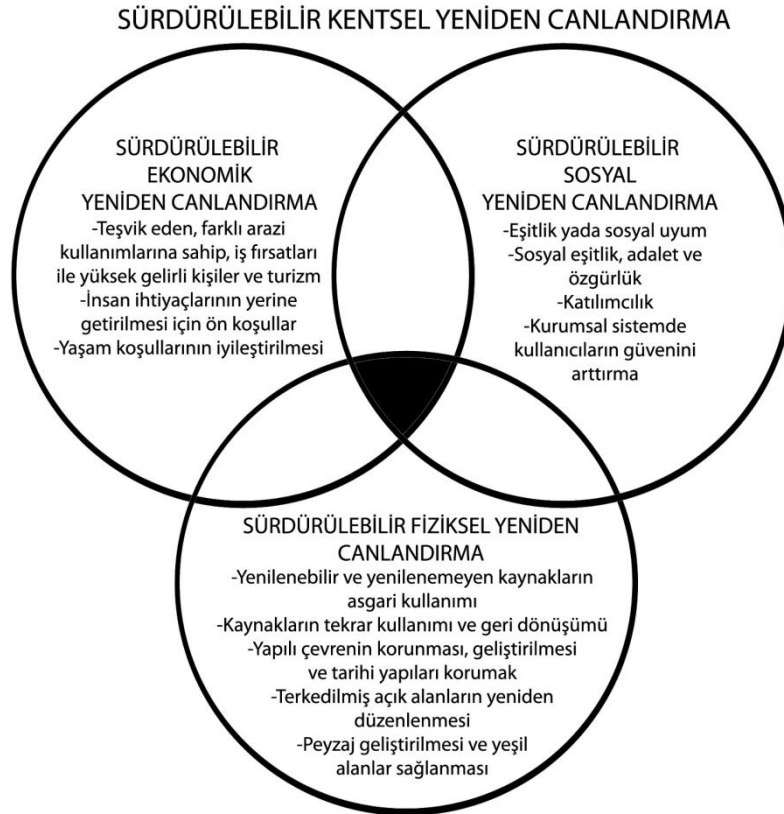
vadede fiziksel yeniden canlandırma ve uzun vadede ekonomik ve sosyal yeniden canlandırma uygulandığında sürdürülebilir kentsel yeniden canlandırma sağlanacaktır. Diğer bir deyişle, tarihi çevrelerde fiziksel, ekonomik ve sosyal yaşamdaki gelişmeler bu alanlarda, her üç boyutta, sürdürülebilir ortamlar yaratacaktır (Vehbi ve Hoşkara, 2009) (Şekil 2.2). Bu doğrultuda, Vehbi ve Hoşkara (2009) tarihi çevrelerde sürdürülebilirlik için oluşturdukları modelde sürdürülebilir fiziksel yeniden canlandırma, sürdürülebilir sosyal yeniden canlandırma ve sürdürülebilir ekonomik yeniden canlandırma olmak üzere üç başlık ele almışlardır (Şekil 2.3).

Şekil 2.1 : Sürdürülebilirlik bileşenleri (Wilson ve diğ., 2007).

Şekil 2.2 : Tarihi çevrelerde sürdürülebilirlik (Vehbi ve Hoşkara, 2009).

Şekil 2.3 : Tarihi çevrelerin sürdürülebilirliği için bir model (Vehbi ve Hoşkara, 2009).

Sürdürülebilir yeniden canlandırmanın amaçları ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Toplumun içinde yaşadığı çevre ile tutarlılığının, uyumunun zenginleştirilmesi ve sürdürülmesi,
- Yerleşimleri zenginleştiren özel fiziksel nitelikler ile mekan duygusunun korunması ve bölgenin kimliğinin sürdürülmesi,
- Bir toplumun çeşitliliğinin bir parçası olan yerleşimlerin ve içindeki tesislerin rehabilitasyonu ve korunması,
- Toplumun yerel, tarihi, arkeolojik ve kültürel mirasının korunması,
- Eski tarihi alanların fiziksel çöküntü bölgesi haline gelmesinin önlenmesi; yaşam, çalışma ve eğlence imkanlarını temin edilerek canlandırılması,
- Bölge büyümeye devam ederken kent merkezindeki konut ve ticari alanların korunması, geliştirilmesi ve yeniden canlandırılması,
- Yeniden canlandırma ile kentin gelişimini tamamlamış bölgelerinin yeniden geliştirilmesi ve bu bölgelerde bağlama uygun yeni yapıları geliştirecek programların teşvik edilmesi (Vehbi ve Hoşkara, 2009).

Doratl  ve diğ. (2004)’e göre; tarihi çevreler, kültürel miras olmalarının yanı sıra geleneksel kent dokusunun niteliklerini ortaya koyan özel yerlerdir. Eğer geleneksel dokunun devamlılığını sağlamak için gerekli önlemler alınmazsa, bir çok tarihi  evre bu özgün karakterini kaybedecektir. Doratl  ve diğ. (2004)’nin yaptıkları çalışma tarihi çevrelerin kimliğinin korunabilmesine yönelik anahtar kriterlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi için GZFT analizine dayalı yeni bir yöntem içermektedir ve elde edilen verilerle uygun bir canlandırma stratejisi önerilmektedir. Önerilen yöntemin sonuçlarını göstermek, geçerliliğini kontrol etmek ve deneysel olarak nasıl çalıştığını görmek için Kıbrıs Lefkoşa Suriçi’nde alan çalışması yapılmıştır. Doratl  ve diğ. (2004), kentsel çevreyi doğal  evre, yapılı  evre ve sosyo-ekonomik  evre olmak üzere üç başlıkta değerlendirmiştir. Bu çevrelerin analizi, analiz yöntemleri ve araçları ile ilgili kapsamlı bir tablo oluşturulmuştur (şekil 2.4).

ANALİZ KONULARI				TEKNİKLER & YÖNTEMLER	ARAÇLAR	
Doğal Çevre Analizi	Topografik Özellikler			Ölçme Teknikleri	Haritalar Tablolar Çizelgeler Diyagramlar	
	Toprak/Zemin					
	Peyzaj-Bitki Örtüsü					
	Ekim Alanı-Flora/Fauna					
	Su Kaynakları					
	İklim Özellikleri					
Yapılı Çevre Analizi	Fiziksel Analiz	Yer Analizi		Doküman Araştırması	Haritalar	
		Tarih Analizi		Doküman Araştırması	Kitaplar, Haritalar ve Dokümanlardan Elde Edilen Veriler; Envanter Formları	
		Kentsel Dokusu Analizi	Kalkınma Şekli	Morfolojik Analiz	Haritalar Üç Boyutlu Çizimler	
			Doluluk-Boşluluk İlişkisi	Şekil-Zemin Analizi	Haritalar Sokak Silüetleri Üç Boyutlu Orantılı veya Ölçekli Eskizler Fotoğraflar	
			Sokak Dokusu; Nitelik, Özelleşme,Karakter ve Aktivite Açısından Kentsel Alanlar	Bağlantı Kuramı		
			Bilişsel İmge Elemanları Yollar,Düğüm Noktaları, Sınırlar, Nirengi Noktaları, Bölgeler	Lynch'in Kent İmgesi Analizi	Haritalar Fotoğraflar Üç Boyutlu Eskizler	
			Yeniden tanımlanması gereken sokaklar, boş tanımsız araziler ve mekanlar	Tanımsız Mekan Analizi	Haritalar Fotoğraflar	
			Mimari Değerlendirme	Alan Ölçümü	Eskiz, Ölçülü Çizimler ve Fotoğraflama; Tüm Binalar için Tablolardan ve Envanter Formlarından Toplanan Bilgi	
		Teknik Altyapı		Doküman Araştırması	Haritalar ve Raporlar	
	Fonksiyonel Analiz	Erişilebilirlik/Geçirgenlik/Trafik Sirkülasyonu		Trafik ve Ulaşım Ölçümü	Haritalar	
		Fonksiyonel Dağılım		Arazi Kullanımı Ölçümü	Uygun Renklendirme veTeknikle Sunulan Haritalar	
	Sosyo-ekonomik Çevre Analizi	Kullanıcıların/Vatandaşların Demografik Yapısı			Anket Görüşmeler	Tablolar Grafikler Sütun Grafikleri
		Mevcut Ekonomik Faaliyetler ve İstihdam Modeli			Doküman Araştırması	Dokümanlar Yasalar, Yönetmelikler
Mevcut Yasalar ve Yönetmelikler						
Geçerli Yerel Yönetim/Hükümet Politikaları						
Koruma Faaliyetlerinde Resmi ve Gayri Resmi Paydaşlar			Görüşmeler Anket	Tablolar Grafikler Sütun Grafikleri		

Şekil 2.4 : Kentsel çevrede analiz konuları, teknikleri, yöntemleri ve araçları (Doratlı ve diğ., 2004).

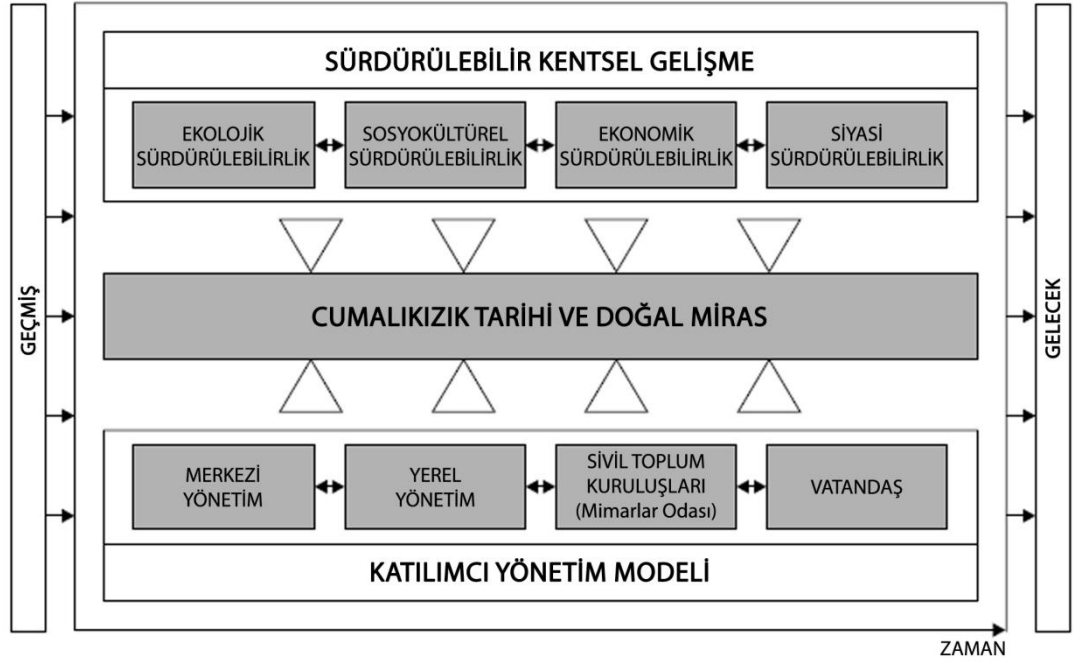
Arslan ve diğ. (2011)'nin yaptığı çalışmada, Doratlı ve diğ. (2004)'nin oluşturduğu tablo baz alınarak Hanlar Bölgesi analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda Hanlar Bölgesi için bir model oluşturulmuştur (Şekil 2.5). Sosyo-ekonomik çevre sosyal ve ekonomik olmak üzere iki ayrı başlıkta değerlendirilmiş ve sosyal çevre başlığı altında demografik yapı ve yerel paydaşlar incelenmiştir.

Analiz Başlıkları		Teknik ve Yöntemler	
Doğal Çevre Analizi		Topografya Peyzaj İklim	Ölçme Teknikleri
Fiziksel Çevre Analizi	Fiziksel Yapı	Konum Tarih Kent Dokusu Mimari Görünüm Teknik Altyapı	Doküman Araştırması Doküman Araştırması Yerel Halkın Anlatıları Morfolojik Analiz Şekil-Zemin Analizi Sokak Dokusu Analizi Lynch'in Kent İmgesi Analizi Tanımsız Mekan Analizi Alan Araştırması Gözlem Yapma Tescilli Binaların Belirlenmesi Doküman Araştırması
	Fonksiyonel Yapı	Erişilebilirlik/Trafik Sirkülasyonu Fonksiyonel Dağılım	Yaya ve Araç Trafik Araştırması Alan Kullanımı Araştırması
Sosyal Çevre Analizi		Demografik Yapı Yerel Paydaşlar	Anket ve Görüşmeler Anket ve Görüşmeler
Ekonomik Çevre Analizi		Ekonomik Yapı Kanun ve Yönetmelikler	Doküman Araştırması Doküman Araştırması

Şekil 2.5 : Hanlar Bölgesi'nin kapsamlı analiz modeli (Arslan ve diğ., 2011).

Taş ve diğ. (2009)'nin çalışması, kabul edilen bir katılımcı yönetim modelini Bursa'ya uygulamakta ve bu modeli uygulayarak yaşanan zorlukları ve başarıları açıklamaktadır. Bursa'nın Cumalıkızık Köyü'ne uygulanan ve Cumalıkızık İşbirliği Projesi olarak adlandırılan bu projenin hedefleri, ulusal ve uluslararası düzeyde kültürel mirasın korunması, mimarlık, kentsel ve kırsal planlama alanlarında yüksek kalite standartlarını tanıtmak ve katılımcı bir yaklaşımla, kentsel, kırsal, doğal ve yapıli çevrelerin sürdürülebilir kalkınmasını savunmaktır. Bu model, kültürel mirasın ve getirdiği yararların kamunun genel görüşü içerisinde yer edinmesini sağlar ve kamu politikalarının geliştirilmesinde kültürel mirasa öncelik verilmesi için çalışır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, sadece tarihi yerleşimin korunması ve yeniden canlandırılması değil aynı zamanda köyün sürdürülebilir kalkınmasını da sağlamaktır. Böylece benzer yerleşimler için önemli bir örnek olabilir. Taş ve diğ. (2009) katılımcı yönetim modelini Cumalıkızık alanında uygulamaktadır. Osmanlı'nın mirası Cumalıkızık'ın mimari dokusunun ve doğal çevresinin korunması ve sürdürülebilir planlamasının sağlanması için katılımcı yaklaşım önemlidir. Yapılan bu çalışma sürdürülebilir kentsel gelişim ve katılımcı yaklaşım modeli olmak üzere iki bileşenden oluşmuştur. Bu iki bileşen birbirlerini beslemektedir.

Sürdürülebilir kentsel gelişim ekolojik sürdürülebilirlik, sosyo-kültürel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve politik sürdürülebilirlik olmak üzere dört bileşenden oluşmaktadır (Şekil 2.6). Uygulanan katılımcı yaklaşım modelinde merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları (mimarlar odası) ve kullanıcılar olmak üzere dört farklı katılımcı grubu vardır. Kullanıcılarla anket ve görüşmeler yapılmış, bazı yerel kullanıcılar Cumalıkızık için düzenlenen sempozyum ve konsept proje yarışmasına katılmıştır.

Şekil 2.6 : Modelin kavramsal çerçevesi (Taş ve diğ., 2009).

Yukarıdaki özetlenen çalışmalar incelendiğinde; Doratlı ve diğ. (2004)'nin kentsel çevreyi, doğal, yapı ve sosyo-ekonomik olmak üzere üç başlıkta incelerken; Arslan ve diğ. (2011)'nin de bu başlıkları referans aldığı görülmüştür. Her iki çalışmada da sosyo-ekonomik başlığı altında kullanıcı ve yönetimle ilgili konular ele alınmış olmakla birlikte, sürdürülebilirliği ekolojik, sosyo-kültürel, ekonomik, politik başlıkları altında ele alan Taş ve diğ. (2009)'nin çalışmasında katılımcı bir yaklaşım modeli benimsenerek kullanıcılar çalışmaya daha etkin bir şekilde dahil edilmişlerdir. Kullanıcıların alanı ne zaman, ne sıklıkta kullanıp kullanmadığı gibi sayısal veriler önemli olsalar da sadece bu veriler üzerinde değerlendirme yapmak katılımcı planlamanın tamamlanmasına yetmemektedir. Çok yönlü ve katılımcı bir planlamadan bahsedildiğinde, kullanıcıların çevre ile ilgili eleştirileri, o bölge ile

ilgili ne istedikleri, o bölgeyi nasıl algıladıkları ve daha iyi nasıl olmasını hayal ettikleri de önemli olmaktadır.

2.2.1 Çevresel bileşenler

Tarihi çevrelerde başarılı yeniden canlandırma alanın iyi durumda tutulması ve iyi korunmasıyla sağlanır. Yapılardaki kir katmanları kaldırılır, yapıların tamiri ve iyileştirilmeleri yapılır ve sokaklar geliştirilir. Tarihi çevrelerde oluşan bu olumlu imgeler beraberinde bu bölgelerin yatırımcılar, ziyaretçiler ve orada ikamet edenler için cazip yer haline gelmesini sağlamaktadır. Tarihi çevrelerin yeniden canlandırılmasında ilk adımda genellikle fiziksel iyileştirmeler yapılır. Çevresel iyileştirmeler alana yeni işlevlerin kazandırılması ve insanların alana çekilebilmesi için gereklidir. Çevresel yeniden canlandırma hem genellikle kamu kurumları tarafından finanse edilen kamusal alanın iyileştirilmesini, hem de genellikle özel sektör tarafından finanse edilen bina stoğunun mevcut kullanım için yenilenmesini veya yeni kullanımı için dönüştürülmesini ve kamu desteğinin ya da vergi indiriminin teşvik edilmesini içermektedir (Tiesdell ve diğ., 1996).

Sürdürülebilir çevresel yeniden canlandırma, fiziksel/çevresel sürdürülebilirliği arttırmayı ve yenilenebilir ve yenilenemez kaynakların asgari kullanımını, kaynakların geri dönüşümünü, yapılı çevreyi geliştirmeyi ve tarihi yapıları korumayı, terk edilmiş açık alanların yeniden inşasını tarihi kentsel alanlarda yeşil alanlar sağlayarak peyzajı geliştirmeyi amaçlamaktadır (Vehbi ve Hoşkara, 2009).

Wilson ve diğ. (2007) çevresel bileşenleri enerji verimliliği, karbondioksit emisyonuna destek, sürdürülebilir malzeme tedariği, atık yönetimi ve geri dönüşüm, su verimliliği, yapılı çevrede yeni standartlar, bakım, ekolojik etkiler, kirliliği önleme, çevre bilinci ve kaliteli yerel çevre olarak ele almaktadır.

2.2.2 Sosyal bileşenler

Tarihi çevrelerde başarılı yeniden canlandırma alanın hareketli, canlı ve çekici bir yer olmasını sağlar. Bunun için suç oranı azalmalı ve sokaklar insanlarla dolu olmalıdır. Kamusal alan hem fiziksel hem de sosyal yapıdadır. Dolayısıyla kamusal alan sadece fiziksel olarak tanımlanan bir alan olmayıp aynı zamanda insanlarla içindeki yaşamı zenginleştirilmiş sosyal bir mekandır (Tiesdell ve diğ., 1996).

Sürdürülebilir sosyo-kültürel yeniden canlandırma sosyal sürdürülebilirlik/eşitlik ya da sosyal uyumu amaçlamaktadır ve sosyal eşitlik, adalet ve özgürlük ile ilgili konuları ele almaktadır (Vehbi ve Hoşkara, 2009).

Sosyal sürdürülebilirlik kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasına ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına destek olacak sosyal koşulların oluşturularak doğal kaynakların verimli kullanılmasının sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Çahantimur, 2007). Wilson ve diğ. (2007) yeni standartlar ve davranışlar, toplum, katılım, sosyal dahil olma ve toplum güvenliği, uygun sıcaklık, soğutma, su ve atık, iklim değişikliği ile mücadelede daimi katılımın sağlanmasını sosyal bileşenlerde ele almıştır.

2.2.3 Ekonomik bileşenler

Gayrimenkul geliştirme ve iyileştirme yeniden canlandırma için gereklidir. Bunun yanı sıra mülkiyet önlemleri, endişe ve çabaları alanın ekonomik altyapı ve kalkınmasına, büyümenin uyarılmasına ve tarihi yapı stoğunun kapsamlı olarak kullanımına yönlendirilmelidir. Böylece, tarihi çevrelerin yeniden canlandırılması fiziksel dokunun yenilenmesi ve yapı ile alanların aktif ekonomik kullanımını kapsar. Kısa vadede, çevresel yeniden canlandırma olumlu bir imge yansıtan ve güven veren çekici ve bakımlı kamu alanlarını sağlayabilir. Uzun vadede ise ekonomik yeniden canlandırma kamusal alanın bakımı için gerekli finansal kaynakları sağlar (Tiesdell ve diğ., 1996). Sürdürülebilir ekonomik yeniden canlandırma insan ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için tasarlanmıştır. Bu süreç farklı arazi kullanımları, turizm ve iş imkanları ile ilgili konuları ele alır (Vehbi ve Hoşkara, 2009).

Ekonomik sürdürülebilirlik çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği hedefleyen gelişmenin uygun finansal kaynaklar yardımı ile gerçekleştirilmesi olarak tanımlanır (Çahantimur, 2007). Wilson ve diğ. (2007)'ne göre ekonomik bileşenler üretim, yerel ekonomiyi destekleme, verimlilik, personel istihdamı ve bunun devamlılığı, toplumsal yatırım, sosyal girişim, iş avantajı ve yeni 'yeşil' istihdam olanaklarından oluşmaktadır.

2.2.4 Organizasyonel bileşenler

Tarihi çevrelerin yeniden canlandırılması kamu kurumları, büyük arazi sahipleri, kent sakinleri, işletmeler ve yerel toplulukların işbirliği ile bir arada gerçekleştirilmesi gereken bir çalışmadır. İyileştirilen yapılar, çekici alanlar ve bu yapıların kullanımıyla görünür hale gelen yeniden canlandırma süreci yönetimin devamlılığını gerektirir. Başarılı bir yeniden canlandırma için kamu kurumları ve özel sektör arasında işbirlikleri ve bunları yönetmek için özel bir idari kurum gereklidir (Tiesdell ve diğ., 1996). Vehbi ve Hoşkara (2009)'ya göre bir tarihi alanın yerel sakinlerinin yapıları çevredeki fiziksel iyileştirmelerin bir parçası olduklarını hissetmeleri ve görmeleri gereklidir. Bu farkındalıkla kullanıcılar tarihi çevredeki çalışmaları uzaktan izlemeye değil, çalışmaların içine katılmaya istekli olacaklardır.

Wilson ve diğ. (2007)'e göre organizasyonel bileşenler davranışları etkileme, enerji ve diğer çevresel kazançlar, finansal verimlilik ve canlılık, personel hareketi, geri dönüşüm, atıkların azaltılması, görevlilerin çevre bilinci, karbon dengeleme, etkilenen paydaşlar ve tedarik zinciri ortakları, düzenlemede değişimler ve risk yönetiminden oluşmaktadır.

Kentin sosyal, ekonomik, fiziksel verilerinin saptanması, analiz edilmesi ve bunlar sonucunda elde edilenler doğrultusunda plan oluşturulması uzun bir süreçtir. Planlamanın başlangıcında tüm sosyal, ekonomik, fiziksel verilerin elde edilmesi önem taşımaktadır. Bölgenin sahip olduğu güçlü ve zayıf yanların, fırsat ve tehditlerin belirlenmesi toplanan bu veriler ışığında belirlenmektedir. Güçlü yanların korunması, zayıf yanların iyileştirilmesi, fırsatların kullanılması, tehditlerin yok edilmesi ya da fırsata çevrilmesi gibi kararlar alınmaktadır. Yapılacak olan planlarda paydaşların önemi büyüktür. Sadece merkezi yönetim, yerel yönetim ve odalar birliğinin birlikte oluşturacağı planlama yeterli olmayacaktır. Bölgeyi kullanan ve her değişimden etkilenecek olan kullanıcıların analizinin yapılması ve görüşlerinin alınması da önemlidir. Yerel sakinler çevrenin yeniden şekillendirilmesinde kendi fikirlerini dile getirebildikleri katılımcı yaklaşım ile koruma çalışmalarına dahil edilmelidir (Vehbi ve Hoşkara, 2009).

2.2.4.1 Katılımcı yaklaşım

Katılımcı yaklaşımda belirli sınırlar dahilinde farkındalık istenilen değişim sürecine bir rehber olması için gereklidir ve bu süreçte bir disiplin olarak geçmişten gelen

mirasın niteliklerini tanımalıdır. Bu farkındalık problemlerin anlaşılmasında, hedeflerin netleştirilmesinde ve stratejilerin sonuçlarında önemli bir sürecin başlangıcıdır. Bir çok insan durumdan haberdar olduğunda etkili çevresel değişim meydana gelir. Bu bilinci sürdürme tasarımcının yeni rolü olmaktadır. Durumun farkında olan insanlar değişimi kullanır. Çünkü değişim onların ihtiyaçlarına daha duyarlıdır (Sanoff, 1990).

Karar vericilerin kullanıcıların ihtiyaçlarına artan farkındalığının yanında katılımcı yaklaşımın yaratıcı bir yönü de vardır. Bu süreç çabuk gözden kaçan ama kullanıcılar için önemli olan hizmet ve ürünlerin özelliklerinin tasarlanması için yetkililere fırsat verir (Sanoff, 1990).

Katılımcı yaklaşım uzman karar vericiler tarafından kullanıcıların bilgilerinin toplandığı ve tasarım sürecine eklendiği bir yöntem olarak uygulanabilir. Katılımın diğer boyutu özgürleşmenin bir aracı olarak uygulanmasıdır. Katılımcı yaklaşım bir yandan tasarım sürecinde kullanıcıların aktif katılımının planlanması ve tasarımın demokratikleşmesi için kullanılabilir ve dikkate alınabilir; diğer yandan, aktif katılım aracılığıyla ile kullanıcıların alan ile ilgili tanımlamaları elde edilir (Wulz, 1990).

Ortak bir amacı paylaşan topluluk üyeleri ile atölyeler planlanabilir. Bu deneyim katılımcıların öğrenmelerine ve etkin bir şekilde girişimlerine yardım etmeye odaklanabilir. Böylece tasarım atölyesi amacı belirli toplum problemi için katılımcıların farkındalıklarını arttırmayı amaçlayan bir katalizör olabilir (Sanoff, 1990).

Kullanıcı katılımı yoğun bir düşünce altyapısıyla oluşması gereken karmaşık bir kavramdır. Bu tür süreçler katılımın sorunlarını ve hedeflerini belirlemek için zaman gerektirir. Katılımcı süreçler toplumun farkındalık ve algısının artmasını sağlayarak toplumsal değişimle ilişkili hale gelir ve bu süreç ihtiyacımız olan durumlar, fırsatlar ve çevrelerle sonuçlanır. Katılmak için duyulan istek bu sürecin gerçekleşmesi için ortaya konulan çerçeve ile uyumlu olmalıdır. Sadece dahil olmayı istemek yeterli değildir (Sanoff, 1990).

Birçok mimar katılımcı süreci çatışmalardan uzak olmak olarak görme eğilimindedir. Gerçekte durum böyle değildir çünkü ortak bir karara varma zorunluluğunda kullanıcılar farklı fikirlere sahip olabilir. Katılımcı yaklaşım daha önceden fikir çatışmalarına neden olan ve çözilemeyen sorunlarda görüş farklılıklarını giderebilir

ve karşıt görüşleri birleştirebilir. Bu durumda katılımcı yaklaşımın iki boyutu birlikte çalışır. Aynı zamanda bir araç olarak katılımcı yaklaşım tasarım yönteminin etkisine sahiptir. Bir yöntem olarak katılımcı yaklaşım ise sürece eēitici ve sosyalleştirici bir nitelik kazandırır (Wulz, 1990).

Wulz (1990), mimari tasarımda katılımcı yaklaşımın yedi farklı form ve aşamasını temsil etme, anket, bölgesellik, diyalog kurma, alternatif geliştirme, ortak karar verme ve kendi kendine karar verme olarak tanımlanmıştır. Kullanıcı katılımı fiziksel çevrenin kalitesinin arttırılması, hizmetlerin geliştirilmesi, su ların   nlenmesi ve sosyal koşulların iyileştirilmesi için önemli bir yöntemdir (Chavis and Wandersman, 1990).

Kullanıcı katılımının beş ana hedefi bilgi alışverişi, eēitim, destek yapı, karar verme desteēi ve temsili girdidir. Bilgi alışverişi, fikirlerini ve kaygılarını paylaşmak amacıyla plancılar ve kullanıcıların biraraya getirilmesi olarak açıklanabilir. Eēitim, bir proje, önerilen fikirler veya kullanıcı katılımı hakkında detaylı bilgi yaymayı ifade eder. Amaç, sadece kullanıcıları plan hakkında bilgilendirmek deēil, aynı zamanda planın nasıl olacaēını ve nedenlerinin detaylarını saēlamaktır. Destek yapı, önerilen politika, planlar ve kullanıcılar ya da kullanıcı grupları ve hükümet arasındaki çatışmaların çözümünde elverişli bir ortam oluşturmak için düzenlenen bazı faaliyetlere katılmaktır. Karar verme, planlama sürecine girdi olarak bir fırsat sunmak için oluşturulan çabalara deēinmeyi hedefler. Bu hedef planlamanın tamamlayıcısı olarak görülmektedir çünkü dikkate alınacak diēer boyutlar ile bütünleşme saēlar. Temsili girdi ise toplumun isteklerini yansıtacak sonraki planlara imkan yaratmak için belli konularda tüm toplumun görüşlerini belirlemede bir çaba olarak tanımlanabilir (Glass, 1979) (şekil 2.7).

 lk    hedef olan bilgi alışverişi, eēitim ve destek yapı idari bakış açısıyla, karar verme takviyesi ve temsili girdi ise kullanıcı bakış açısıyla ilişkilidir. Kararları desteklemek ya da temsili girdileri saēlamak için bilgi üreten kullanıcı katılım programlarının hedefi, taleplerinin yerine getirildiēini onlara göstererek kullanıcıların idari yapılara olan güvenini arttırmaktır. İlişkili oldukları geniş amaçlar doērultusunda hedefleri sınıflandırmak imkansızdır çünkü beş hedeften herhangi biri kullanıcı veya idari bakış açısından biriyle veya her ikisiyle tanımlanan amaçlara ulaşmada istihdam edilebilir. Daha sonra önemli olan görev, teknikleri ve hedefleri

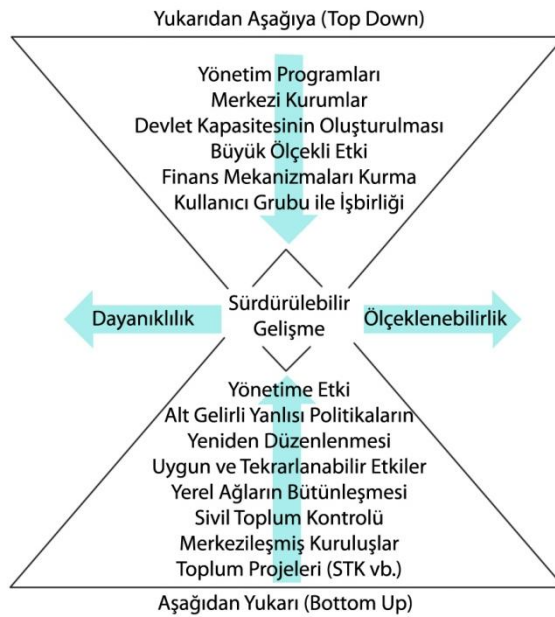
eşleştirmektir çünkü tüm teknikler aynı sonuçları üretemez ve böylece hedeflere ulaşmada yardımcı olmayacaktır (Glass, 1979).

Teknik Kategoriler	Hedefler				
	Bilgi Alışverişi	Eğitim	Destek Yapı	Karar Verme Takviyesi	Temsili Girdi
	Yapısal Olmayan	Yapısal	Aktif süreç	Pasif süreç	
Teknikler	1. Merkezi habersiz ziyaret etme	1. Vatandaş Danışma Komiteleri	1. Sembolik grup süreci	1. Vatandaş anketi	
	2. Mahalle toplantıları	2. Vatandaş yorum panoları	2. Yargı analizi	2. Delfi süreci	
	3. Acenta bilgilendirme toplantıları	3. Vatandaş görev güçleri	3. Değer analizi		
	4. Kamuya açık oturumlar				
İdari Açıdan			Kullanıcı Açısından		
Amaçlar					

Şekil 2.7 : Kullanıcı katılımının hedefleri, teknikleri ve amaçları (Glass, 1979).

2.2.4.2 Aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı yaklaşımlar

Sürdürülebilir gelişmede yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarı yaklaşım olmak üzere iki temel yaklaşım vardır. Her yaklaşımın başarılı olduğu tarafları bulunmaktadır, her birinin bir alternatif dağıtım yöntemi vardır ve her biri sürdürülebilir kalkınma yolunda olumlu bir harekete neden olabilmektedir (Cronin ve Guthrie 2011) (Şekil 2.8).

Şekil 2.8 : Sürdürülebilir gelişme için yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yaklaşım (Cronin & Guthrie, 2011).

Yukarıdan aşağıya yaklaşımlar, yönetimden kullanıcılara doğru yayılan bir süreçtir. Kullanıcı görüşleri bu süreçte daha az yer almaktadır. Yönetimin aldığı kararlar, kullanıcı görüşlerine oranla ön plana çıkmaktadır. Bu uygulamalar iyileştirmenin devlet kontrolünü sağlamak için yönetimle biraraya gelen şehir çapındaki programların şeklini alır. Bu yaklaşım ile devam eden işletme ve bakımdan sorumlu bir üst yönetimin alt gelir grubu kullanıcılarının çıkarlarını gözeterek söz konusu çevreyi iyileştirmesi ve bu iyileşmenin devamlılığı ile sürdürülebilirlik sağlanır (Cronin ve Guthrie 2011).

Yapılan projelerde kullanıcı görüşlerinin eksikliğinin farkedilmesi aşağıdan yukarıya yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aşağıdan yukarıya yaklaşımlar, kullanıcı katılımının daha fazla olduğu yaklaşımlardır. Kullanıcı görüşlerinin ve ihtiyaçlarının önemsenmesi yapılacak olan planlamaların daha doğru bir şekilde ilerlemesini sağlayacaktır. Kısa ve uzun vadede yapılacak olan planlar doğrudan kullanıcıyı etkilemektedir. Bu yüzden kullanıcı görüşlerinin ve ihtiyaçlarının en başta ele alınması sürecin olumlu bir yönde gelişmesini sağlayabilecektir.

“Yukarıdan-aşağı” yaklaşımın zıttı olan katılımcı ya da “aşağıdan-yukarı” kentsel planlama, bölgesel yönetim, mimarlar ve mühendisler gibi paydaşlar ve kamu arasında bir işbirliği şeklindedir. Katılımcı yaklaşım toplumun üyelerine planlama stratejilerinde kendi toplumları ile ilgili konuları geliştirmede ve çözmede görüşlerini ve hükümlerini paylaşmaları için izin verir. Yapılı çevre sadece etkili bir yükümlülük aracı olarak hizmet eden değil altyapı üretiminin sağlanması ve etkinliği için yararlı bir teşhis aracı olarak da katılımcı ya da aşağıdan yukarı süreçlerin işlevliğini gerektiren bir sektördür (Asmar ve diğ., 2012).

Bu yaklaşımlar bireysel toplum üzerinden yürümektedir. STK’lar gibi dış aktörler, toplum temelli örgütlerin oluşumunu desteklemek, yoksulların sesini temsil ederek onları güçlendirmek ve onların seçimlerini dikkate almalarını sağlamak için hükümetleri etkilemek amacı ile toplum ile birlikte çalışır. Böyle merkezi olmayan, aşağıdan yukarı yaklaşımlar başlangıçta daha küçük ölçekte olabilir ama başarılı olursa hükümet politikasında güçlü bir etkiye sahip olabilir (Cronin ve Guthrie 2011).

Yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı yaklaşımın her ikisi de sürdürülebilirlik için ilham vericidir. Her ikisi de liderliğin farklı formlarını gösterir. Tek bir kent sakini

bile bazı uygulamalarda yeni tekniklerin benimsenmesi için diğer kent sakinlerine ilham kaynağı olabilir, bir yönetici çalışanlarını çevresel iyileştirmeler konusunda motive edebilir. İdari yapılar çevre politikalarının farkında olmalı ve bunları benimsemelidir (Haydon ve Kuang, 2014).

Uluslararası görüşmeler kentlerin sürdürülebilirliğini geliştirmeyi amaçlayan özel bir toplum çabasını desteklemelidir. Tüm katılımcıların aktif olarak söz söylemesi yeni bir güven duygusunu geliştirir ve eylem planında ortak bir zemin bulmaya ve bir görüş birliğine gidilmesine yardımcı olur (Haydon ve Kuang, 2014).

2.3 Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Yeniden Canlandırma Örnekleri

Tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma örneklerinin incelenmesi, uygulanmış projelerin olumlu ve olumsuz özelliklerinin araştırılması yeni yapılacak çalışmalar için önemlidir. Bu yüzden, tarihi çevrelerde uygulanmış yeniden canlandırma projelerinden üç örnek seçilmiştir. İlk örnek kullanıcı katılımında öne çıkan Brezilya - Viva o Centro programı, ikinci örnek yeniden canlandırma konusunda ödüllü bir proje olan İspanya - Ciutat Vella Bölgesi ve üçüncü örnek ise bir patlama sonucu yıkıma uğrayan ve büyük bir dönüşüme uğrayan İngiltere Manchester Kent Merkezi Planı'dır.

2.3.1 Viva o Centro programı, Porto Alegre - Brezilya

Brezilya - Porto Alegre'de (Şekil 2.9) yapılan Viva o Centro programı çoğunlukla belediye tarafından yürütülen entegre eylemleri içeren yirmi bir stratejik hükümet programından biridir. Amaç, tarihi mirasın evrensel erişilebilirlik, güvenlik, sosyal katılım, koruma ve geri kazanımı için kentsel planlamada kamusal alan kullanımının iyileştirilmesi yoluyla şehrin yeniden canlandırılmasıdır. Bu programın kentin cazibesini korumak ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak için kültürel elemanlar ve çevresel nitelikler ile uyumlu bir şekilde yapılması hedeflenmiştir. Kalkınmaya ilişkin planlama sürecine ve eylem uygulamasına kamu kuruluşları ve sivil toplumun katılımının sağlanması bu programın temel prensibidir (Bohrer, 2008). Toplumun açık katılımının sağlanması bu programın son aşamasıdır. Bu aşamanın kapanışı birkaç belediye sekreteryasının ve topluluk temsilcilerinin teknik personeli tarafından yürütülen açık atölyelerle yapılmıştır. Bu program toplumu

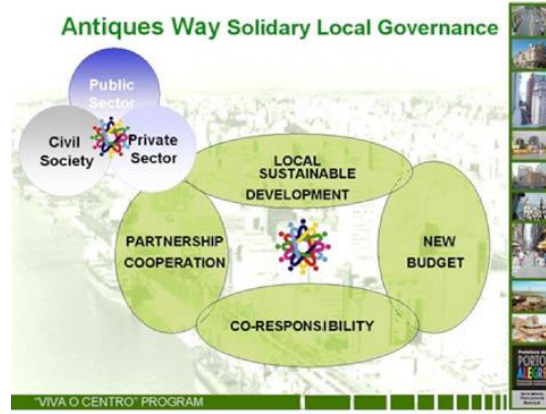
oluşturan farklı bireylerin katılımına odaklanmış ve sekiz belirli temadan doğan problemler etrafıca tartışılmıştır (Bohrer, 2008).

Şekil 2.9 : Porto Alegre, Brezilya (Bohrer, 2008).

Plan hükümetin iç ve dış ilişkilerinde birbiriyle ilişkili eylemler için uygun koşulları, önceliklerin tanımlanmasını, sonuçların ölçülmesinde kullanılacak teknik çalışmaları, toplum tarafından yürütme olanaklarını ve finansal kuruluşlardan kişi başına düşen kaynakları sağlamalıdır. Özetle bu programın yürütülmesinde toplumla kurumsal ortaklıklar, uygulamalar ve karşılıklı işbirliklerinden elde edilen deneyimler temel alınır (Bohrer, 2008).

Şehir merkezinde yer alan yirmi beşten fazla antika mağazasının bulunduğu Antika Fuarı alanı (Caminho dos Antiquarios) Viva o Centro programı kapsamındaki iyileştirmelerin en iyi örneğidir (Şekil 2.10). Yerel mağaza sahiplerinin isteklerini ve kentin sunduğu olanakları inceledikten sonra hükümet, söz konusu bölgenin fiziksel olarak iyileştirilmesini teşvik etmek amacıyla, olaya yakın alanda çevre ve yol iyileştirmeleri yaparak, cumartesi günleri alanı trafiğe kapatarak ve mağaza sahiplerine caddede ürünlerini sergilemek için izin vererek fuar alanını destekleyici ve kolaylaştırıcı bir rol almayı benimsemiştir. Dış yatırımcılar çağrılmış, kültürel etkinlikler, müzik ve dans gösterileri ve yerel performanslar düzenlenmiş ve bunun tanıtımı yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar sonucu “Caminho dos Antiquarios”, diğer çalışmalar için önemli bir referans olmuştur. Bu proje mağaza sahipleri ve katılımcılar tarafından oluşturulan bir dernek tarafından yönetilmektedir. Hükümetten destek alınmadan önceleri suçluların uğrak yeri olan alan yerel sakinler sayesinde topluma kazandırılmıştır (Bohrer, 2008).

Şekil 2.10 : Caminho dos Antiquarios dayanışmacı yerel yönetim (Bohrer, 2008).

Viva o Centro kapsamındaki ikinci örnek, kamusal alanın yenilenmesi için Porto Alegre kenti ve tren işletmesinden sorumlu şirket “Trensurb” arasındaki ortaklıktır. Bu ortaklık, yaya, araç ve toplu kentsel ulaşımın erişilebilirliğini arttırmak için istasyon çevresinde kapsamlı bir yenileme yapılmasına ön ayak olmuştur. Aynı kapsamdaki üçüncü örnek, kent merkezinde yeni projeler oluşturmak için Federal Üniversite (UFRGS) ve Porto Alegre kenti arasında yapılan anlaşmadır. Mimarlık Fakültesi 2006 yılında kent merkezi için projeler üretmiş ve seçilen projeler sergilenmiştir (Bohrer, 2008).

2.3.2 Ciutat Vella Bölgesi - İspanya

Ciutat Vella bölgesi, İspanya’nın Barselona kentinde yer almaktadır (Şekil 2.11). Bu tarihi alanın iyileştirilmesi iyi bir uygulama örneğidir. Bu alanın iyileştirilmesinde Barselona kentinin dinamiklerini gözetererek değişime izin veren esnek bir yönetim planı ile örnek bir süreç izlenmiştir (Casanovas, 2007). Bu program 1998 yılında Dubai En İyi Uygulama Ödülünü (Dubai Award for Best Practice) almıştır (Url-1).

Barselona kenti 19. yy. boyunca duvarla çevrili bir kent merkezidir. 19. yy. ikinci yarısında, duvarın yıkılmasıyla kent ova boyunca genişlemeye başlamıştır. Bu genişleme tarihi kentin gerileme ve bozulmasına yol açmıştır (Busquets, 2005) (Şekil 2.12, Şekil 2.13).

1980 yılında Olimpiyat Oyunlarından önce Barselona tarihi kent merkezi kötü durumdaydı. Büyük tahribatın yanında suç oranının artması ve ticari faaliyetlerin azalması gibi sosyal sorunlar da bulunmaktaydı (Casanovas, 2007). Kentin bu durumunun iyileştirilmesi için kapsamlı bir çalışma gerekiyordu.

Şekil 2.11 : Ciutat Vella, Barselona (Url-2).

Şekil 2.12 : Ciutat Vella, Barselona (Url-3).

Şekil 2.13 : Ciutat Vella, Barselona (Url-3).

Bu nedenle 1983 yılında bir Geliştirme Planı sunulmuş ve daha sonra 1985'te Bütünleşik Eylem Planı (PAI) geliştirilmiştir (Casanovas, 2007). Bütünleşik Eylem Planında (PAI) altı ana eylem hattı belirlenmiştir. Bunlar; kentsel planlama, sosyal refah ve olanaklar, altyapı ve hareketlilik, ekonomik faaliyetlerin teşviki, kamu güvenliği ve kamu alanlarının kullanımı ve özel mülklerin restorasyonunun teşvikidir. Bu program kapsamında 1986 yılında İspanyol Hükümeti ve Katalan Hükümeti'nden gerekli finansmanı temin etmek için eski kent merkezi "Bütünleşik Rehabilitasyon Alanı (ARI)" olarak adlandırılmıştır (Foment Ciutat Vella).

Aynı zamanda süreçle ilgili kararlarda kullanıcı katılımının rolü belirlenmiştir. Bütünleşik Rehabilitasyon Alanı'nın düzenleyici organı bir Yönetim Kurulu olmuştur. Üç kamu idaresi (Barselona Belediye Meclisi, Katalan Hükümeti ve İspanyol Hükümeti Kalkınma Bakanlığı), tarihi kent merkezindeki mahalle

dernekleri ve Ticaret Odası tek bir katılım ve anlaşma masası etrafında periyodik olarak bir araya gelmiştir (Foment Ciutat Vella) (Şekil 2.14).

Şekil 2.14 : Organizasyon tablosu (Foment Ciutat Vella).

Bütünleşik Rehabilitasyon Alanı kapsamındaki bölgede var olan beş bin yapının yenilenmesinde özel mülk sahiplerini sürece dahil etmek amacıyla “Ciutat Vella Rehabilitasyon Ofisi” oluşturulmuştur. Ciutat Vella kentsel dönüşüm projesinin ana yönetim yapısı Berselona Kent Konseyi tarafından 1988 yılında oluşturulan PROCIVESA (Promoció Ciutat Vella, SA)’dır (Foment Ciutat Vella). PROCIVESA, tüm planların altyapı, konut, ekonomik faaliyet ve yaşam kalitesinde farkedilen sorunlarını gidermek amacı ile farklı acenteler ve kamu kurumları arasındaki uzlaşmayı sağlayacak, kamu ve özel sektör karışımı fonlarla planlamaları yaparak tüm süreci denetleyecek bir yönetim ofisidir (Casanovas, 2007).

PROCIVESA’nın çalışmaları arazi yönetimi, kentsel altyapı, bina işleri, yeniden iskan sağlamak için konaklama olanağı oluşturulması, pazar ve ekonomik tanıtım eylemleri ve projenin tanıtımı ve iletişimi olmak üzere beş bölüme ayrılmıştır. PROCIVESA, 1988 ve 2002 yılları arasında on dört yıl boyunca devam etmiştir (Foment Ciutat Vella).

Olimpiyat oyunlarının tamamlanmasından sonra 2000 yılında, yeni mekanların açılması, yeni konut alanlarının oluşturulması, tarihi yapıların rehabilitasyonu, yerel ve kentsel düzeyde kamu merkezlerinin kurulması ve altyapıların yenilenmesi ile planlanan projenin %80’i tamamlanmıştır (Casanovas, 2007).

Barselona Kent Konseyi, PROCIVESA döneminde elde edilen olumlu deneyim ve sonuçlara dayanarak, tarihi kent merkezlerine kamu yönetiminin müdahalesinin doğruluğu konusundaki kanaati onaylamış oldu. Bu yüzden karma belediye şirketi

olarak yeniden canlandırma ve dönüşüm sürecinin koordinasyonu ve yönetimi görevinin devamlılığının sağlanması için 2002 yılında Foment de Ciutat Vella oluşturulmuştur (Foment Ciutat Vella).

Çalışmadan yirmi beş yıl sonra 2004 yılında, bölgenin güçlü ve zayıf yönleriyle yeni durumunu değerlendirmek için yeni çalışmalar yapılmıştır. Sonuçlar yeni ihtiyaçları ve hedefleri göstermiştir. Göç dalgası sonucunda bölgede %50 oranında yabancı nüfusun yaşamaya başlamasıyla yapıların %25'inin rehabilitasyona ve piyasayı etkileyen güçlü bir spekülasyona ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bölgenin iyileştirilmesine yönelik çalışmaların karmaşık olacağı belliydi. Dokuz araştırma merkezi ve on dört Avrupa Belediyesinin dahil edildiği uluslararası bir proje olan “Sürdürülebilir Mahalleler İçin Yapıların Sürdürülebilir Yenilemesi (HQE²R)” kapsamında bu karmaşıklığın analizi yapılmış ve küresel bir bakış açısıyla farklı eylemlerin etkilerini araştırmak için değerlendirme araçları oluşturulmuştur (Casanovas, 2007).

Farklı eylemler arasındaki dengeyi sağlamak o kadar kolay olmasa da, bu sürecin sonuçları bir bölge düzeyinde yapılan müdahalenin karmaşıklığına, sürece önderlik edecek esnek ve küresel bir stratejinin gerekliliğine ve sürdürülebilirliği gerektiren bütüncül ve disiplinlerarası bir konseptin sınırlı deneyimlerine işaret eder. Yeniden canlandırma sürecinde senaryoların oluşturulmasının hipotezlerin tanımlanmasında ve sürekli gözlemlenmesinde çok yararlı olduğu kanıtlanmıştır (Casanovas, 2007).

Ciutat Vella'nın yeniden canlandırılması uzun döneme yayılan bir stratejidir. Bu kapsamda kent, plancılar tarafından geliştirilen ve uzun bir zamana yayılan çalışmaları deneyimlemektedir. Bu deneyim sonucunda istenilen hedefe tam olarak ulaşamadığı görülmüştür. Tarihi bir kentin kurtarılması uzun bir süreçtir ve bu kentin geleceğini garanti altına almanın tek yolunun sürecin kesintiye uğramadan sürekli ve tutarlı bir şekilde yönetilmesini sağlamak olduğu saptanmıştır (Busquets, 2005).

2.3.3 Manchester Kent Merkezi Planı - İngiltere

Manchester Kuzeybatı İngiltere'nin kültür, eğitim, eğlence ve finans merkezidir (Dickson ve Rendek, 2002). 15 Haziran 1996'da Manchester kent merkezinde bir bomba patlamış ve bu patlama 220 kişinin yaralanmasına ve büyük fiziksel, sosyal ve ekonomik zarara neden olmuştur (Url-4). Bu yıkımda 49.000 m² satış alanı,

57.000 m² ofis alanı kaybedilmiş ve iki katlı otopark ve kentin en büyük otobüs terminali kapatılmıştır (Url-5) (Şekil 2.15).

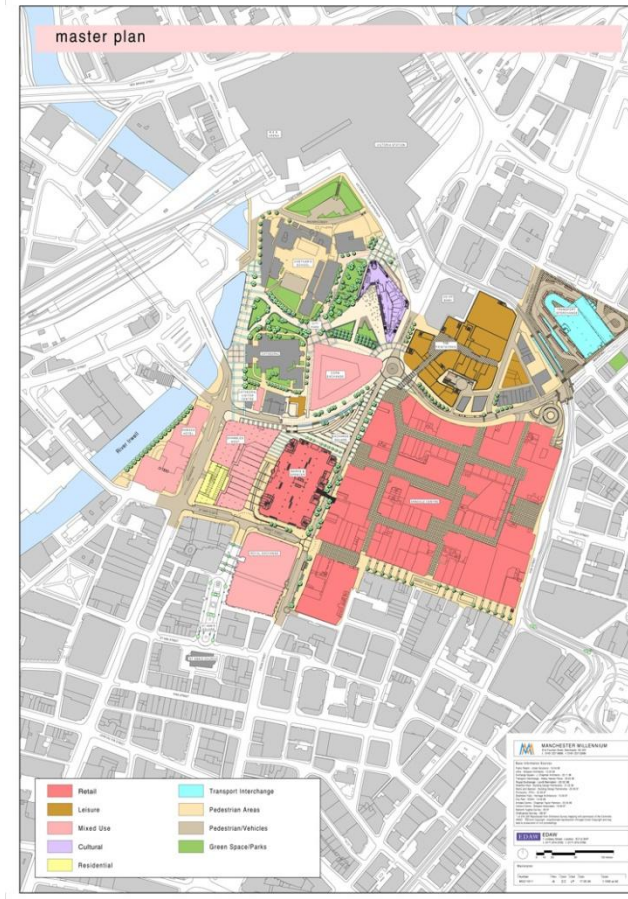

Şekil 2.15 : Manchester'da patlayan bomba (Url-5).

Bu patlama yenileme için bir zemin hazırlamıştır. Manchester kentinin içinde bulunduğu bölgeyle ve ülkeyle küresel rekabete katkısını sürdürebilmek için üretim ve tekstil tesislerinin bütünüyle yeniden inşa edilmesi gerekiyordu. Kentin gelişimi büyük ölçüde milenyum müjdelemek için bir kentsel şaheser oluşturma niyetindeki Manchester Kent Konseyinden profesyonel şehir plancıları ve kamu görevlilerinin elindeydi (Dickson ve Rendek, 2002). Manchester merkezinin yeniden inşası hemen ulusal öncelik olarak kabul edildi. Devlet ve Kent Konseyi bir kurtarma stratejisi geliştirmek ve yönetmek için bir kamu ve özel sektör görev gücü olarak Manchester Millenium Ltd.'i kurdu. Görev gücünün acil önceliklerinin ilki bombadan etkilenen birçok işletmenin taşınması dahil olmak üzere kent merkezini mümkün olduğunca hızlı şekilde güvenli ve işlevsel hale getirmektir. İkinci öncelik ise, kent merkezinin kalıcı gelişme ve yenilenmesi için bir strateji öne sürmektir (Url-4).

İlk önemli adım yeni kent merkezinde bir vizyon belirleyen ve yeniden inşa programında rehber işlevi görecektir master planı oluşturmak için uluslararası bir yarışma yapılmasıdır. Yarışma çok beğenilen EDAW Master planının seçimi ile sonuçlanmıştır (Şekil 2.16). Bu plan beklenti ve isteğin düzeyini yükselterek daha geniş kent alanının sürekli yenilenmesi için bir ivme sağlamış, kentin geleceğini

belirlemede ve şekillendirmede değerli olduğunu kanıtlamıştır. Yeniden inşa, özel dört yıllık finansman paketi ile önemli kamu ve özel sektör finansman ortaklarının desteğiyle mümkün olmuştur (Url-4).

Şekil 2.16 : EDAW Manchester master planı (Url-4).

Kent merkezinin yenilenmesinin temel amacı, güçlendirilmiş ve ileriye dönük bir kent sağlamaktır. Manchester kentinde gelecek bin yılın faaliyetlerini yönlendirmek için belirlenen stratejiler;

1. Perakende ticaret yapılan çekirdek bölgenin restorasyonu ve geliştirilmesi,
2. Kentin ekonomik kaynağının uyarımı ve çeşitlendirilmesi,
3. Bütünleşik ulaşım stratejisinin geliştirilmesi,
4. 21. yy. için kaliteli bir kent çekirdeği oluşturulması,
5. Artan konut nüfusuyla yaşayan bir şehir oluşturulması,
6. Tanımlı ve belirgin bir konut bölgesinin oluşturulması ve
7. Yeniden inşa programının koordinasyonu, iletilmesi ve tanıtımıdır (Williams, 1999).

EDAW kent plancıları, mimarlar, mühendisler ve ulaşım danışmanları kentin görev gücü ve özel arazi sahipleri ile işbirliği içinde çok disiplinli bir takım oluşturmuştur. Çalışmanın temel ilkeleri bütünlük, geçirgenlik ve duyarlılıktır (Url-5). Master plan kentin güçlü yönleri üzerine kurulmuş, sunulan fırsatları kullanmış ve tarihi zayıflıkların üstesinden gelmeye çalışmıştır. Bu planın bir diğer özelliği tasarımda mükemmelliği aramasıdır (Url-4) (Şekil 2.17, Şekil 2.18).

Şekil 2.17 : 2002 yılında Machester kent merkezi (Url-5).

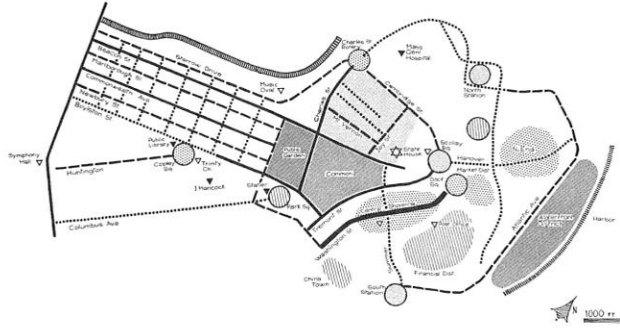
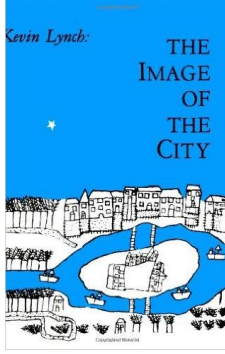
Şekil 2.18 : Tasarlanan yeni kamusal alan (Url-5).

Üç farklı tarihi bölgeden alınan bu projeler incelendiğinde;

- Kentin çevresel, sosyal, ekonomik ve organizasyonel tüm verilerinin ele alındığı bütüncül bir planlama yapıldığı,
- Kent dokusu ve dinamiklerinin iyi bir şekilde belirlendiği,
- Alanın sorunlarının, eksiklerinin incelendiği ve
- Kentin tüm paydaşlarının katılımının sağlanmasının yeniden canlandırma stratejilerinin oluşturulmasında önemli olduğu görülmektedir.

2.4 Kentsel Algı ve İmge

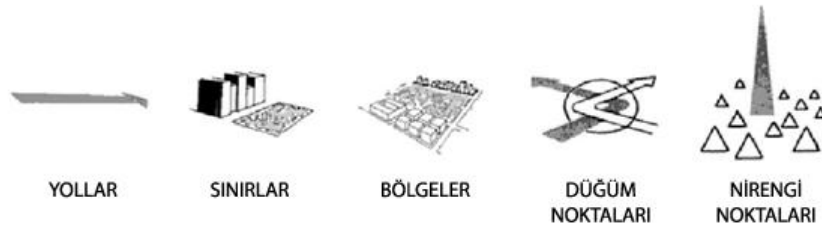
Kentsel imge kavramını ilk olarak öne süren kişi Kevin Lynch'tir. 1960 yılında yayınlanan "Kent İmgesi" kitabı bu konunun önemli kaynaklarından (Şekil 2.19). Kentin insanların zihinlerinde nasıl şekillendiğini görebilmek için Boston, Jersey City ve Los Angeles'ta çalışmalar yapmıştır. İnsanların kenti nasıl algıladıklarını anlamak için onlardan kentin eskizini yapmalarını istemiştir (Şekil 2.20).

Şekil 2.19 : 1960 yılında yayınlanan Kent İmgesi kitabı (Url-6).

Şekil 2.20 : Eskizlerden elde edilen Boston imgesi (Lynch, 1960).

Lynch (1960), elde edilen haritalarda insanların beş imge üzerinde durduğunu görmüş ve kent imgesini beş başlıkta toplamıştır. Bunlar; yollar, sınırlar, bölgeler, düğüm noktaları ve nirengi noktalarıdır (Şekil 2.21). Yollar, kent imgelerinden en okunabilir olanıdır. Sokaklar, kanallar, tren yolları gibi lineer formdaki elemanlar diğer imgeler arası ilişkiyi oluşturur. Sınırlar, bölgeler arası ayrımı sağlayan doğrusal öğelerdir. Kıyılar ve duvarlar örnek olarak verilebilir. Bölgeler, kentin belirgin ortak özellikli alanlarına bölünmesiyle oluşur. Bölgeler tanımlıdır ve kullanıcılar bölgeye girdiklerini hissederler. Düğüm noktaları, kullanıcıların bir yerden bir yere giderken kullandığı kavşaklar gibi yoğun odak noktalarıdır. Nirengi noktaları ise bölgenin tanımlanmasını sağlayan yapı, levha, dükkan gibi fiziksel oluşumlardır (Lynch, 1960).

Şekil 2.21 : Kent İmgesi (Lynch, 1960).

Kent, mimari eserler gibi insan eliyle inşa edilmiş bir yapıdır. Mimari bir eserin algılanması daha kısa sürede, kentin algılanması ise ölçeğinin daha büyük olmasından dolayı daha uzun sürede gerçekleşmektedir. Bir kentin algılanması, o kentin sahip olduğu özelliklerin kolaylıkla algılanarak imgesinin ne kadar okunaklı olduğuna bağlıdır. Okunaklılığı arttıkça kent, bölgeleri, sınırları, yolları kolayca ayırt edilen ve gruplandırılabilen bir alan olacaktır (Lynch, 1960).

Kentsel imgeler sadece görsel değildir. Tüm duyular da bu oluşumun içine girmektedir. Birey ve grupların yaş, eğitim, yetenek ve sosyokültürel değişkenleri, sembolik ve örgütsel değerleri, aktivite şekillerindeki değişiklikleri, davranış alanının kapsamı gibi deneyimsel olmayan etkenleri ile kentsel imgeler şekillenir. Bu yüzden, bilişsel kurallar nedeniyle bir sokak oturlan, yemek yenen veya konuşulan bir yer olarak sınıflandırılabilir (Rapoport, 1977).

Algı çok yönlüdür, hareket çevresel algıda önemli bir rol oynar. Kullanıcılar deneyimlerle çevre olgularının geniş sınıflarını ve ince detaylarını ayırt etmeyi öğrenir (Lang, 1987).

Mekanın algılanması, mekanda geçirilen süre ve tekrarlanan deneyimlerle değişmektedir. Böylece, kullanıcılar mekanı daha iyi tanımlayabilmektedir. Mekanın deneyimlenmesiyle kullanıcılar etraftaki imgelere veya mekanla ilgili yeni bilgilere ihtiyaç duymamaktadır (Lynch, 1960).

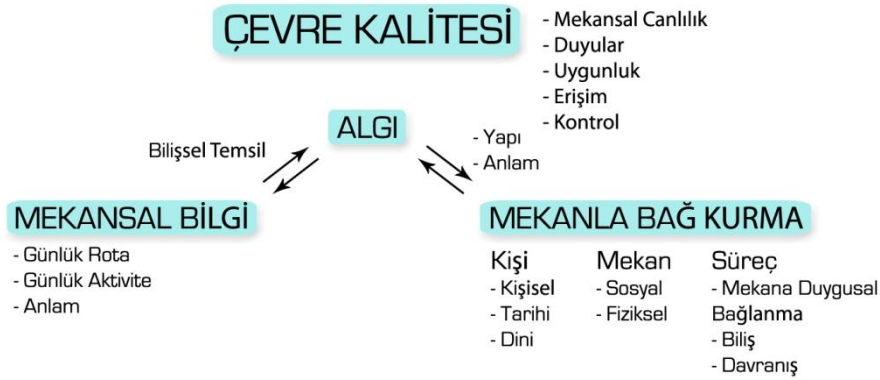
Çevresel imge kimlik, yapı ve anlam olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. Kimlik, imgenin tanımlanmasını sağlayan ve onu diğer şeylerden farklılaştıran özelliktir. Yapı imgeyle kullanıcı arasındaki ilişkiyi, anlam ise kullanıcının duygusal olarak kurduğu bağdır (Lynch, 1960). Kimlik ve yapı kentlerde en okunaklı elemanlardır. Anlam ise kültürlere göre değişiklik göstermektedir (Damayanti, 2012).

Lynch (1960) imgelenebilirliği, herhangi bir gözlemcide güçlü bir imge yaratma olasılığı taşıyan fiziksel objenin niteliği olarak tanımlamaktadır. Çevrenin algılanabilmesinde imgelerin önemi büyüktür. Kullanıcılar bir alanı, genelde o alanda öne çıkan bir yapıyı, yolu ya da meydana ele alarak tanımlamaktadır (Lynch, 1960).

Algılanan çevre, deneyimin yanısıra bilinene ve beklenilene dayanan bir yapıdır. Duyular yoluyla mevcut çevre deneyimleri, beklenenler ve bilinenler yoluyla onları

kavrama, idealler ve değerler açısından onları değerlendirme ve ideal çevrenin hayal edilmesi ve yaratılması çok farklı süreçlerdir. Gerçek veya davranışsal ortamdan ilgili bilgileri seçen ve yapılandıran çevresel algı süreci bir organizma şeklinde çalışan çevrenin farklı yapılarının oluşumuna yol açabilir. Çevresel algı önemlidir çünkü kültürel ve kişisel olarak değişkenlik gösterir ve değişmeyen özelliklere sahip çevre kavramını modifiye eder. Kullanıcıların çevre algılarıyla, planıcı ve tasarımcıların çevre algısı farklılık gösterir (Rapoport, 1977).

Çevre kalitesini sosyal ve fiziksel olarak geliştirmede mekansal bilgi, algı ve mekanla kurulan bağ önemli bir rol üstlenmektedir. Kullanıcıların kentsel alanda mekanla kurdukları bağ, o kentin fiziksel nitelikleri ve kentsel mekanda gerçekleşen sosyal etkileşim yoluyla oluşan algısal süreçler ile tanımlanmaktadır. Aynı zamanda kentle kurulan bağ da çevre kalitesinin bir göstergesidir. Gözlemcilerin olumlu ya da olumsuz, güçlü ya da zayıf algıları kentin fiziksel yapısı içindeki sosyal etkileşimlerine ilişkin deneyimleri tarafından inşa edilecektir (Damayanti, 2012) (Şekil 2.22).

Şekil 2.22 : Çevre kalitesi (Damayanti, 2012).

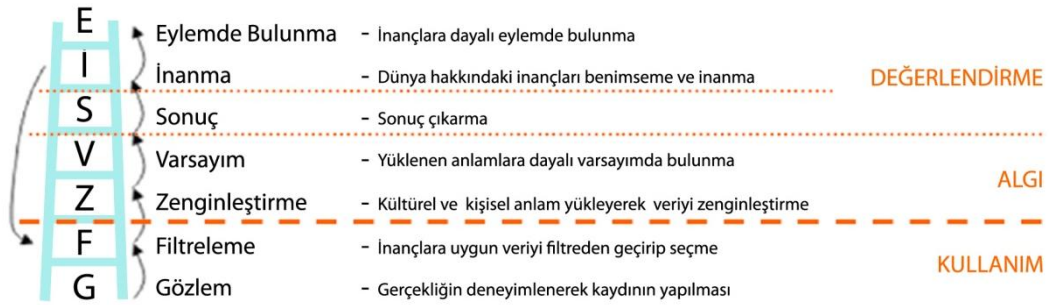
2.4.1 Bilişsel haritalama

Kentsel imge, bilişsel haritalama yöntemiyle ortaya koyulur ve değerlendirilir. Her insan, mekanın farklı yönlerini kendi algısına ve ilgi alanlarına göre eler ve zihninde o mekanı canlandırır. Her insanın farklı kişiliğe sahip olması ve edindiği farklı deneyimlerden dolayı herkesin zihninde farklı bir mekan algısı oluşur (Lynch, 1960). Rapoport (1977) bilişsel haritaları, insanların fiziksel çevrelerinden edindikleri ve mekansal davranışlarını etkileyen belirli mekansal imgeler olarak tanımlamaktadır. Belirli bir alanın bilişsel imgesi, o alanın bilinen nirengi noktaları ve yollarından daha fazla bilgi verebilir. Bilişsel imgeler, kişilerin sadece kendi çevrelerini değil

aynı zamanda hayatlarını ve diğer bir çok yönlerini de yansıtabilir (Gould ve diğ. 1986).

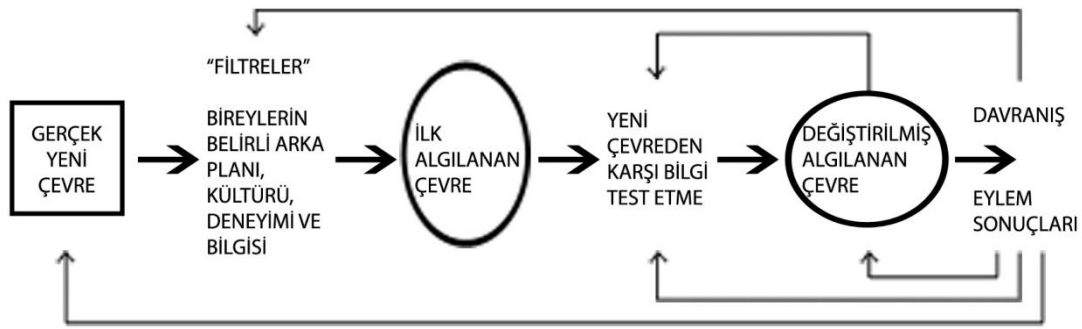
İnsan davranışları sadece algılanan çevrenin o bölümünden etkilenir. Biz hergün üzerimize çarpan neredeyse sonsuz miktardaki bilgiyi kaydedip muhafaza edemeyiz. Daha doğrusu, çoğunlukla seçici bir şekilde bilgileri eler ve algısal filtrelerden geçiririz. Çevremizden gelen her duyuşsal izlenimi tutmaktan uzak olan hafızamız sadece küçük bir kısmını seçer ve korur. Dünya üzerindeki yerler ve yaşayan insanlar hakkındaki görüşlerimiz uyarıcıların yüksek filtre grubundan geçerek elenmesiyle şekillenir ve imgelerimiz filtreler aracılığıyla alınan bilgiler tarafından kuvvetli şekilde etkilenir. Bu yüzden hem kişisel bazda hem de toplum ölçeğinde filtre kontrolü önemlidir (Gould ve diğ. 1986).

Bilişsel haritaların şekillenmesi gerçekliğin deneyimlenerek kaydının yapılması, inançlara uygun veriyi filtreden geçirip seçme, kültürel ve kişisel anlam yükleyerek veriyi zenginleştirme, yüklenen anlamlara dayalı varsayımda bulunma, sonuç çıkarma, dünya hakkındaki inançları benimseme ve inançlara dayalı eylemde bulunma olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç kullanım, algı ve değerlendirme olmak üzere üç aşamaya bölünmektedir (Sulster, 2005) (Şekil 2.23).

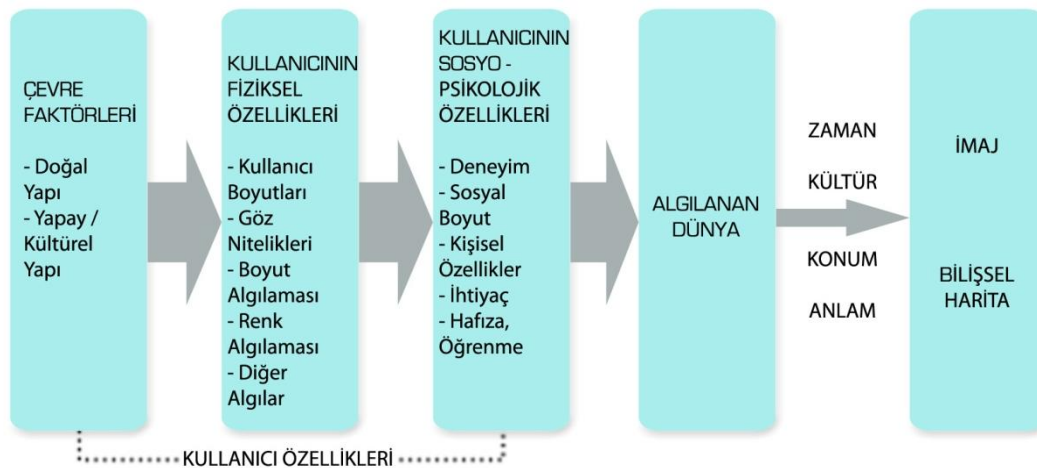
Şekil 2.23 : Bilişsel Haritaların Şekillenmesi (Sulsters, 2005 - Senge, 1994'ten uyarlanmış).

Rapoport (1977), çevre öğrenme modellerini gerçek çevre ve algılanan çevrenin oluşması, test edilmesi ve değiştirilmesi süreci olarak özetlemiştir (Şekil 2.24). Birey sahip olduğu arka plan, kültür, deneyim ve bilgileriyle çevreyi filtreler ve çevreye karşı ilk algısını oluşturur. Deneyimlerle bu bilgileri test eder ve değiştirilmiş algısıyla eylemde bulunur. Bu süreç geri dönüşümlerle devam eder.

Şekil 2.24 : Bir Çevre Öğrenme Modeli (Rapoport, 1977).

Bilişsel haritalar için fiziksel çevre faktörleri kadar, kullanıcıların kişisel özellikleri de önem taşımaktadır. Erkan (2012), çevreden elde edilen verilerin kullanıcıların öncelikle fiziksel özellikleri ve daha sonra sosyal ve psikolojik özellikleriyle deneyimlendiğini, elde edilen imgelerin zamanla, mekanın kültürü, konumu ve anlamıyla yoğrularak bilişsel haritaların oluştuğunu belirtmektedir (Şekil 2.25).

Şekil 2.25 : Bilişsel Haritaların Oluşum Süreci (Erkan, 2012 – Rapoport (1977)'tan uyarlanmış).

Sulsters (2005), bilişsel haritayı bu maddelerle özetlemiştir:

- Bilişsel harita, topografik harita gibi tamamlanmış ve objektif değildir.
- Bilişsel harita benzersizdir, kişiseldir ve gerçekliğin seçilmiş sunumudur.
- Herkes bilişsel haritayı kullanabilir ama iki bilişsel harita benzer değildir.
- Bilişsel harita kullanıcıların bir bölgedeki yönelmesini ve hareketini olduğu kadar seçilen verilerin muhakeme edilmesi ve birleştirilmesi süreçlerini de ortaya çıkarmak için kullanılır.
- Bir bilişsel harita kitle iletişim araçlarından gelen dolaylı bilginin ya da genel olarak o bölgeye ait belli bir imgenin eksikliği durumunda bu alanın kişisel deneyimlenmesi ile oluşur.

2.4.2 Bilişsel haritalama yöntemini kullanan araştırmalardan örnekler

Damayanti (2012)'e göre; kentsel alan deneyimi ve kentsel öğelerin tanımlanması, insanın kent içinde yönlenmesini ve kentsel kaliteyi tanımlamak için önemlidir. Damayanti'nin amacı belirli bir sosyal grup için çevre kalitesini belirleyen genç insanların algısı ve onlar için kentin anlamını incelemektir. Damayanti bu amaç doğrultusunda bilişsel haritalama ve grup görüşmesi yöntemlerini kullanmıştır. Endonezya-Surabaya'daki araştırma, özel araç bağımlılığının yüksek olduğu, gelir seviyesi yüksek ailelerden gelen genç insanlarla yapılmıştır. Gruptaki gençler kentsel trafiğe ve hareketliliğe çok fazla maruz kalmaktadır. Ayrıca bu gençler yaşam tarzlarına bağlı olarak büyük ölçüde alışveriş merkezleri gibi özel bina tipolojilerini deneyimlemektedirler (Şekil 2.26).

Şekil 2.26 : Surabaya'da yapılan bilişsel haritaların görsel analizi (Damayanti, 2012).

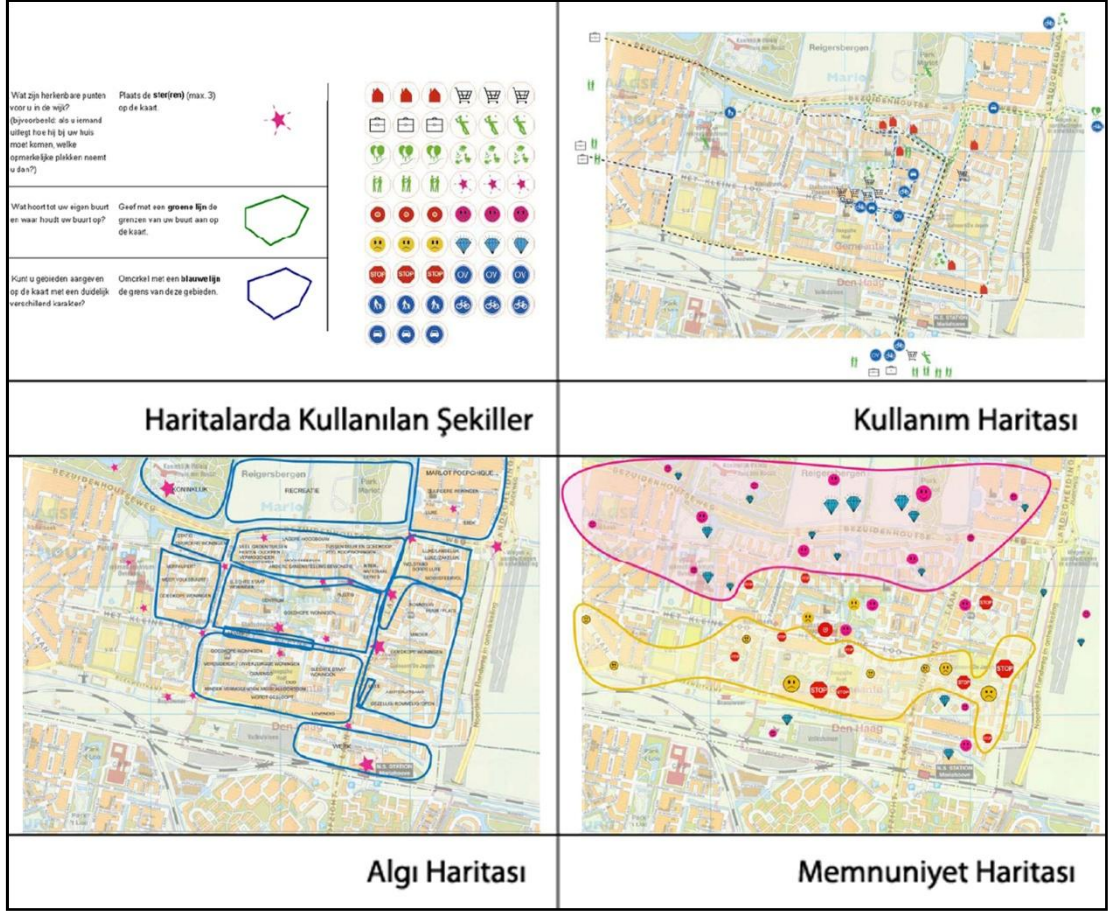
Yapılan bilişsel haritalama sonucunda bölgenin önemli nirengi noktaları ve yolları belirlenmiştir. Bu da gençlerin bölgede yoğun olarak kullandığı alanların belirlenmesi konusunda önemli bir veri oluşturmaktadır. Yapılan bilişsel haritalama ve grup görüşmelerinde;

- Gençlerin alışveriş merkezleri sayesinde kentle ilişki kurduğu, dolayısıyla kent kalitesini tanımlamak için alışveriş merkezlerinin niteliğinin önemli olduğu ve geleneksel kent kimliğinin daha az önemli olduğu,
- Kent kalitesinin gençlerin günlük aktivitesinde önemli bir rol oynayan ana cadde boyunca belirlendiği,
- Kent kalitesinin gençlerin deneyimlediği kent merkezi kalitesiyle belirlendiği,
- Kullanıcıların yönelme kararlarını kentin pozitif ve negatif imgeleri ile tespit ettiği,
- Gençlerin sosyal çevre sembolü olan alışveriş merkezlerinin gençlerin etnik yerleşim eğilimleri ve grup aktivitelerine dayalı olduğu sonuçları elde edilmiştir (Damayanti, 2012).

Bir başka araştırmada Sulsters (2005), Mariahoeve’de bir konut bölgesinde kullanım (günlük ve kişisel kullanım), algı (anlam ve kimlik taşıyıcıları) ve takdir (alan memnuniyeti) olmak üzere üç farklı değişkeni bilişsel haritalama yöntemiyle değerlendirmiştir. Referans olarak alanın topografik haritası, çizgilerle, ikonlarla ya da kavramlarla cevaplanacak bir anket ve üç farklı bilişsel harita için üç kağıt verilerek katılımcılardan bu üç bileşenin bilişsel haritalarını oluşturmaları istenmiştir (Şekil 2.27). Çalışma sonrası katılımcılar ile birlikte çıkan sonuçlar yorumlanmış, bazı başlıklar açıklanmış ve tartışılmıştır. Bilişsel haritaların analizi sonucunda; kent sakinlerinin kendi kimlikleri ve çevreleri arasında ilişki kurduğu, bilişsel haritaların kullanıcılar için kentsel çevrenin kullanımının, algısının ve memnuniyetinin içyüzünü ortaya çıkardığı, belirli grupların çevre değerlerinin yorumunun alınmasıyla kentsel gelişmenin tanımı için bilişsel haritalamanın bir araç olarak kullanılabilir olduğu görülmüştür (Sulsters, 2005).

Lusk (2002), bisiklet yolları boyunca varış noktaları arasındaki sıklığı ve mesafeyi araştırmıştır. Bu çalışma için iki doğal/kırsal bisiklet yolu, iki kentsel bisiklet yolu ve iki demiryoluna paralel olan bisiklet yolu olmak üzere 6 adet bisiklet yolu seçmiştir. Bölgedeki kullanıcılara bazı sorular çevre algılarını değerlendirmesini sağlayacak sorulmuş, bu soruların simgelerini haritalarda işaretlemeleri istenmiştir (Şekil 2.28). Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar varış noktaları, rotalar ve kullanıcı ihtiyaçları başlığında sınıflandırılmışlardır. Elde edilen yirmi üç sonuç bisiklet yolları için tasarım rehberi niteliğindedir. Bisiklet yollarının yeterli varış noktalarına sahip olması, varış noktalarının bir ismi olması, kullanıcılar için belirli özelliklere, aktivitelere sahip olması,

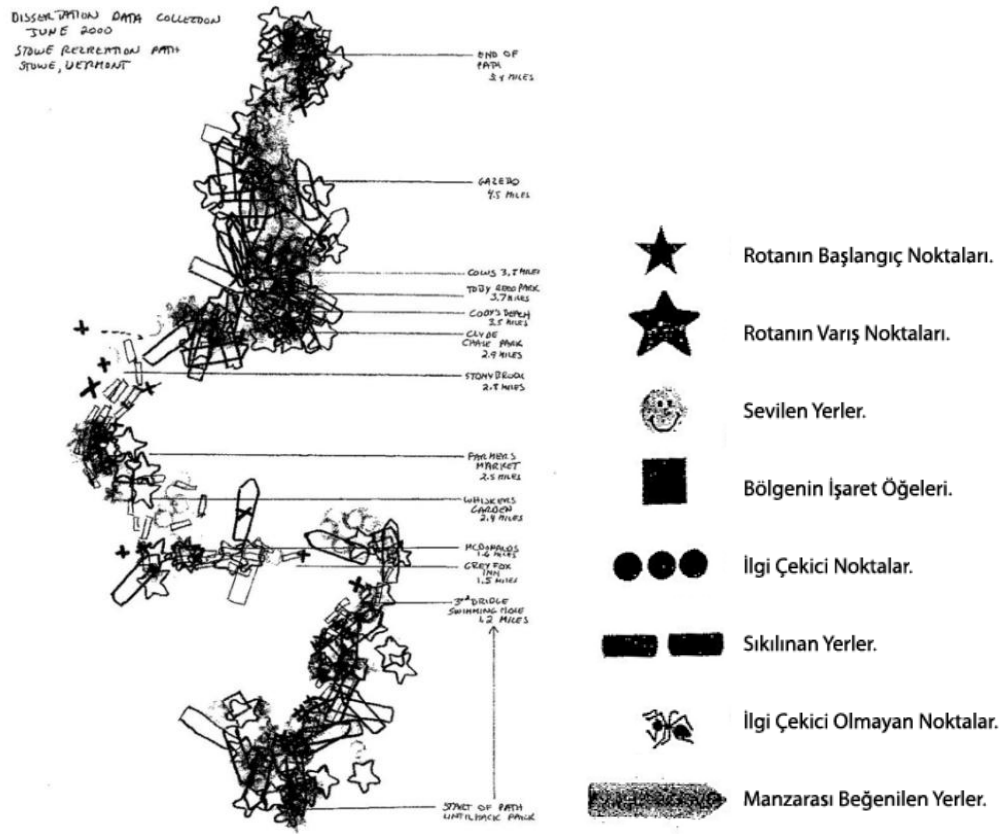
kent merkezi ya da müze gibi alanlarla bağlantılı olması, park noktalarının yerinin yolun başlangıç ve bitiş noktasında olması, bisiklet yolunun uzunluğu ve varış noktaları arasındaki mesafenin ölçüsü ve acil durumlarda direkt ulaşım sağlama gibi öneriler çıkmıştır.

Şekil 2.27 : Mariahoeve’de yapılan bilişsel haritaların görsel analizi (Sulsters, 2005).

Bilişsel haritalama, bir kent hakkında kullanıcıların tüm algısını ortaya çıkarmaktadır. Kullanıcıların kent hakkındaki kullanımları, algıları, memnuniyetleri, sorunlu buldukları konuları belirlemede önemlidir. Bilişsel haritalama kent sunumunun farklı bir yoludur (Sulsters, 2005).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, bilişsel haritaların kentlerin önemli verilerini gösterdikleri görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda kent için yapılacak yeni çalışmalarda bilişsel haritaların altyapı oluşturacağı düşünülmektedir. Bilişsel haritalardan elde edilen verilerin yapılacak planlarda kullanılması çalışmaların kalitesini arttıracığı düşünülmektedir.

Şekil 2.28 : Kırsal bisiklet yolunda yapılan bilişsel haritanın görsel analizi (Lusk, 2002).

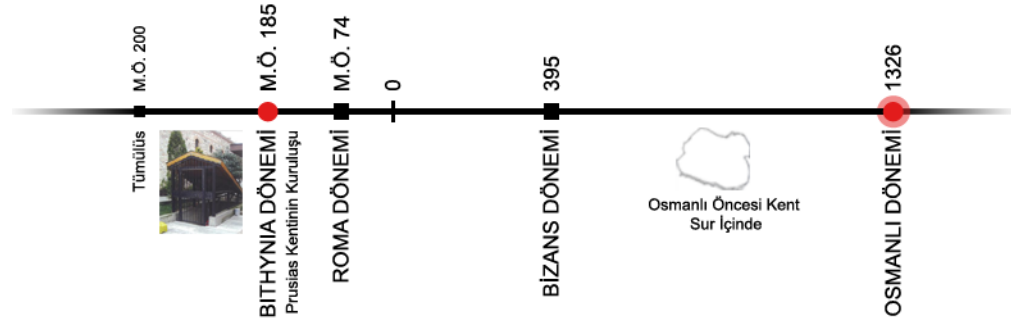
2.5 Bölüm Sonucu

Tarihi çevrenin tanımı yapılarak başlanan bu bölümde, tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma stratejileri ve amaçlarının tanımlanmasıyla devam edilmiştir. Konu üzerinde yapılan çalışmalar incelenmiş, ele alınacak konu başlıkları belirlenmiştir. Belirlenen tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma stratejilerinin bileşenleri açıklanmıştır. Kullanıcı üzerinden şekillenen çalışmada organizasyon bileşeni detaylı olarak ele alınmıştır. Kullanıcıların kenti nasıl algıladığı önemli bir veri olduğundan kentsel algı ve imge başlığı ile bunların ölçülme araçlarından olan bilişsel haritalama konusu irdelenmiştir.

3. ALAN ÇALIŞMASI: BURSA, HANLAR BÖLGESİ

3.1 Hanlar Bölgesinin Tarihsel Süreci

Bursa tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bölgenin tarihinin M.Ö. 5000’li yılların öncesine kadar uzandığı düşünülmektedir (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013). M.Ö. 185 yılında, Bithynia Kralı I. Prusias, Kartacalı General Hannibal’ın önerisiyle bir tepe üzerinde etrafı surlarla çevrili Prusias ad Olympum kentini kurmuştur. Kentin ismi önce Prusa olarak değişmiş, daha sonra Bursa ismini almıştır (Dostoğlu, 2001). Kent, yaklaşık 250 yıllık Bithynia döneminden sonra, M.Ö. 74 yılında Roma İmparatorluğu’na bağlanmıştır. 395 yılında Roma İmparatorluğu’nun ikiye bölünmesiyle, Bizans dönemi başlamıştır (Dostoğlu, 1999a). 1326 yılında Osmanlı’nın fethine kadar Bizans dönemi devam etmiştir (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Osmanlı öncesi Bursa.

Hanlar Bölgesi’nin oluşumu Osmanlı Dönemi ile başlamıştır (Şekil 3.2). 1326 yılında Bursa fethedildiğinde kent, hisar içinde 7 mahallede 1000 civarında ev, 7 kilise ve manastır, 20 civarında dükkan olan bir çarşı ve 1 hamamdan oluşmaktadır. Hisar dışında ise yabancıların oturdukları küçük yerleşmeler ile çoğunlukla ipek alışverişinin yapıldığı bir pazar yeri bulunmaktadır (Akkılıç, 2001).

1339 yılında cami, imaret, medrese, hamam ve handan oluşan Orhan Gazi külliyesi, o dönemde Çakırhamam’dan Setbaşı’na kadar uzanan geniş Gökdere yatağının

fundalık ve bataklık zemininde yaptırılmıştır. Külliye'nin etrafı surlarla çevrilmiş ve dışarı iki kapı açılmıştır. Bu külliye'nin yapımıyla, kentin sur dışında yeni merkezi oluşmaya başlamıştır. Külliye çevresine zamanla konut alanları da eklenmiştir (Dostoğlu, 1999a). Orhan Gazi döneminden günümüze Orhan Camii, Emir Han (Bey Hanı) ve Bey Hamamı (şimdiki adıyla Aynalı Çarşı) ulaşmıştır.

Orhan Gazi tarafından başlatılan kentleşme modeli sonraki Osmanlı Sultanları tarafından devam ettirilmiştir (Dostoğlu, 1999a). Orhan Gazi'den sonra 1359 yılında tahta geçen I. Murat, Çekirge'de cami, medrese, imaret, çeşme, hamam ve türbeden oluşan Hüdavendigâr Külliyesi'ni yaptırmıştır. Orhan Külliyesi'nin batısında oluşturulan bu yeni külliye kentin batıya doğru gelişmesini sağlamıştır (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013). I. Murat Dönemi'nde Hanlar Bölgesi'ne Kapan Hanı ve Nalıncılar Hanı yapılmıştır.

1389 yılında tahta çıkan Yıldırım Bayezid, cami, imaret, hamam, medrese ve darüşşifadan oluşan külliye'yi yaptırmıştır. Kentin doğuya doğru gelişimi de bu şekilde başlamıştır. Hanlar Bölgesi'nde Ulu Cami, Bedesten, Vaiziye Medresesi, Şengül Hamamı ve Ertuğrul Bey Camii yapılmıştır. Hanların çevresindeki çarşılarla birlikte ticari aks oluşmaya başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişmesiyle ticaret yolları açılmış, yeni yapıların da eklenmesiyle bölgenin ticari önemi artmıştır (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

Çelebi Sultan Mehmet babası gibi kenti doğu yönünde geliştirmek için bir tepe üzerinde cami, türbe, medrese ve imareten oluşan Yeşil Külliyesi'ni yaptırmıştır (Akkılıç, 2001). Hanlar Bölgesi'nde ise İpek Han, Geyve Han, Gelincik Çarşısı ve Hacı İvaz Paşa Çarşısı yapılmış; Uzun Çarşı aksı oluşmuştur (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

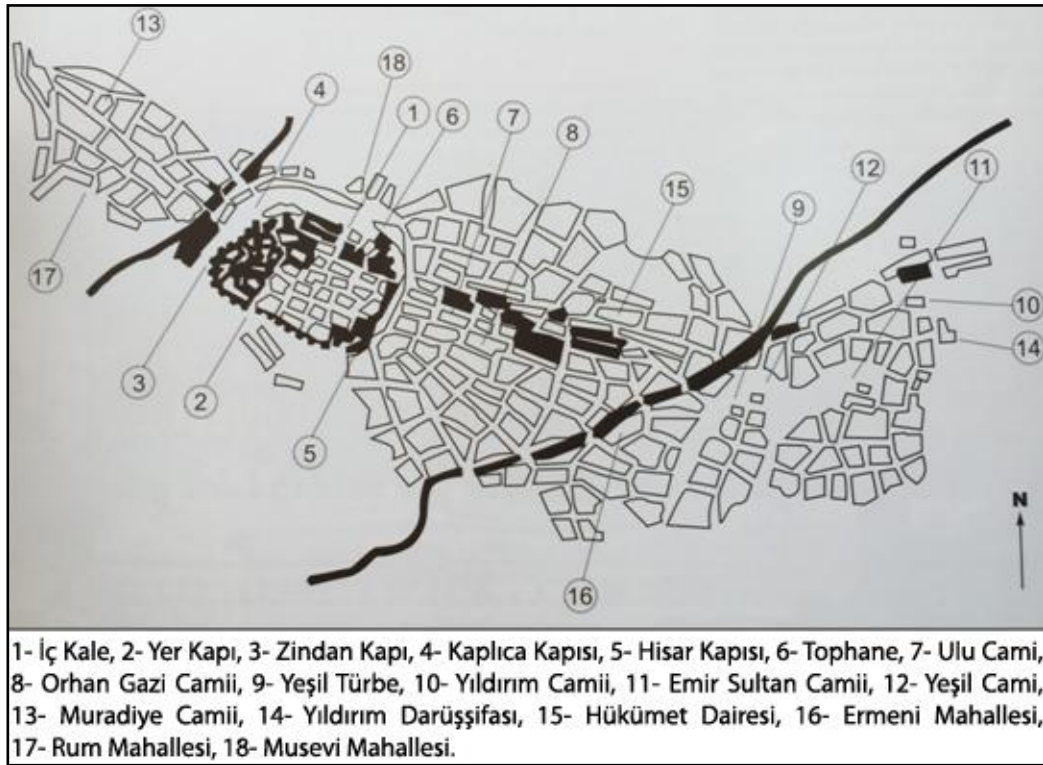
II. Murat zamanında yapılan külliye, Bursa'da sultanlar tarafından yapılan son külliye'dir. Bu dönemde Hanlar Bölgesi'ne yapılan Kütahya Han doğu batı ticaret aksını oluşturan önemli bir yapı olmuştur (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013). İvaz Paşa Camii, Meyhaneli Hamamı ve Sipahi Çarşı bu dönemde yapılan diğer yapılardır.

İstanbul'un fethinden sonra başkentin İstanbul olmasıyla da, Hanlar Bölgesi önemini kaybetmemiştir (Dostoğlu, 1999a). Fatih Sultan Mehmet Döneminde yapılan Fidan Han, Tuz Han, Şerafettin Paşa Camii, Karakadı Camii, Tuz Pazarı Camii ve Tuz

Pazarı Çeşmesi günümüze ulaşmıştır. II. Bayezid döneminde Koza Han ve Pirinç Han yaptırılmıştır. İstanbul'un fethinden sonra yapılan bu hanların gelirleri, İstanbul'da yapılacak olan yapılar için kullanılmıştır (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

17. yy. Celali isyanlarında Demirtaş'tan Tatarlar köprüsüne kadar bir sur çevrilerek, kente zarar veren kişilerin bölgeye girmeleri engellenmiştir (Baykal, 1976). Bu isyanlarda çıkarılan yangınlarda ve bölgeyi etkileyen depremlerle Hanlar Bölgesi zarar görmüştür.

Bursa'nın 1837'de Carlsten Niebuhr tarafından hazırlanan bilinen ilk haritasında kentin önemli yapıları ve bölgeleri şematik olarak gösterilmiş olup (Polat, 2005), Hisar ve Hanlar Bölgesi ile Gökdere vurgulanmıştır (Şekil 3.3). Bu harita kentin 1776 yılındaki durumu hakkında bilgiler vermektedir (Baykal, 1976).

Şekil 3.3 : 1837 Carlsten Niebuhr Haritası (Akkılıç 2001).

1855 yılındaki depremde pek çok anıtsal yapı ile konut alanı büyük hasar görmüştür. Ulu Cami'nin on sekiz kubbesi yıkılmış, Orhan Cami zarar görmüştür. Depremin ardından çıkan yangınlarda Uzun Çarşı'nın doğusundaki birçok ahşap bina ve bazı hanlar yanmıştır (Dostoğlu, 1999b). Deprem sonrası kentin yapısını belgelemek amacıyla, Erkan-ı Harbiye'den bir ekip Suphi Bey öncülüğünde 1/6000 ölçekli

haritayı oluşturmuştur. Böylece, kentin yeniden inşa edilmeden önceki durumu belgelenmiştir (Dostoğlu, 1999a) (Şekil 3.4). 1862 Suphi Bey haritası, kentin ilk kapsamlı haritasıdır. Suphi Bey haritası ile kentin 100 yıl kadar önceki halini çizen Carlsten Niehbur haritası karşılaştırıldığında kentin çok büyük bir değişim geçirmediği görülmektedir (Akkılıç, 2001). Ayrıca Carlsten Niehbur haritasına kıyasla bu haritada kentin organik dokusu daha detaylı olarak okunabilmektedir.

Şekil 3.4 : 1862 Suphi Bey Haritası (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu).

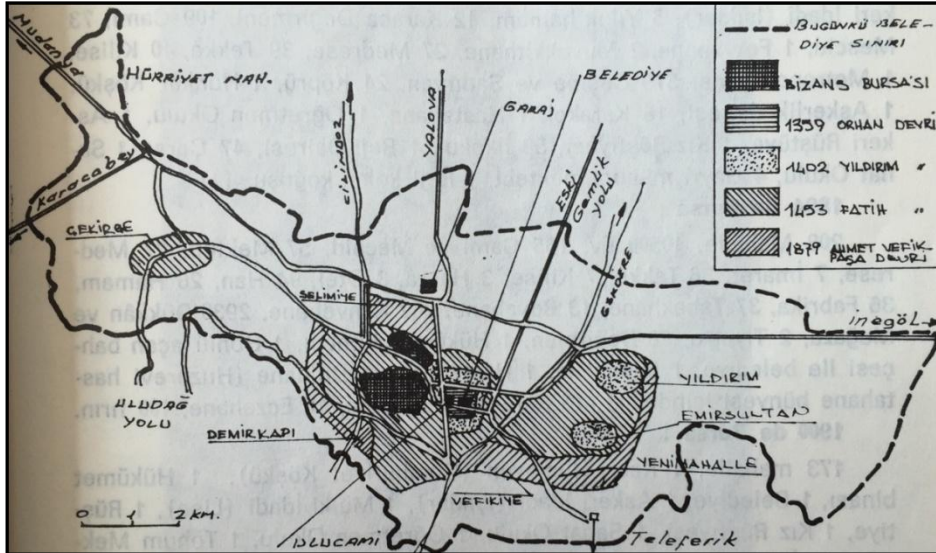
Gabriel (1958) 1862 Suphi Bey haritasını düzenlemiştir (Şekil 3.5). Hanlar Bölgesi bu haritada detaylı olarak gözükmemektedir. Suphi Bey haritası ile Hanlar Bölgesi'nin mevcut durumu karşılaştırıldığında bölge yollar açılmadan önce sınırları olmayan kentle bütünleşmiş bir kentsel dokuyu ortaya koymaktadır. Günümüzde ise yeni açılan yollarla Hanlar Bölgesi'nin kentten ayrıştığı görülmektedir (Şekil 3.6).

Şekil 3.5 : 1862 haritasına göre Hanlar Bölgesi'nin Gabriel tarafından düzenlenmiş hali (Gabriel, 1958).

Şekil 3.6 : Hanlar Bölgesi'nin mevcut durumu.

Suphi Bey haritası, planlama çalışmalarının oluşturulması için önemli bir belge olmuştur (Polat, 2005). 1879 yılında Bursa'nın gelişim şeması çizilmiştir (Şekil 3.7). Bu şemada kentin padişahların öngördüğü şekilde doğu ve batı yönüne doğru gelişimi gözükmektedir.

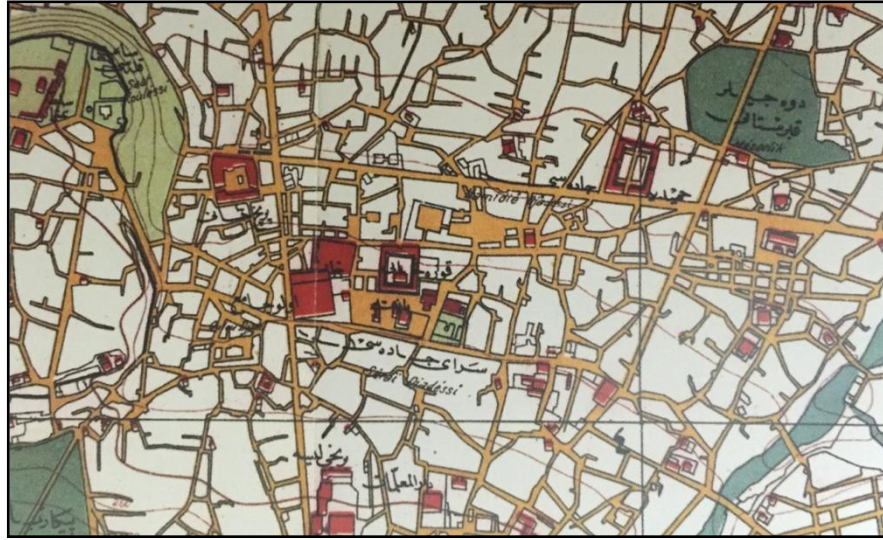

Şekil 3.7 : 1879 Bursa'nın gelişim şeması (Baykal 1976).

Bursa’da batılılaşma etkileri, Sultan Abdülaziz’in 1861’de padişah olduktan sonra, Anadolu sağ kol müfettişi olarak Ahmet Vefik Paşa’yı görevlendirmesiyle başlamıştır. 1860 yılında Osmanlı elçisi olarak Paris’e giden Ahmet Vefik Paşa, Baron Haussmann’ın yaptığı çalışmalardan etkilenmiş ve bu çalışmaları Bursa’ya uyarlamıştır. Müfettiş olarak görev yaptığı sürede (1863-1864) birçok yol ve bina yaptırmıştır. Eski adıyla Saray Caddesi, bugünkü adıyla Atatürk Caddesi bu dönemde açılmıştır. 1863 yılında yapılan Hükümet Konağı da bu dönemde yapılan önemli yapılardandır. Ahmet Vefik Paşa Vali olarak Bursa’ya yeniden gelmesiyle (1879-1882), Sultan Orhan döneminde yapılan imaret ve medresesinin eskiden bulunduğu alana Belediye Binası’nı yaptırmıştır (Dostoğlu, 1999a).

Ahmet Vefik Paşa'dan sonra gelen valiler de bayındırlık çalışmalarını devam ettirmiştir. Ahmet Münir Paşa döneminde Maksem Caddesi açılmaya başlanmış, Ahmet Vefik Paşa'nın açtığı ama yarım kalan yollar tamamlanmıştır (Batkan, 1996).

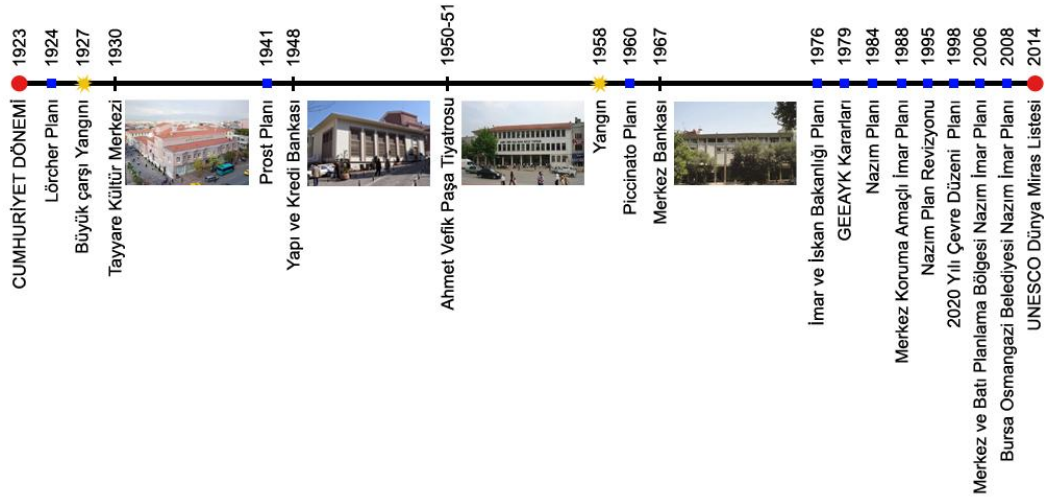
Vali Mümtaz Reşit Paşa döneminde (1903-1906), Bursa kentini büyük ölçüde etkileyen Fevzi Çakmak Caddesi, Cumhuriyet Caddesi ve Altıparmak Caddesi açılmıştır (Dostoğlu, 1999a) (Şekil 3.8). Bu yolların da açılmasıyla Hanlar Bölgesi'nin mevcut sınırları çıkmaya başlamış, kentin mevcut aksları güçlenmiştir.

Şekil 3.8 : 1921 haritasında Hanlar Bölgesi (Bir İmparatorluğun İzi-Osmangazi, 2006).

Cumhuriyet'in ilanından sonra (Şekil 3.9), Bursa'da planlama çalışmaları başlamıştır. İlk planlama çalışması 1924 yılında Alman Karl Lörcher tarafından yapılmıştır. Mevcut dokuyu yok saymasından dolayı uygulanmasa da kentte izleri görülmektedir. Atatürk Caddesi ve Hisar bağlantısı bu planla yapılmıştır (Batkan, 1996). Bu dönemde Atatürk Caddesi'nde inşa edilen Tayyare Sineması (1930), Adliye (1925), Defterdarlık (1925), Halkevi (1940) gibi yapılar bölgeye ticaret merkezi özelliğinin üzerine yönetim merkezi özelliğini getirmiştir. Böylece, bölgenin merkezi özelliği güçlenmiştir (Kırayoğlu, 2004). Bölge ticari ve idari merkez özelliğini halen sürdürmektedir.

1938'lerde İstanbul Planlama çalışmalarını yürüten Fransız Plancı Henri Prost'tan Bursa planını da yürütmesi istenmiştir. Bu plan Fransız aksiyel planlamasının genel ilkeleri doğrultusunda yapılmış, büyük ölçüde uygulanmış (Batkan, 1996) ve kentte var olan aksları güçlendirmiştir. Prost bu planda Atatürk Caddesi'ni Yeşil Külliyesi'ne doğru uzatmış ve tarihi merkezlerin bağlantısını sağlamıştır. Fakat yoğun yapılaşma aksları kimiksizleştirmiş ve tarihi yapıların algılanmasını engellemiştir (Kırayoğlu, 2004). Günümüzde bölgenin algılanma sorunu halen devam etmektedir. Bölgenin dış çeperinde var olan yapılar tarihi yapıların algılanmasını kesmektedir.

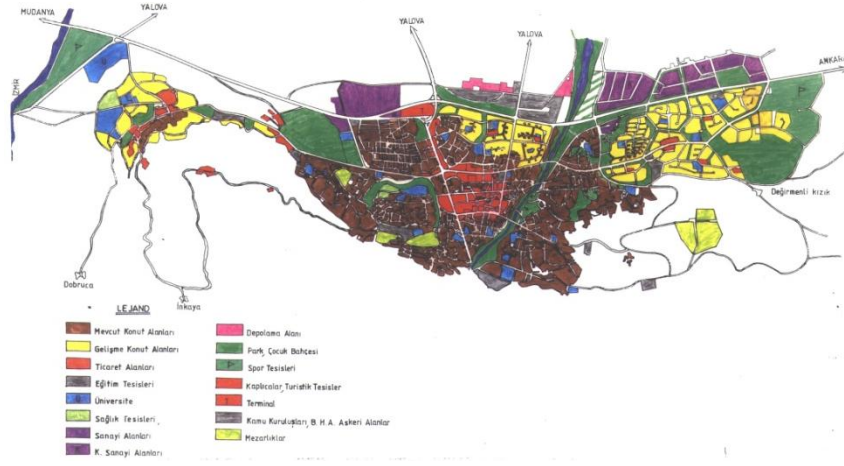
Şekil 3.9 : Cumhuriyet Dönemi’nde Hanlar Bölgesi.

1958 yılında meydana gelen büyük yangın tarihi merkezi büyük bir yıkıma uğratmıştır (Şekil 3.10). Oluşturulan İmar Planlama Bürosunun başına Emin Canpolat getirilmiş ve 1960 yılında İtalyan Luigi Piccinato danışmanlığında 1/4000 ölçekli Bursa Nazım Planı oluşturulmuştur (Şekil 3.11). Bu plan, kentin Ankara-Bursa-Mudanya doğrultusunda gelişmesini, kentin karakteristik özelliklerini korumayı, çalışma alanlarını ve önemli sosyal kurumları tanımlamayı ve gereken ulaşım ağını oluşturmayı önermektedir (Batkan, 1996).

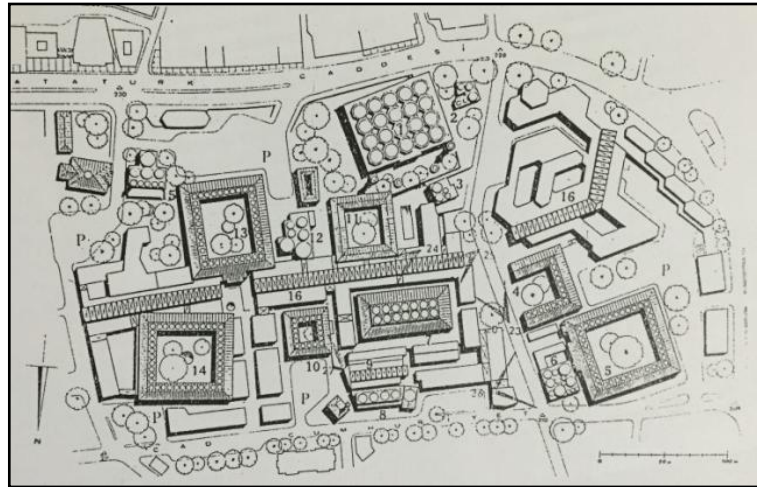
Şekil 3.10 : 1958 Bursa yangınından sonra Hanlar Bölgesi (Piccinato, 2004)

BURSA_PICCINATO PLANI (1960)
(1:14000 ölçekli plandan küçültülmüştür.)

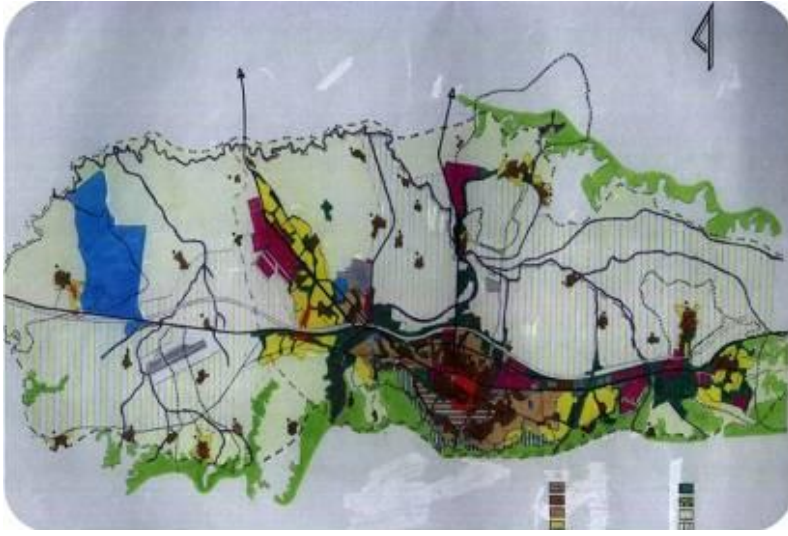
Şekil 3.11 : 1960 Piccinato Planı (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu)

Piccinato Planı, ilk bütüncül planlama çalışması olmasından ve Hanlar Bölgesi'ni özel proje alanı olarak görmesinden dolayı önemli bir plandır (Şekil 3.12). Tarihi yapılar korunmuş ve etrafları temizlenmiş, ticari aksların üstü örtülmüş ve günümüzde Bakırcılar Çarşısı'nın olduğu kısımda öneri bir pasaj oluşturulmuştur (Vural, 2010). Projede olumsuz olarak gösterilebilecek özellikler, araç ve yaya sirkülasyonunun birlikte çözülmesi ve otopark için fazla yer ayırmasıdır (Kırayoğlu, 2004). Kısmen uygulanmış olan bu plan kent dokusunu önemsemiş olmasından ve bölgeyi kentle birlikte düşünmesi açısından önemlidir. Bu plan eksikleri olsa da sonraki yıllarda yapılacak olan planlara önemli bir altlık oluşturabilecek kapsamlı bir plandır.

Şekil 3.12 : 1960 Piccinato Planı Hanlar Bölgesi (Piccinato, 1961).

1976 İmar İskan Bakanlığı'na hazırlanan 1/25000 ölçekli planda Hanlar Bölgesi'nin tanımlanması ve korunması amaçlanmıştır (Şekil 3.13). 1978 yılında tarihi, arkeolojik ve doğal sit alanları tescil edilmiştir. 1979 yılında GEEAYK (Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu) kararları alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda ticaret merkezi Haşim İşçan aksına kaydırılmıştır. Koruma planlarının Koruma Kuruluna sunulması istenmiştir. Bu kararlar eksikleri olsa da koruma ilkelerini koyması ve tarihi aksları ön plana çıkarması açısından önemlidir. İlerleyen zamanlarda desteklenmemiş olması bu kararların yetersiz kaldığını göstermektedir (Kırayoğlu, 2004).

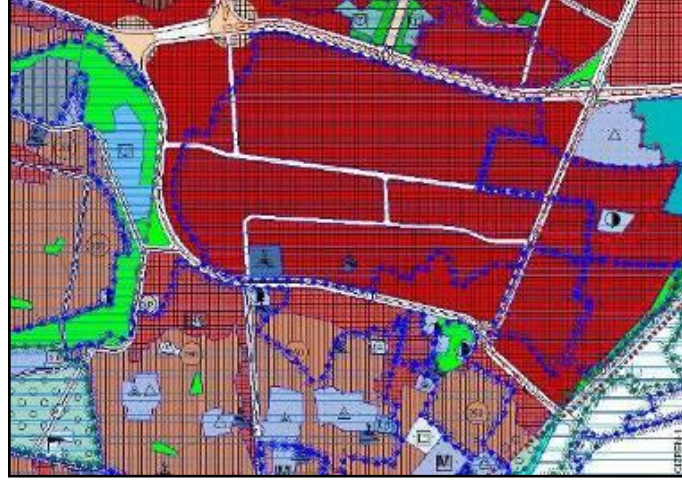

Şekil 3.13 : 1976 yılı 1/25000 Ölçekli İmar İskan Bakanlığı planı (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu).

1998 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi koordinasyonunda 2020 yılını hedef alan 1/100000 ölçekli Strateji Planı oluşturulmuştur. Bu plan kapsamında yeni planlama bölgeleri belirlenmiş, Hanlar Bölgesi Merkez Planlama Bölgesi olarak adlandırılan bölgede kalmıştır (Kırayoğlu, 2004).

1/5000 ölçekli Osmangazi Nazım İmar Planı 2008 yılında yürürlüğe girmiştir (Şekil 3.14). Hanlar Bölgesi, bu planda MİA (Merkezi İş Alanı) olarak belirlenmiştir. Merkezi İş Alanları: “Bursa Kent kimliği ve vizyonunun en önemli mekansal ögesidir. Bölgeyi kentle bütünleştiren, tarihi çevre ile ilişkisini kuran, ulaşım bağlantılarını belirlenen alanı içinde ve çevresiyle ilişkilerinde rahatlatacak çözümler üreten, belirlenen alanı içinde yapı politikaları oluşturan doluluk ve boşluk oranlarını ve konumlarını belirleyen uygun ölçeklerde Bursa ”Dünya Kenti” vizyonunu

destekleyen projelerin de üretileceği bölgedir” olarak tariflenmiştir (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

Şekil 3.14 : 2008 yılı 1/5000 ölçekli Osmangazi Nazım İmar Planı (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu).

1/1000 ölçekli Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Koruma Amaçlı İmar Planı, 2005 yılında yürürlüğe girmiştir (Şekil 3.15). Bu plan kapsamında, bölgede yapılacak her türlü inşai faaliyetlerde ve özel proje alanlarında rölöve, restorasyon, yeni kullanım ve kentsel tasarım projeleri hazırlanmadan ve Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı alınmadan uygulama yapılamayacağı belirtilmiş ve genel kullanım kararları getirilmiştir. Ayrıca planda tanımlanan yedi adet özel proje alanı belirlenmiş ve tanımlamaları yapılmıştır (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

Şekil 3.15 : Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi koruma amaçlı imar planı (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

2008 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi “Hanlar Bölgesi Konsept Projesi” için 3 firmaya proje hazırlatmıştır (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu) (Şekil 3.16). Bu üç projenin ortak noktası tarihi yapıların etrafında bulunan bazı yeni yapıları kaldırarak, bölgenin algılanabilirliğini arttırmaktır. Kaldırılan yapılar yerine peyzaj çalışmaları yapılmıştır. Fakat bu üç konsept proje, hayata geçmemiştir.

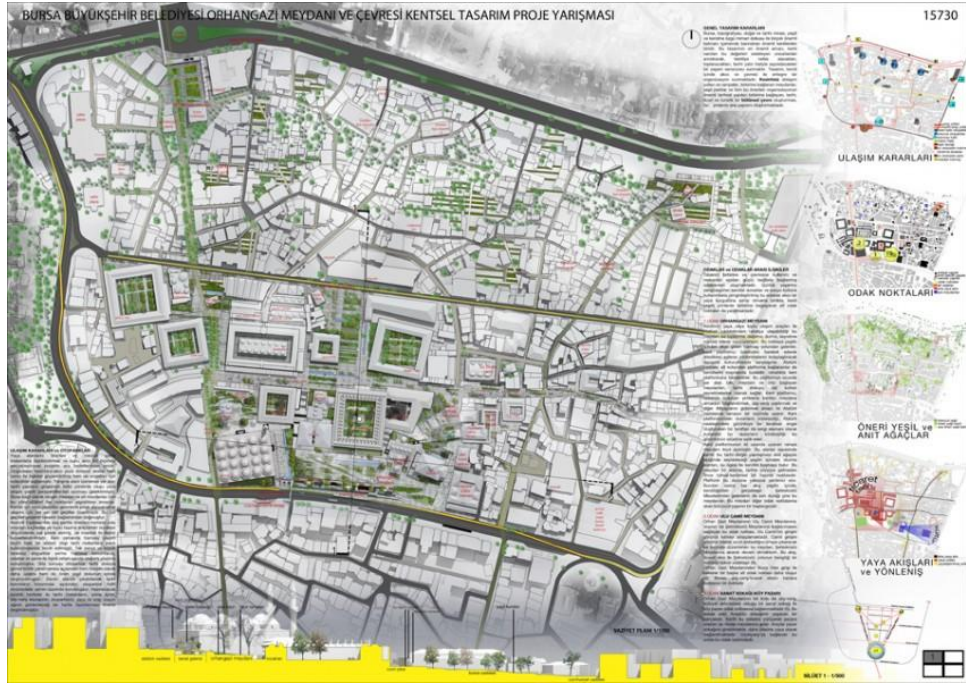

Şekil 3.16 : Hanlar Bölgesi konsept projesi (TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu).

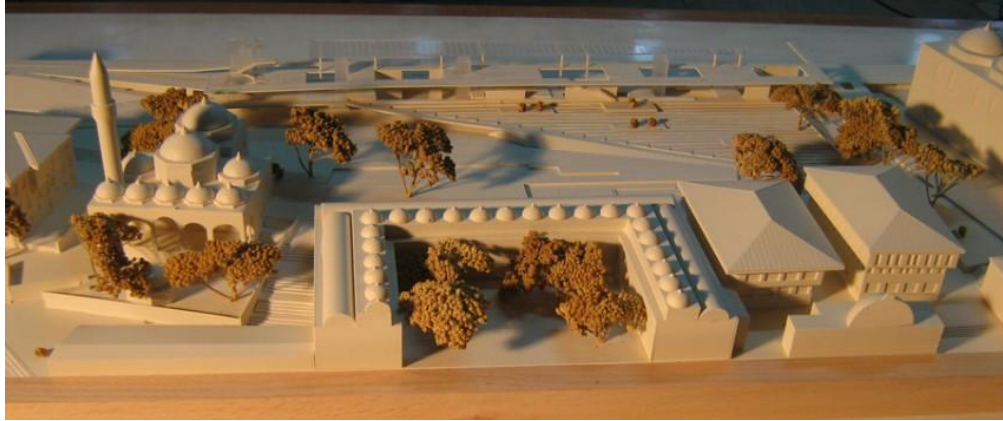
2010 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi, İtalyan mimar Massimiliano Fuksas’a Hanlar Bölgesi üzerinde çalışmalar yaptırmıştır. Fuksas Ertuğrul Bey Meydanı’nda düzenleme yapmış, Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunan bazı ticari yapıların yerine yeni yapılar önermiş, bölgenin batı sınırında bulunan yapılar yerine bölgenin dokusunun dikkate alınmadığı yeni yapılar eklemiş ve Cumhuriyet Caddesi ile tarihi çarşı aksını yeşillendirmiştir. Yapılan yeni yapılar kent dokusunu önemseyen bir yaklaşımda olmamıştır. Bu yüzden, tarihi çevrede yeni yapı üsluplarından “Aykırı Yaklaşım” (Zeren, 2010) olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmanın reklamları yapılsa da herhangi bir sonucu olmamıştır.

2011 yılında, Bursa Büyükşehir Belediyesi Orhangazi Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması düzenlemiştir. Orhangazi Meydanı ve Çevresi’nin Tarihi Kent Merkezi’nin kimliğine uygun olarak günümüz kullanıcılarının ihtiyaçlarına hizmet edecek şekilde yeniden düzenlenmesi amaçlanmıştır. 1. Ödül alan çalışma Şekil 3.17 ve Şekil 3.18’de görülmektedir. Bu projenin kentsel tasarım ilkeleri yeşilin sürekliliği, yaya mekanların sürekliliği, yaya erişilebilirliği, sokak/mezdan bütünlüğü, tarih / doğa bütünlüğünün sağlanması, organik yapılanmanın güçlenmesi, sürpriz geçişler/perspektifler sağlamak, trafikten arınmak, eşdeğer ulaşılabilir otopark düzenlemesi yapmak, seyir/toplanma alanlarını çoğaltmak / genişletmek, yeşil yüzeylerin artırılması ve engelsiz bir dünyanın sağlanması olarak belirlenmiştir. Yeşilin arttırılması, Uzun Çarşı aksındaki üst

örtünün kaldırılması, yapılan düzenlemelerle bölgede dil birliğinin oluşturulması ve metro ile bölge arasındaki aksın güçlendirilmesi projenin olumlu yanlarındandır.

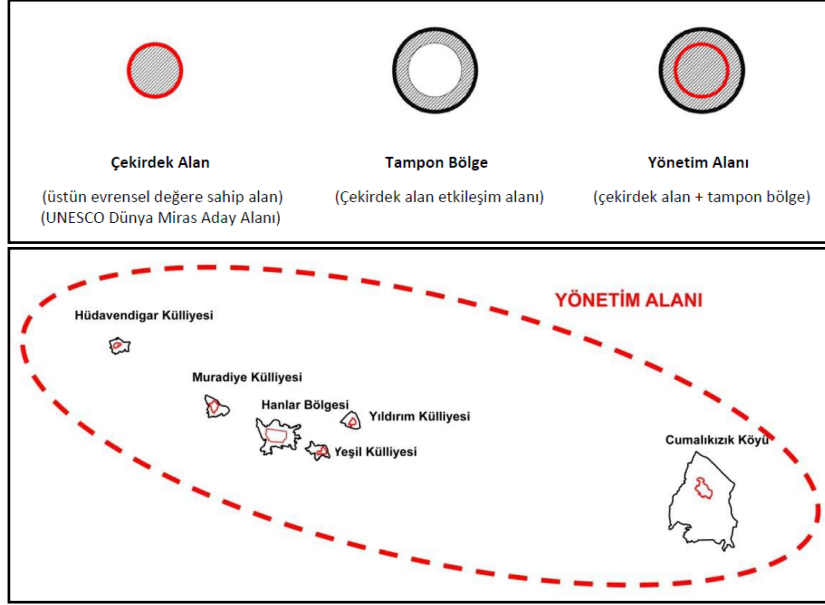
Şekil 3.17 : Orhangazi Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması 1. Ödül (Url-7).

Şekil 3.18 : Orhangazi Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması 1. Ödül (Url-7)

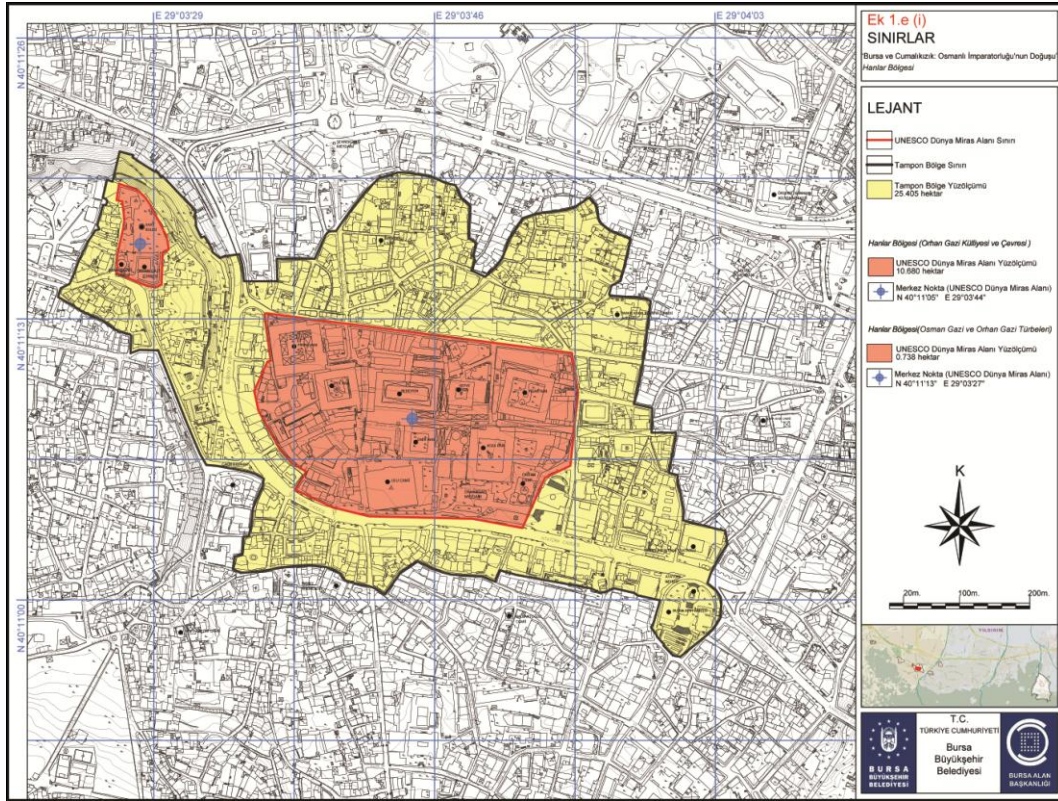
Bursa UNESCO Dünya Miras Listesine girmek için 2000 yılında yapmış olduğu başvuruda geçici listeye girebilmiştir. Bu dosya için 2009 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce, Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinasyonunda çalışmalar yeniden başlatılmıştır. 2011 yılında, Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olarak Alan Başkanlığı kurulmuştur. Alan Başkanlığı'na Prof. Dr. Neslihan Dostoğlu atanmıştır. Yönetim alanı sınırları Hanlar Bölgesi, Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık Köyü olarak belirlenmiş ve 2012 yılında Kültür Bakanlığı'na onaylanmıştır (Şekil 3.19).

2013 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'na adaylık dosyası teslim edilmiştir (Dostoğlu, 2013).

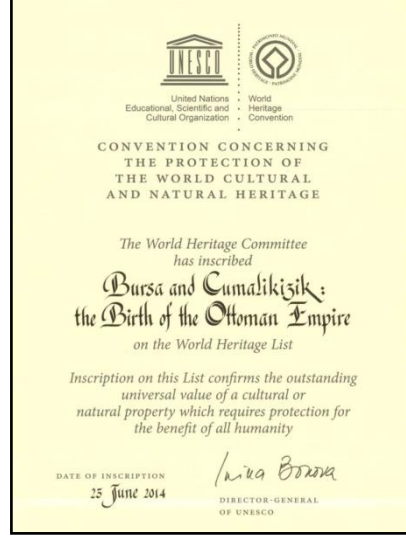
Şekil 3.19 : Alan Başkanlığınca belirlenen yönetim alanı (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

Hanlar Bölgesi için belirlenen çekirdek alan ve tampon bölge Şekil 3.20’de görülmektedir.

Şekil 3.20 : Hanlar Bölgesi yönetim alanı (Url-8).

2014 yılında UNESCO’nun kültürel kategorisinde “Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu’nun Doğuşu” Dünya Miras Listesi’ne alınmıştır. 2014 yılı itibariyle Türkiye on üç varlığıyla UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer almaktadır (Şekil 3.21).

Şekil 3.21 : Dünya Mirası beratı (Url-8).

3.2 Hanlar Bölgesi’nin Mevcut Durumu

Bursa’nın kentsel dokusu, coğrafi özelliklerin etkisi ve ihtiyaç doğrultusunda şekillenen yapıları ve sokakları ile organik bir yapıya sahiptir. Bölgenin bu organik yapısı 1862 tarihli Suphi Bey haritasında görülmektedir. Kent organik yapısıyla bir bütün halindeyken, kentin gelişmesi ve artan nüfus nedeniyle belli başlı yollar oluşturulmuş ve Hanlar Bölgesi şu anki halini almıştır. Açılan bu yollar Hanlar Bölgesi’ni çevreleyerek bir sınır oluşturmuştur. Aynı zamanda oluşturulan bu sınır, Hanlar Bölgesi için yapılan çalışmalarda kentle arasındaki bağı koparan bir sınır da olmuştur (Şekil 3.22, Şekil 3.23, Şekil 3.24).

Şekil 3.22 : Hanlar Bölgesi.

Şekil 3.23 : Hanlar Bölgesi hava fotoğrafı (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi).

Şekil 3.24 : Hanlar Bölgesi hava fotoğrafı (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi).

Ulu Cami, Koza Han, Orhan Camii ve tarihi Belediye Binası arasındaki alan Orhangazi Meydanı olarak adlandırılmaktadır ve Hanlar Bölgesi'nin güney kısmında yer almaktadır. Bölgenin algılanabilirliğinin en yüksek olduğu yer olan bu meydan kullanıcılar tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.25).

Şekil 3.25 : Orhangazi Meydanı.

Ulaşımda oluşan herhangi bir sorun kent merkezini doğrudan etkilemektedir. Hanlar Bölgesi çevresinde oluşturulan yollar günümüzdeki ulaşım ihtiyacını karşılayamamaktadır ve tarihi organik yapı nedeniyle alternatif yollar olmaması kent merkezindeki trafiğin her geçen gün artmasına neden olmaktadır. Yapılan T1 Tramvay hattı ile metro ve kent merkezi arası bağlantı sağlanmıştır. Kent merkezinde bulunan dolmuşların azalması öngörülse de araç kullanımının arttığı, iş giriş-çıkış saatlerinde trafiğin yoğun olduğu gözlemlenmektedir (Şekil 3.27).

60

Hanlar Bölgesi içerisinde yapılan uygulamalarda birbirinden bağımsız uygulamalar yapılması bölgede dil birliğinin oluşmasını engellemiştir. Örneğin, bölge içerisinde birbirinden çok farklı dilde üst örtü uygulamaları yapılmıştır (Şekil 3.28).

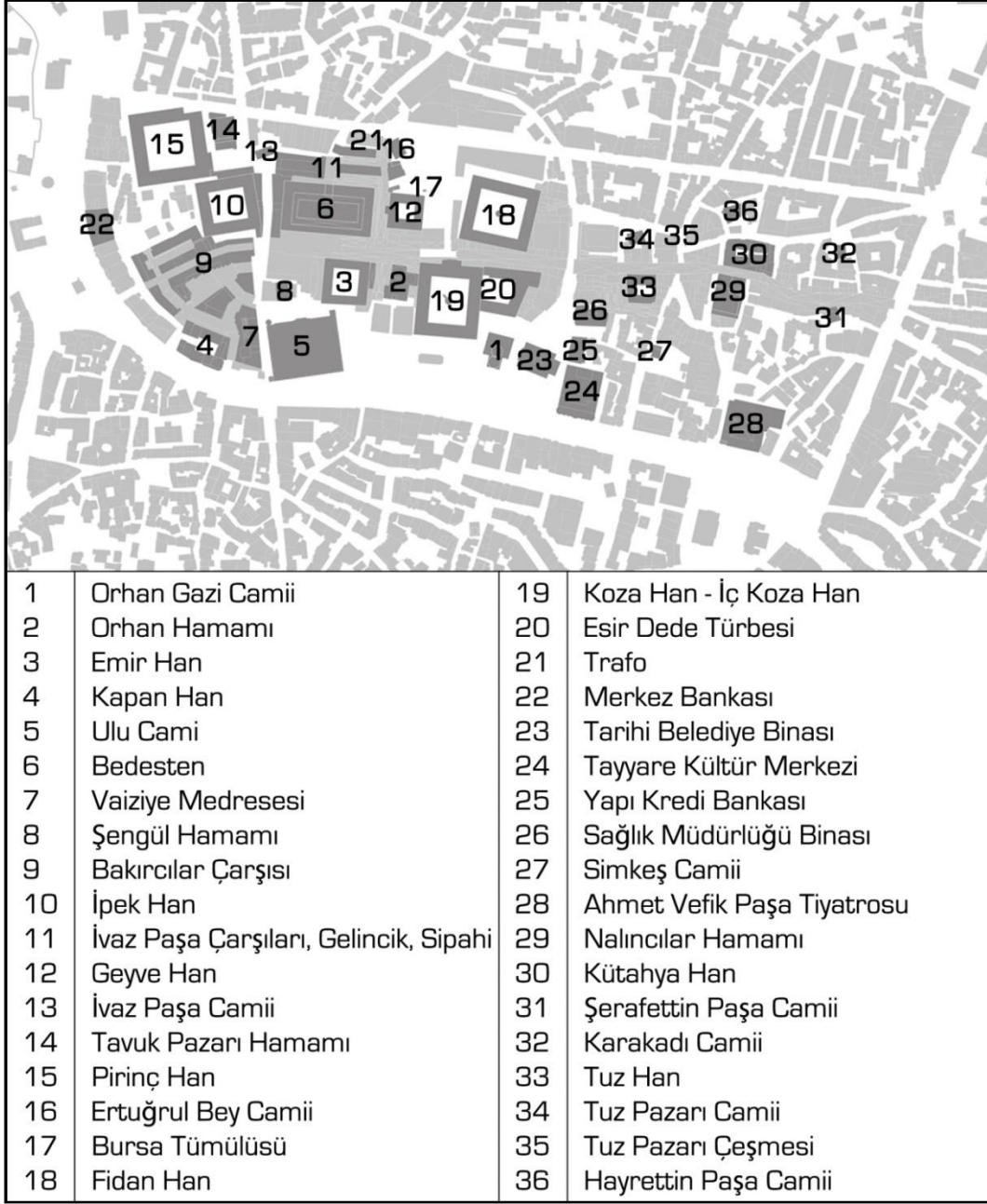
Şekil 3.28 : Hanlar Bölgesi’ndeki üst örtü uygulamaları.

Bölgede bulunan sayısız tarihi yapı, bölgenin dokusuyla uyuşmayan birçok niteliksiz yapı nedeniyle okunamamaktadır. Bu yapılar, tarihi yapıların algılanamamasına neden olmaktadır. Kentin ve bölgenin en büyük sorunlarından biri de kent dokusu düşünülmeden yapılmış TOKİ binalarıdır. Bu yapılar kentin silüetini büyük ölçüde etkilemiş ve Hanlar Bölgesi’ne kötü bir fon olmuştur. Kent dokusu ve ölçeğiyle bağdaşmayan bu yapılar kent merkezini, Hanlar Bölgesi’ni ve ulaşımı etkileyecek bir yoğunluk getirmiştir. (Şekil 3.29).

Şekil 3.29 : TOKİ ve Bursa Kenti.

Yapılan bu çalışmada Şekil 3.30’da gösterilen sınırlar kullanılmıştır. Yapılan bilişsel haritalama ve anketten elde edilen veriler bu sınırlar dahilinde değerlendirilmiştir. Belirlenen bu sınır dahilinde 36 adet anıt eser listesi bulunmaktadır.

Şekil 3.30 : Hanlar Bölgesi anıt eser listesi (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

3.3 Hanlar Bölgesi'nin Seçilme Nedenleri

Tarihsel süreç boyunca Hanlar Bölgesi için yukarıda bahsedildiği gibi birçok planlama yapılmıştır. Yapılan planlar bölgenin ve kentin tamamının düşünülmemesinden dolayı yeterli olamamış ve gerekli değişimleri sunamamıştır. Bu yüzden bazı planlar uygulanmazken, bazı planlar kısmen uygulanmıştır. Bu da kent ve bölge ölçeğinde tutarsız uygulamalara yol açmıştır.

Hanlar Bölgesinin kentin bütününden ayrı düşünülmesi bölgeyi tanımsız, karışık, kopuk bir kent parçasına dönüştürmüştür (Şekil 3.31). Kentle ilgili kararlar alınırken Hanlar Bölgesi'nin de ele alınması bölgenin kentle olan ilişkisini arttıracaktır.

Şekil 3.31 : Hanlar Bölgesi (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi).

Artan nüfusla kentin ihtiyaçları değişmiş, kentin gelişmesiyle farklı kent merkezleri oluşmuştur. Bu durum da Hanlar Bölgesi'ni etkilemiştir. Eskiden kentin tek merkezi olmasıyla içinde birçok ticari işlev barındıran bölge, günün ihtiyaçlarına ayak uydurarak farklı işlevlere de ev sahipliği yapmaya başlamıştır.

Bursa tarihi, kültürel, coğrafi birçok özelliğe sahiptir. Kentin tüm dinamikleri birbiriyle bağlantılıdır. Örneğin kent merkezine yapılan T1 tramvay hattı kent içi ulaşımı kolaylaştırırken Hanlar Bölgesi için de yaya akışını sağlamaktadır. Mikro ölçekte yapılan her çalışma makro ölçekte kentin tümünü etkilemektedir. Bu yüzden yapılan çalışmaların, planlamaların kentin bütününü düşünerek yapılması turizm, ticaret, kültür merkezi olan Hanlar Bölgesi'nin değerini daha da arttıracaktır. Kullanıcı görüşlerinin alınması ve bu şekilde planlama yapılması kullanıcıların bölgeyle ilgili olan memnuniyetini arttıracaktır. Böylece bölgede sürdürülebilirlik sağlanmış olacaktır.

Görüldüğü gibi yıllar boyunca planlama çalışmaları yapılmış olsa da bölgenin sorunları devam etmektedir. Bu sorunlarla birlikte bölgenin sürekli dönüşüm halinde olduğu, kentin ticari, tarihi, kültürel merkezi olduğu, bölgeyle ilgili bütüncül yaklaşımın sağlanamadığı ve kullanıcıların bölgenin tarihi, gelişimi ve yapılan

Bilişsel haritaların yönüne bakıldığında %44'ü kuzey ve %52'si güney yönündedir. Bilişsel haritaları doğru yönde oluşturanlar bölgeye Atatürk Caddesi'nden bakmış, diğerleri Uludağ'a doğru yönelmiştir. Bu farkın kullanıcıların Hanlar Bölgesi'nin kuzeyinde veya güneyinde ikamet etmesiyle alakalı olabileceği düşünülmüş ama haritaların tümü incelendiğinde bu önermenin doğrulanmadığı görülmüştür.

Kullanıcıların %9'u Yeşil Külliyesi'ni, %4'ü Emir Sultan Camii'ni, %2'si Yıldırım Külliyesi'ni ve %1'i Muradiye Külliyesi'ni de bilişsel haritalarına dahil etmiştir. Böylece kent merkezini Hanlar Bölgesi ile sınırlandırmadıkları görülmüştür.

Bilişsel haritalardan toplam 92 adet bilişsel imge elemanı elde edilmiştir. Bilişsel haritalar kullanıcıların yaşlarına göre incelendiğinde, 18-24 yaşında olanların ortalama 14, 35-44 yaşında olanların ortalama 13, 45-54 yaşında olanların ortalama 13, 55-64 yaşında olanların ortalama 13, 25-34 yaşında olanların ortalama 11 ve 65 yaş üzerinde olanların ortalama 11 bilişsel imge elemanından oluştuğu görülmektedir. Bilişsel haritalar kullanıcıların Bursa'da ikamet sürelerine göre incelendiğinde, ikamet süresi 21-25 yıl olanların ortalama 15, 1-5 yıl olanların ortalama 14, 16-20 yıl olanların ortalama 14, 11-15 yıl olanların ortalama 13, 6-10 yıl olanların ortalama 12 ve 25-30 yıl olanların ortalama 12 bilişsel imge elemanından oluştuğu görülmektedir. Bilişsel haritalar ikamet sürelerine ve yaşlara göre incelendiğinde pek farklılık olmadığı görülmektedir. Bilişsel haritalar kullanıcıların cinsiyetlerine göre incelendiğinde ise, kadın kullanıcıların ortalama 12 ve erkek kullanıcıların ortalama 15 bilişsel imge elemanından oluşan haritalara sahip oldukları görülmektedir. Bu veri sonucunda erkeklerin bilişsel haritalarının daha detaylı olduğu söylenebilir (Şekil 3.33, Şekil 3.34).

18-24 ve 25-34 yaş gruplarındaki kullanıcıların bu kentte doğmuş olsa da bilişsel haritalarında bölgenin iç kısımlarıyla ilgili çok fazla verinin olmadığı, bölgenin çeperinde bulunan yapılarla ilgili verilerin ön plana çıktığı görülmüştür. Bu da bu yaş grubunun kenti daha çok çeperleri bağlamında deneyimlediğini göstermektedir. Bu veri gençlerin bölgenin tamamını kullanması için senaryolar üretilerek planların oluşturulmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Diğer yaş gruplarının bilişsel haritalarında ise bölgenin iç kısımlarıyla ilgili daha fazla veri bulunmaktadır.

Şekil 3.33 : Kadın kullanıcılarından bilişsel haritalama örnekleri.

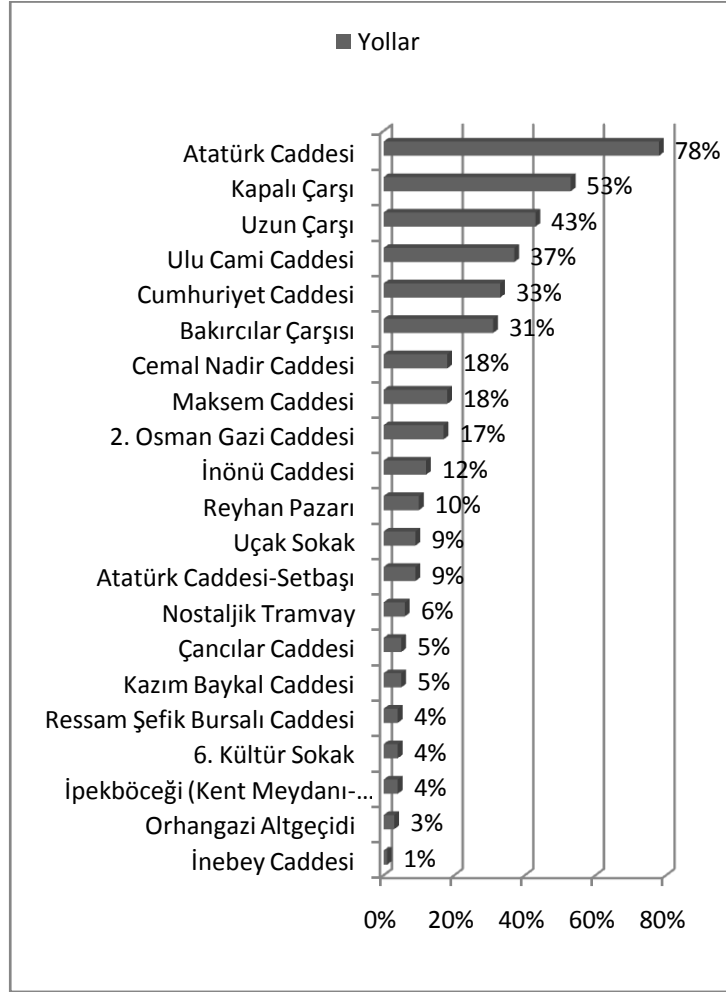
18-24 YAŞ	25-34 YAŞ
35-44 YAŞ	45-54 YAŞ
55-64 YAŞ	65 YAŞ ÜSTÜ

Şekil 3.34 : Erkek kullanıcılardan bilişsel haritalama örnekleri.

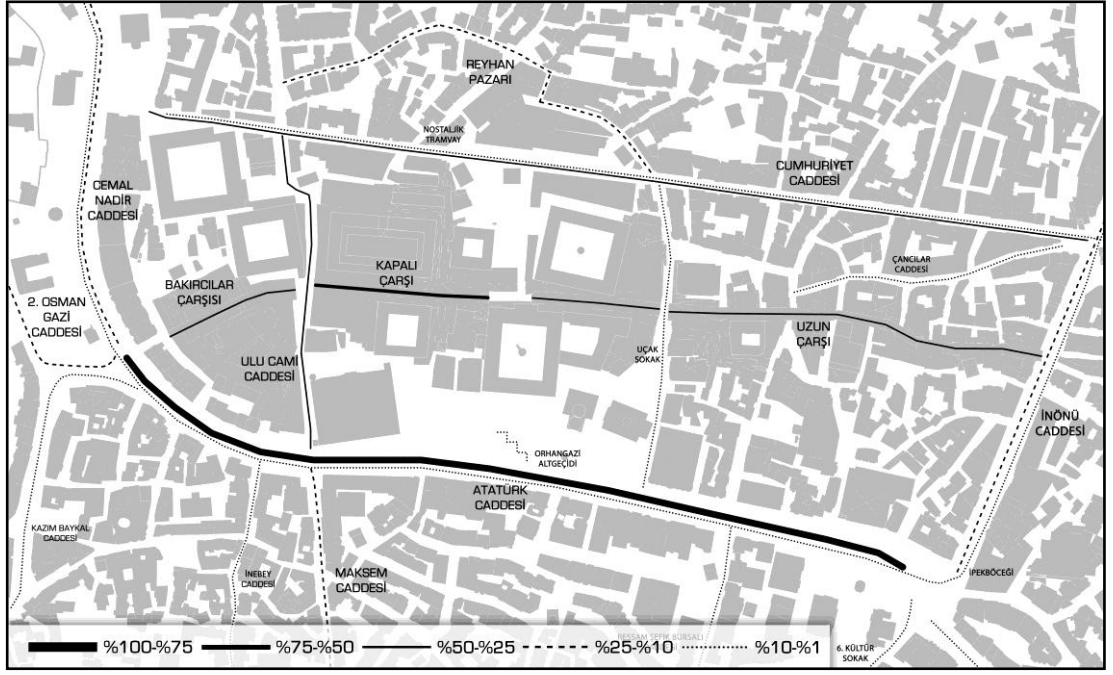
Bilişsel haritalarda yollar ile ilgili 21 adet veri incelendiğinde %78 oranında Atatürk Caddesi'nin ön plana çıktığı görülmektedir. Kullanıcıların %53'ü Kapalı Çarşı'yı, %43'ü Uzun Çarşı'yı (Şekil 3.35), %37'si Ulu Cami Caddesi'ni, %33'ü Cumhuriyet Caddesi'ni, %31'i Bakırcılar Çarşısı'nı, %18'i Cemal Nadir Caddesi'ni, %18'i Maksem Caddesi'ni %17'si 2. Osman Gazi Caddesi'ni, %12'si İnönü Caddesi'ni, %10'u Reyhan Pazarı'nı göstermiştir (Şekil 3.36, Şekil 3.37). Uzun Çarşı, Kapalı Çarşı ve Bakırcılar Çarşısı da ticari aksı oluşturduğundan yollar başlığında değerlendirilmiştir.

Şekil 3.35 : Atatürk Caddesi, Kapalı Çarşı ve Uzun Çarşı.

Şekil 3.36 : Bilişsel imge elemanı olarak yol ögesine ait sayısal veriler.

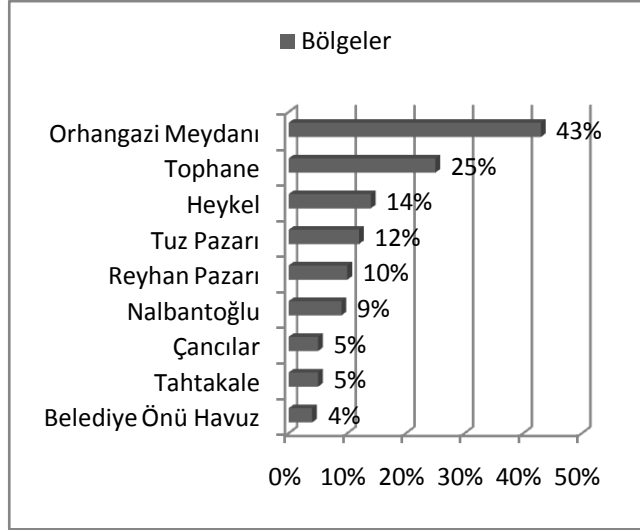

Şekil 3.37 : Bilişsel imge elemanı olarak yol ögesinin görsel analizi.

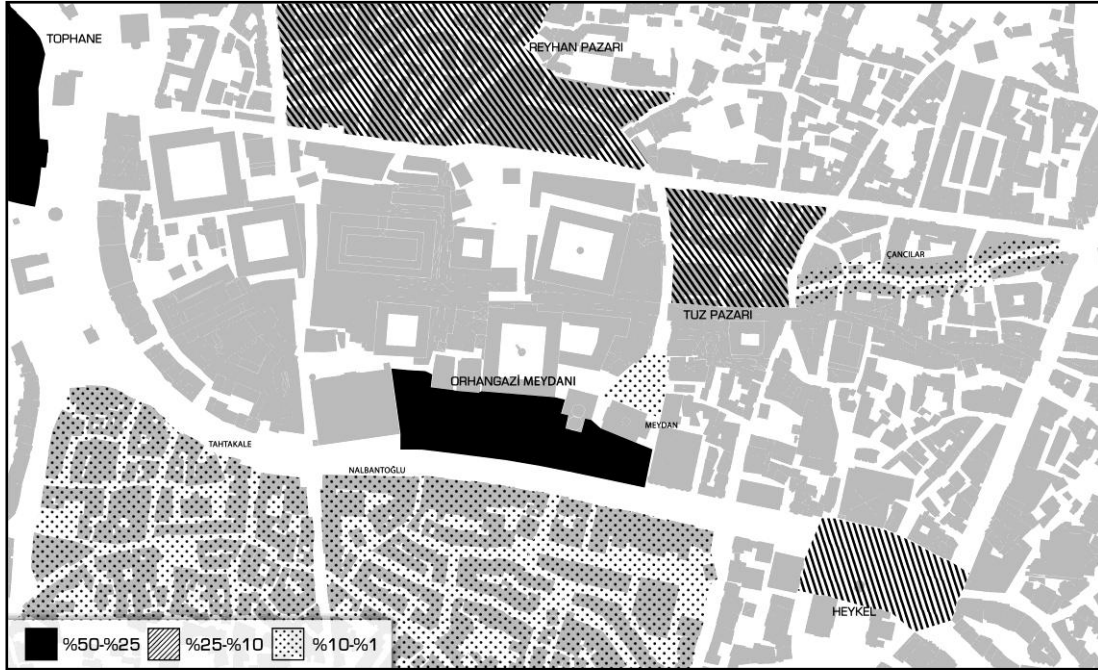
Bilişsel haritalarda 9 adet bölge belirlenmiştir. Kullanıcıların %43'ü Orhangazi Meydanı'nı, %25'i Tophane'yi, %14'ü Heykel'i (Şekil 3.38), %12'si Tuz Pazarı'nı ve %10'u Reyhan Pazarı'nı belirtmiştir (Şekil 3.39, Şekil 3.40). Hanlar Bölgesi'nin güneyinde yer alan Orhangazi Meydanı bölgenin algılanmasını, bölgede az bulunan yeşil alanı ve kullanıcıların toplanmasını sağlayan önemli bir meydandır. Bu yüzden, bilişsel haritalarda en yüksek bölge olarak Orhangazi Meydanı çıkmıştır.

Şekil 3.38 : Orhangazi Meydanı, Tophane ve Heykel.

Şekil 3.39 : Bilişsel imge elemanı olarak bölge ögesine ait sayısal veriler.

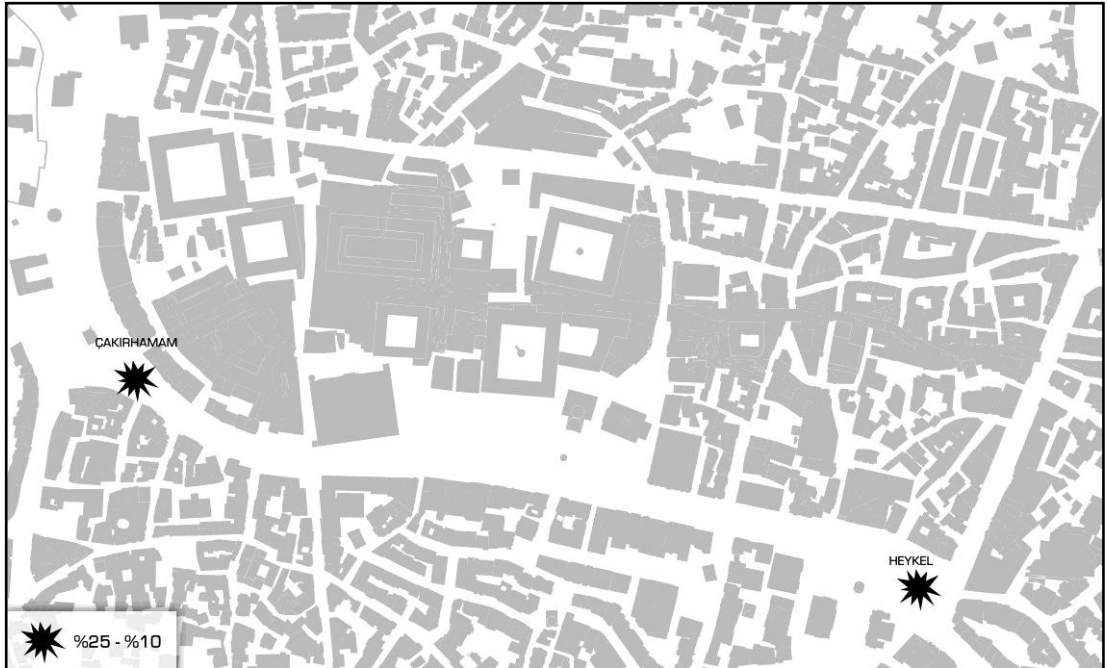

Şekil 3.40 : Bilişsel imge elemanı olarak bölge ögesinin görsel analizi.

Bilişsel haritalarda 2 adet düğüm noktasından kullanıcıların %14'ü Çakırhamam'ı ve %12'si Heykel'i göstermiştir (Şekil 3.41, Şekil 3.42). Her iki düğüm noktası da Hanlar Bölgesi'nin sınırını oluşturan yolların üzerinde yer aldığından kolaylıkla algılanabilmektedir.

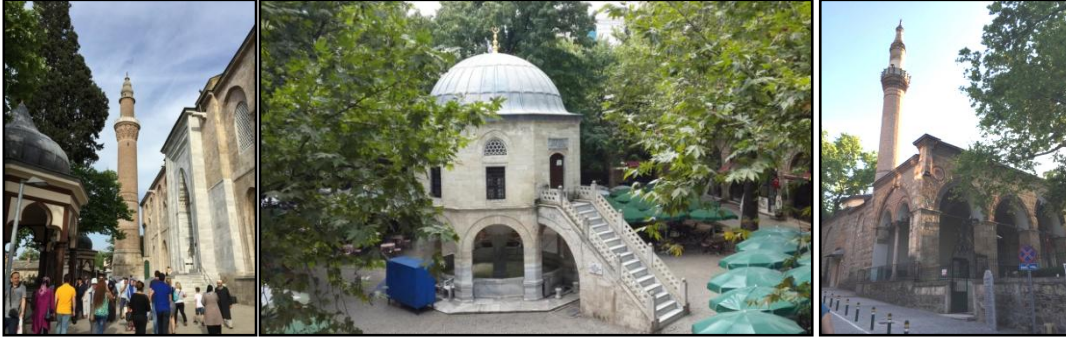

Şekil 3.41 : Çakırhamam ve Heykel.

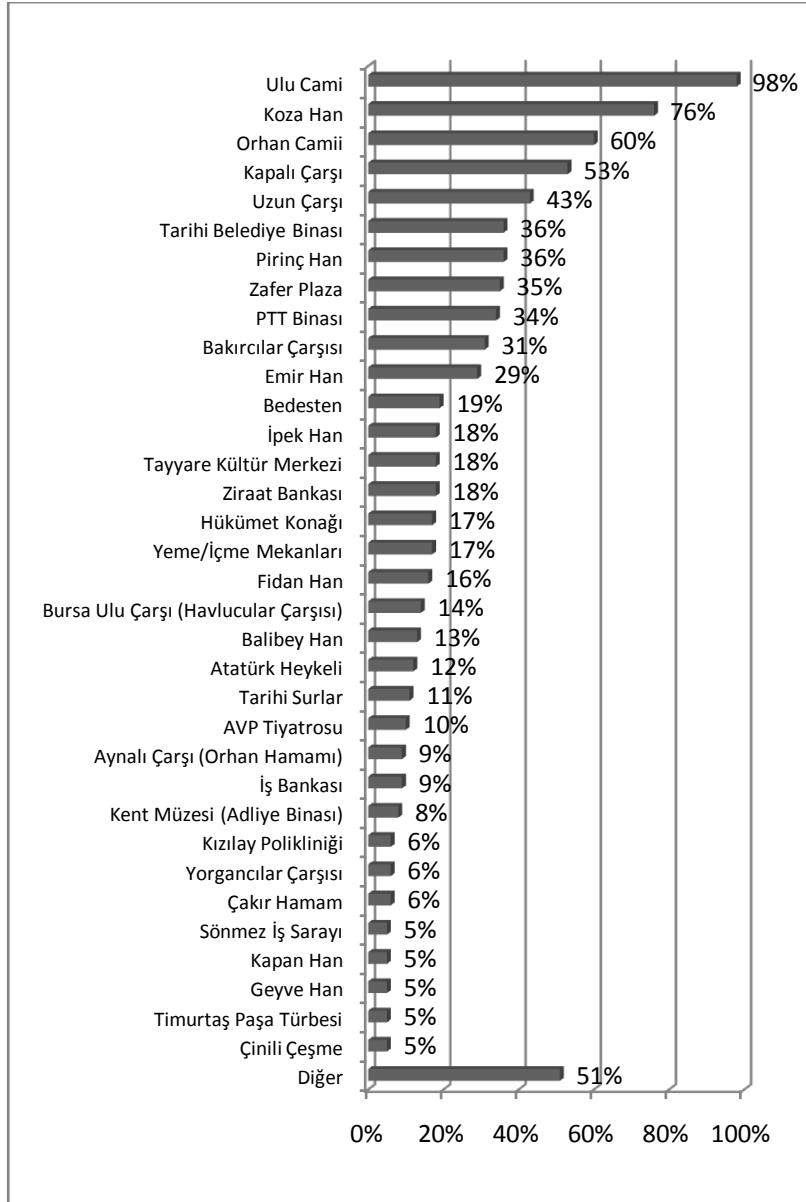

Şekil 3.42 : Bilişsel imge elemanı olarak düğüm noktası ögesinin görsel analizi.

Bilişsel haritalarda 60 adet nirengi noktası belirlenmiştir. Kullanıcıların %98'i Ulu Cami'yi, %76'sı Koza Han'ı, %60'ı Orhan Camii'ni (Şekil 3.43), %53'ü Kapalı Çarşı'yı, %43'ü Uzun Çarşı'yı, %36'sı Tarihi Belediye Binası'nı, %36'sı Pirinç Han'ı, %35'i Zafer Plaza'yı, %34'ü PTT Binası'nı, %31'i Bakırcılar Çarşısı'nı, %29'u Emir Han'ı, %19'u Bedesten'i, %18'i İpek Han'ı, %18'i Tayyare Kültür Merkezi'ni, %18'i Ziraat Bankası'nı, %17'si Hükümet Konağı'nı, %17'si yeme/içme mekanlarını %16'sı Fidan Han'ı, %14'ü Ulu Çarşı'yı, %13'ü Balibey Han'ı, %12'si Atatürk Heykeli'ni, %11'i Tarihi Surlar'ı ve %10'u Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nu göstermiştir (Şekil 3.44, Şekil 3.45). 60 adet nirengi noktasının %70'i anıt eserlerden oluşmaktadır. Diğer yapıların %25'i ticari ve %5'i resmi yapılardan oluşmaktadır.

Şekil 3.43 : Ulu Cami, Koza Han ve Orhan Camii.

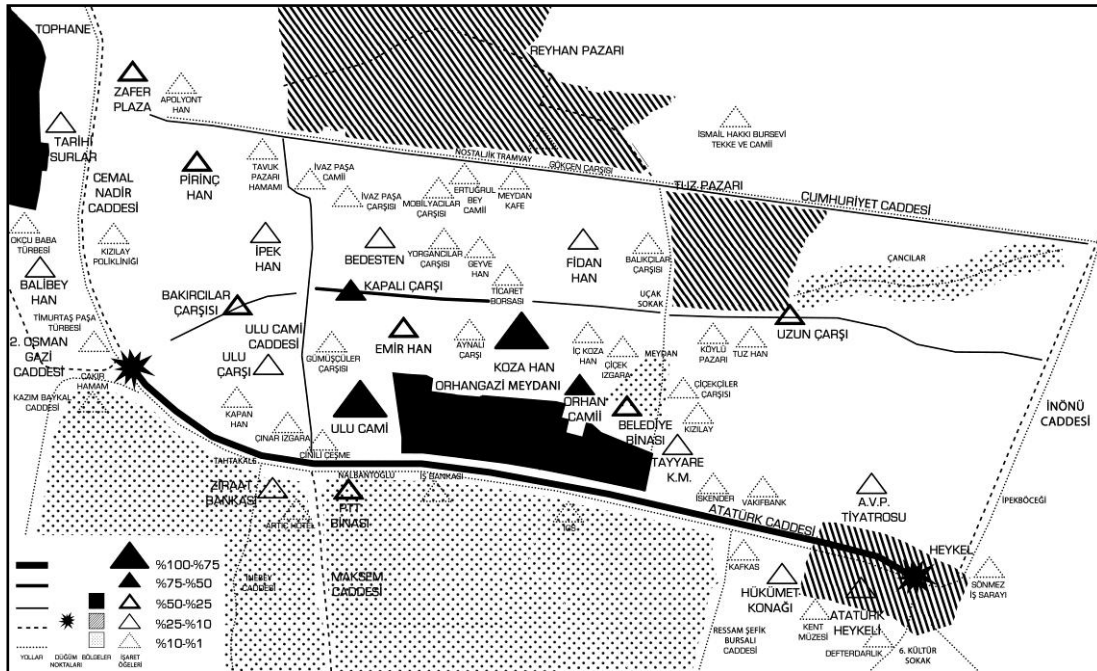
Şekil 3.44 : Bilişsel imge elemanı olarak nirengi noktası ögesine ait sayısal veriler.

bölgedeki yapıların kullanıcılar tarafından daha iyi bilinmesini sağlayacak iyi bir gelişme olduğu düşünülmektedir (Şekil 3.46).

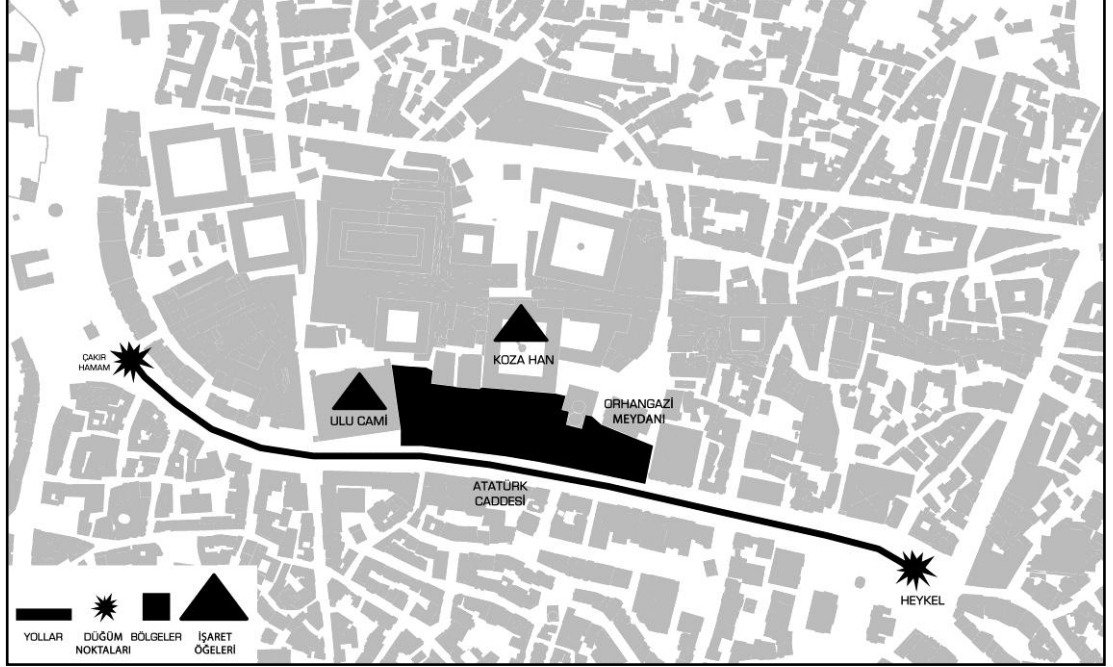
Şekil 3.46 : Bilgilendirme panoları.

Bilişsel haritalarda 60 nirengi noktası, 21 yol, 9 bölge ve 2 düğüm noktası belirlenmiştir. Bu verilere göre Hanlar Bölgesi'nin bilişsel imgesinin ağırlıklı olarak nirengi noktalarından oluştuğu söylenebilir. Nirengi noktalarını ikinci önemli bileşen olarak yollar ve üçüncü olarak bölgeler takip etmektedir. Dolayısıyla Hanlar Bölgesi'nin çok sayıda nirengi olarak nitelendirilebilecek önemli tarihi yapılardan oluştuğu görülmektedir. Bu verilerin tamamı Şekil 3.47'de gösterilmiştir.

Şekil 3.47 : Hanlar Bölgesi'nin bilişsel imge elemanları.

En yüksek verilere bakıldığında yol ögesi olarak Atatürk Caddesi, bölge olarak Orhangazi Meydanı, düğüm noktası olarak Heykel ve Çakırhamam noktaları, nirengi noktası olarak Ulu Cami ve Koza Han öne çıkmıştır (Şekil 3.48). Bu verilere bakıldığında Hanlar Bölgesi'nin daha çok güney yönünde algılandığı görülmektedir.

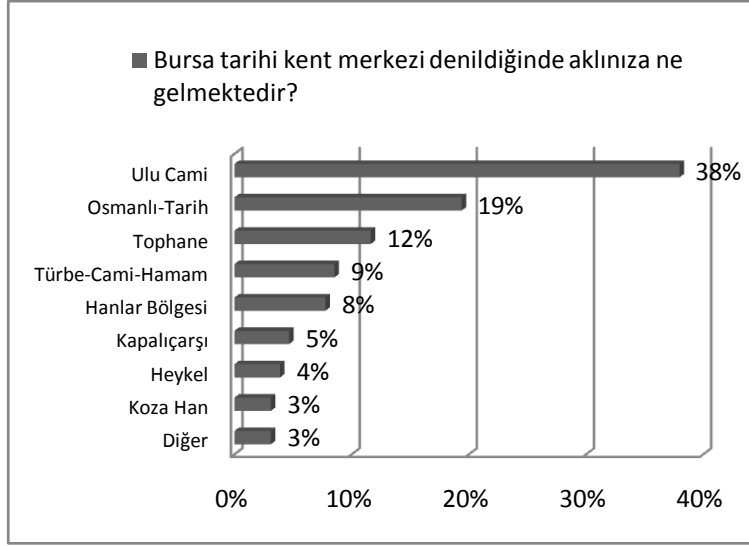

Şekil 3.48 : Hanlar Bölgesi'nin bilişsel imge elemanları.

3.4.2 Anket sonuçlarının değerlendirilmesi

Yapılan anketin bölümleri, Hanlar Bölgesi'nin bilişsel imge elemanları, kullanım yoğunluğu, kullanıcı görüşleri ve kişisel bilgiler olmak üzere beş başlıktan oluşmaktadır.

Anketin ilk bölümü olan Bilişsel İmge Elemanlarının ilk sorusu “Bursa tarihi kent merkezi denildiğinde aklınıza ne gelmektedir?” sorusudur. Kullanıcıların %38'i Ulu Cami, %19'u Osmanlı ve tarih, %12'i Tophane, %9'u türbe-cami-hamam diyerek özel bir yapıdan bahsetmemiş, %8'i Hanlar Bölgesi, %5'i Kapalıçarşı, %4'ü Heykel, %3'ü Koza Han yanıtını vermiştir (Şekil 3.49, Şekil 3.50). Bu yanıtlara göre kullanıcıların zihinlerinde Hanlar Bölgesi'ne ait imgenin oluşmasında bölgenin tarihine ilişkin yapıların önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

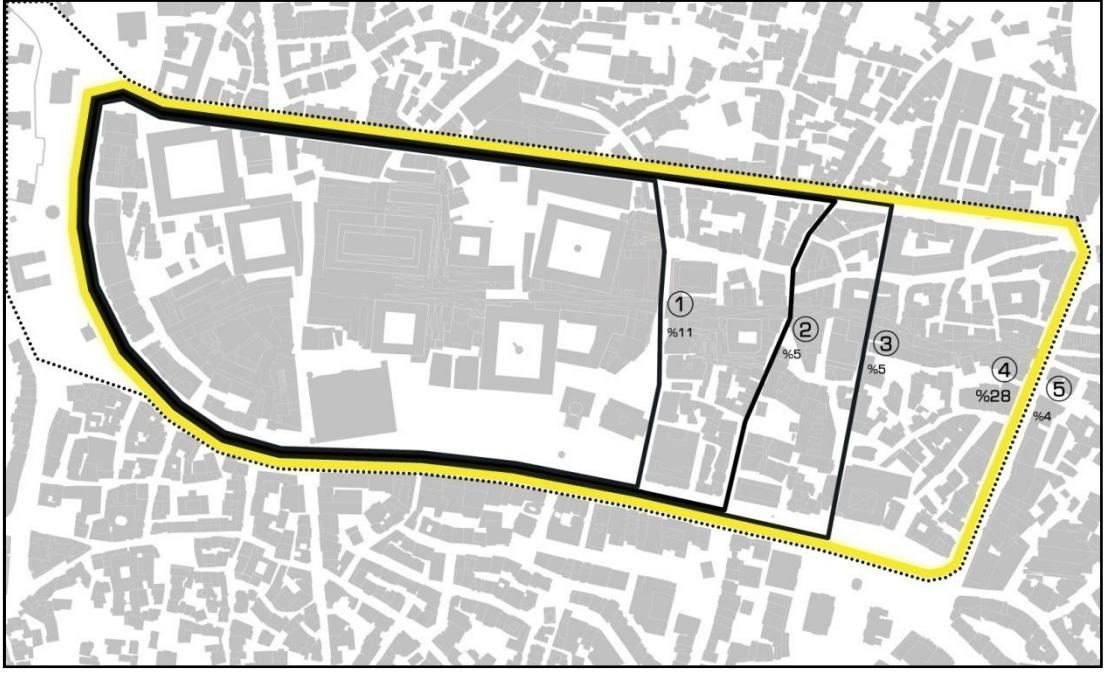

Şekil 3.49 : Hanlar Bölgesi denilince akla gelen cevaplar.

Şekil 3.50 : Bursa ve Ulu Cami.

Kullanıcılardan harita üzerinde Hanlar Bölgesi'nin sınırlarını çizmeleri istendiğinde %28'i Atatürk Caddesi-İnönü Caddesi-Cumhuriyet Caddesi-Cemal Nadir Caddesi sınırlarını belirlemiştir (Şekil 3.51-4). Çizilen sınırlar sınıflandırıldığında 1 numaralı sınır %11, 2 numaralı sınır %5, 3 numaralı sınır %5, 5 numaralı sınır %4 oranında gösterilmiştir (Şekil 3.51). Kullanıcıların %47'si sınırları daha geniş ölçüde almıştır (Şekil 3.52).

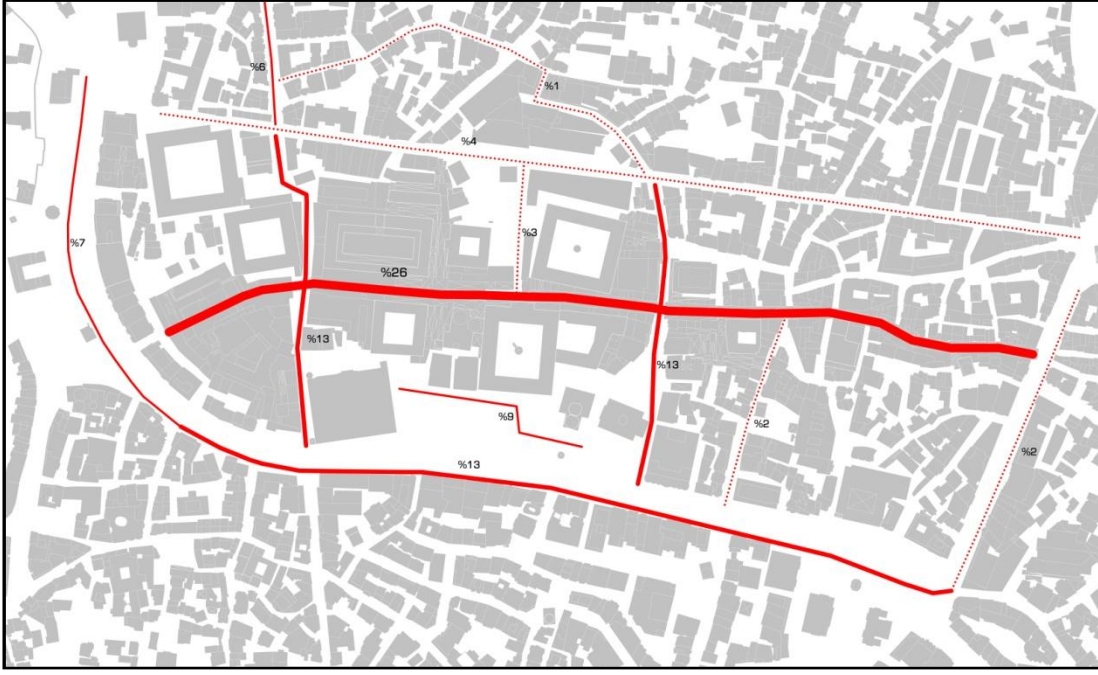
Şekil 3.51 : Hanlar Bölgesi'nin sınırları.

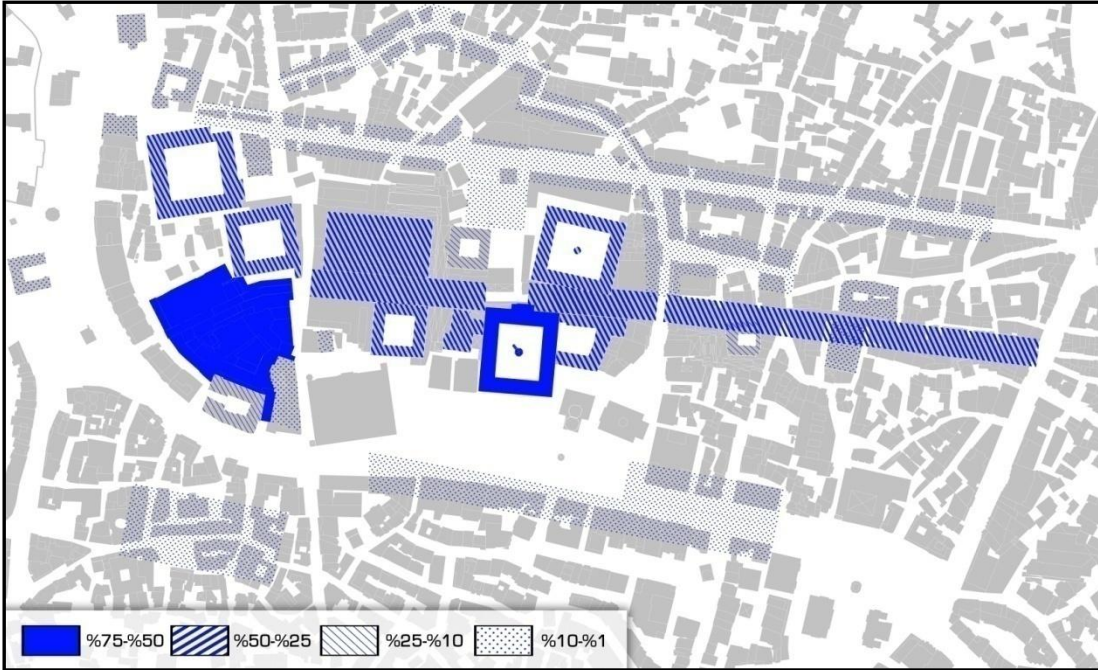
Şekil 3.52 : Hanlar Bölgesi'nin çevresinde bulunan kullanıcıların sınır olarak kabul ettiği ve bölgenin dışarıdan algılanmasını engelleyen yapılar.

Hanlar Bölgesi'nde en çok kullandıkları rota sorulduğunda kullanıcıların %26'sı Bakırcılar-Kapalı-Uzun Çarşı aksını, %13'ü Ulu Cami Caddesi'ni, %13'ü Uçak Sokak'ı, %13'ü Atatürk Caddesi'ni göstermiştir (Şekil 3.53). Bu sonuçlara göre, Bakırcılar Çarşısı, Kapalı Çarşı ve Uzun Çarşı'nın oluşturduğu ticari aks bölgenin en yoğun kullanılan yeridir.

Hanlar Bölgesi'nde çizdikleri sınır içerisindeki ticari yapıları taramaları istendiğinde kullanıcıların yoğun olarak gösterdiği yapılar Şekil 3.54'te gösterilmiştir. Yoğun kullanılan ticari aks daha az belirtilmiş, Koza Han, Bakırcılar Çarşısı ve Ulu Çarşı öne çıkmıştır.

Şekil 3.53 : Hanlar Bölgesi'nde en çok kullanılan rotalar.

Şekil 3.54 : Hanlar Bölgesi'ndeki ticaret alanları.

Hanlar Bölgesi'nde trafiğin yoğun olduğu kesişim noktaları sorulduğunda verilen cevaplar Çakırhamam ve Heykel olmuştur (Şekil 3.55). Kullanıcılar Cemal Nadir Caddesi, Atatürk Caddesi ve İnönü Caddesi'nde sürekli araç trafiği olduğu ve bu durumdan duyulan sıkıntıyı dile getirmişlerdir.

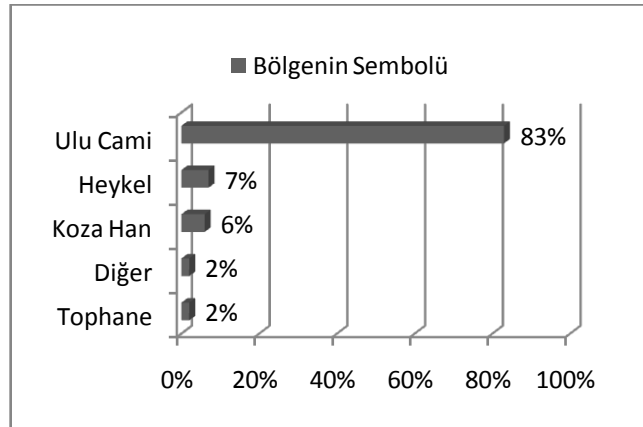

Şekil 3.55 : Hanlar Bölgesi'nde trafiğin yoğun olduğu kesişim noktaları.

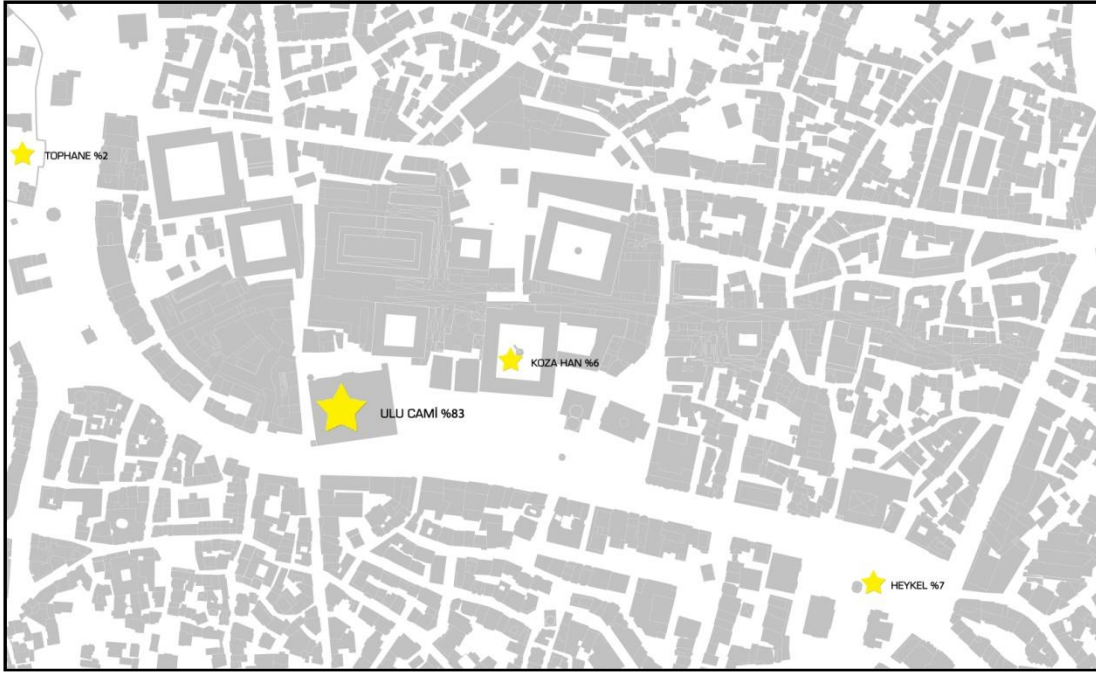
Hanlar Bölgesi'nin sembolü sorulduğunda kullanıcıların % 83'ü Ulu Cami, %7'si Heykel, %6'sı Koza Han, %2'si Tophane yanıtını vermiştir (Şekil 3.56, Şekil 3.57, Şekil 3.58). Ulu Cami'nin bölge için önemli bir nirengi noktası olduğu desteklenmiştir.

Şekil 3.56 : Ulu Cami, Heykel ve Koza Han.

Şekil 3.57 : Hanlar Bölgesi'nin sembolü.

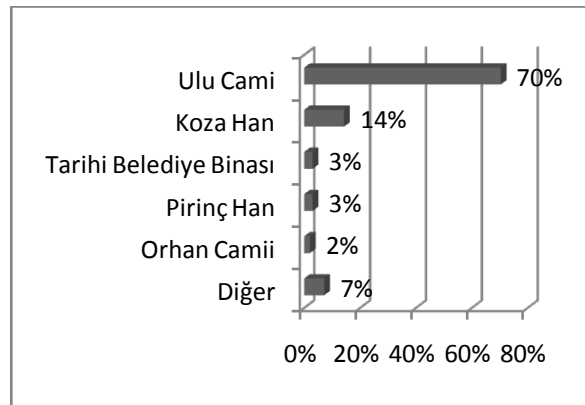

Şekil 3.58 : Hanlar Bölgesi'nin sembolü.

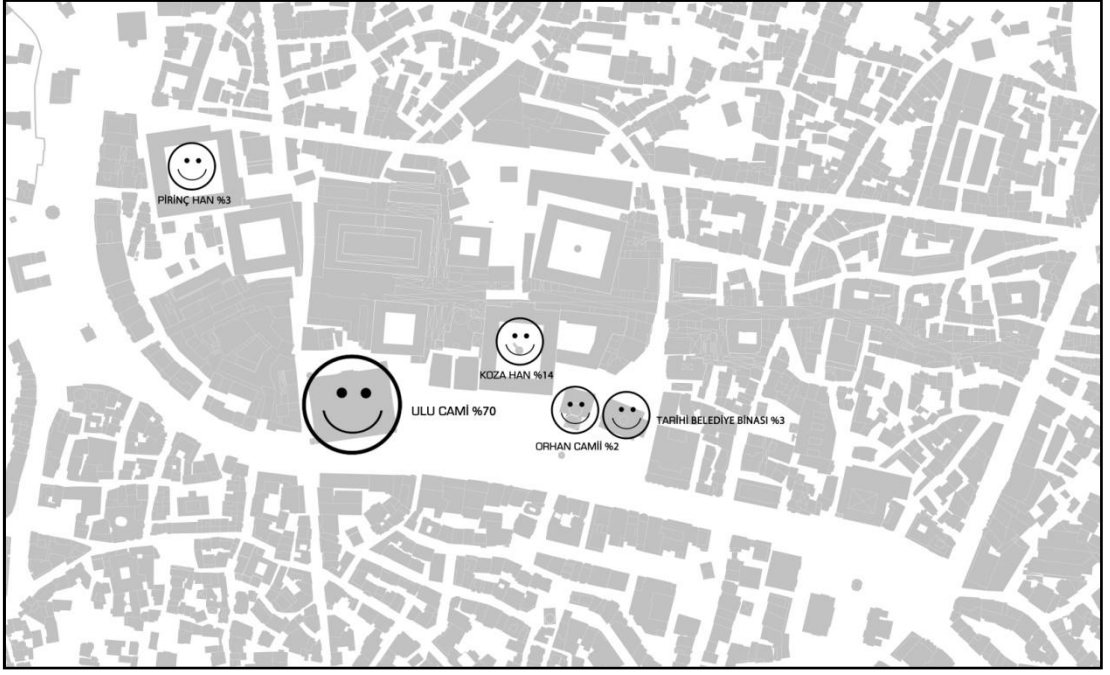
Kullanıcılara bölgede en sevdikleri yapı sorulduğunda %70'i Ulu Cami, %14'ü Koza Han, %3'ü Tarihi Belediye Binası, %3'ü Piriç Han ve %2'si Orhan Camii cevabını vermiştir (Şekil 3.59, Şekil 3.60, Şekil 3.61). Ulu Cami'nin belirgin bir farkla kullanıcıların en sevdiği yapı olduğu görülmüştür.

Şekil 3.59 : Ulu Cami, Koza Han ve Tarihi Belediye Binası.

Şekil 3.60 : Hanlar Bölgesi'nde en sevilen yapı.

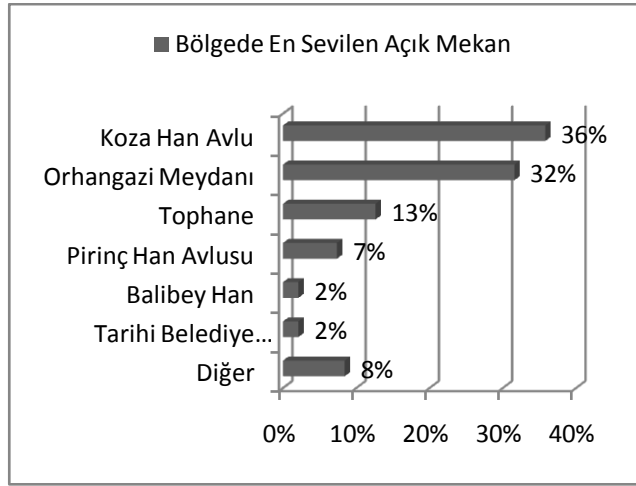

Şekil 3.61 : Hanlar Bölgesi’nde en sevilen yapı.

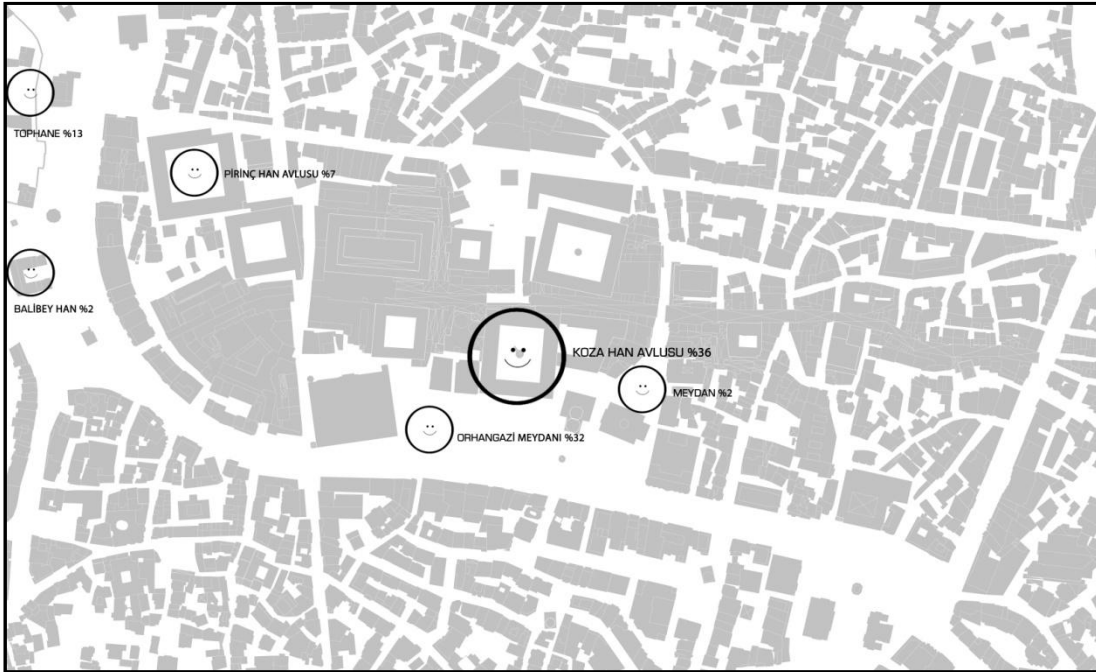
Kullanıcılara bölgede en sevdikleri açık mekan sorulduğunda %36’sı Koza Han’ın avlusu, %32’si Orhangazi Meydanı, %13’ü Tophane, %7’si Piriñ Han’ın avlusunu, %2’si Tarihi Belediye Binası’nın önündeki alan, %2’si Balibey Han cevabını vermiştir (Şekil 3.62, Şekil 3.63, Şekil 3.64). Açık mekan olarak verilen en yüksek cevabın Koza Han’ın avlusu olması bölgedeki açık mekanların az sayıda olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.62 : Koza Han avlu, Orhangazi meydanı ve Tophane.

Şekil 3.63: Hanlar Bölgesi'nde en sevilen açık mekan.

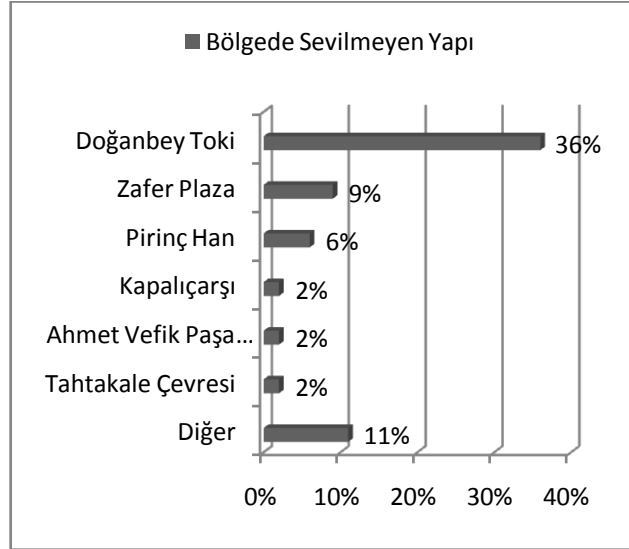

Şekil 3.64 : Hanlar Bölgesi'nde en sevilen açık mekan.

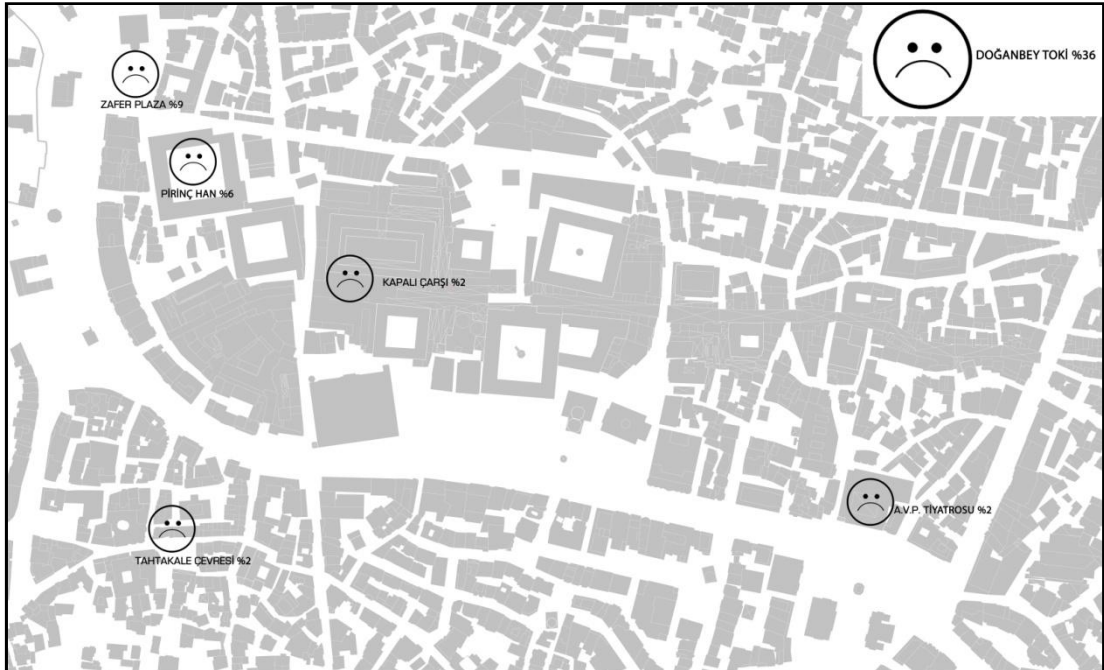
Kullanıcılardan verilen haritada sevmedikleri yapıları işaretlemeleri istenmiş, haritada olmamasına rağmen Doğanbey Toki binalarını söyledikleri görülmüştür (Şekil 3.65). Kullanıcıların %36'sı Doğanbey Toki Binaları, %9'u Zafer Plaza, %6'sı Pirinç Han, %2'si Tahtakale ve çevresi, %2'si Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu ve %2'si Kapalı Çarşı cevabını vermiştir (Şekil 3.66, Şekil 3.67).

Şekil 3.65 : Doğanbey TOKİ, Zafer Plaza ve Pirinç Han.

Şekil 3.66 : Hanlar Bölgesi'nde sevilmeyen yapı.

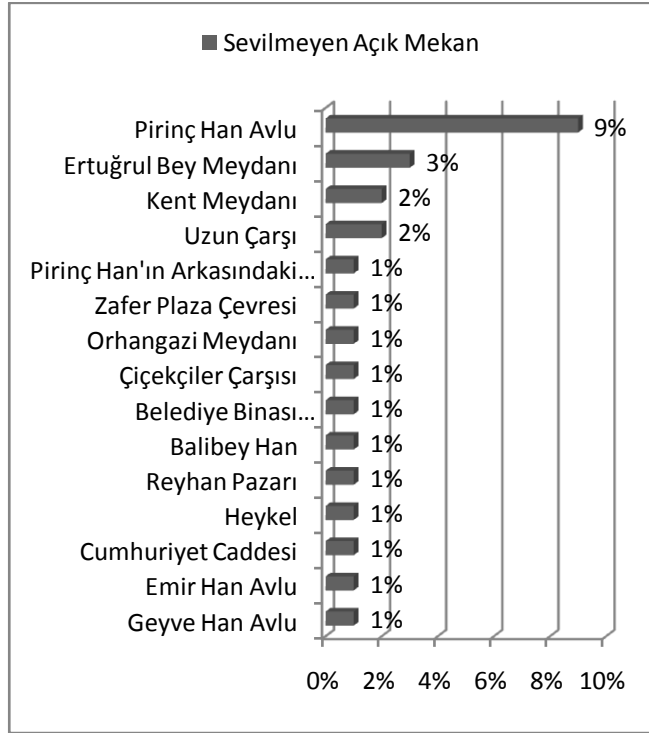

Şekil 3.67 : Hanlar Bölgesi'nde sevilmeyen yapı.

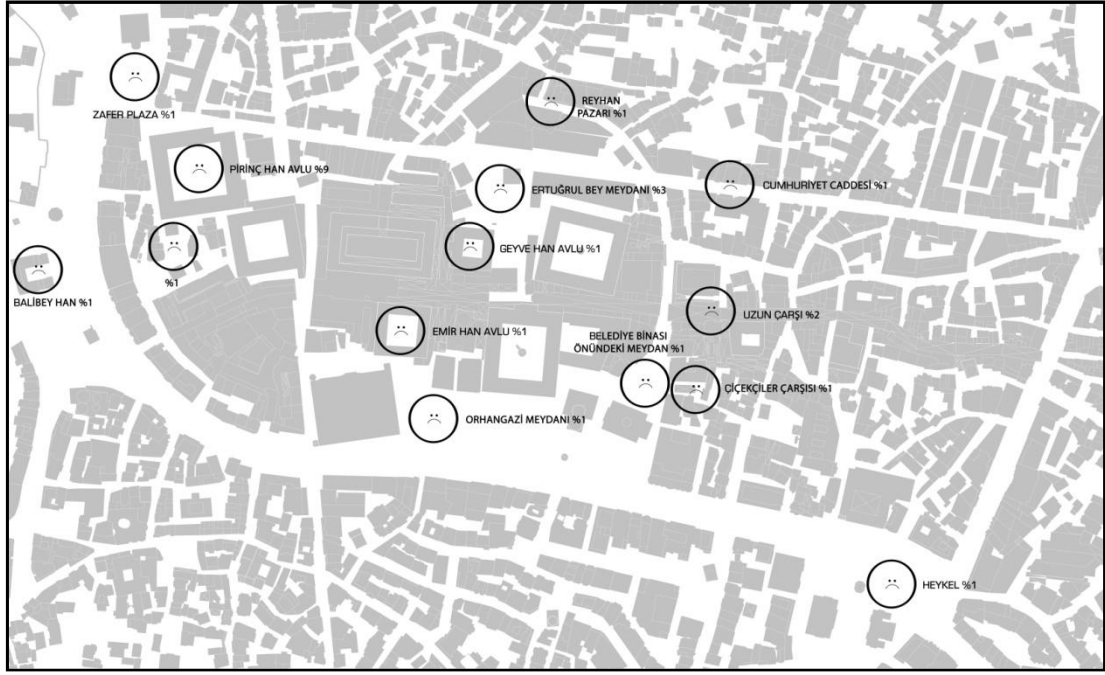
Bölgede sevilmeyen açık mekan sorulduğunda, bölgedeki açık mekanların az olmasından duyulan rahatsızlık gözlemlenmiştir. Az bulunan açık mekanlar doğrultusunda sevilmeyen açık mekan sorusu az kişi tarafından cevaplanmıştır. Kullanıcıların %9'u Piriñ Han'ın avlusunu, %3'ü Ertuğrul Bey Meydanı'nı, %2'si Uzun Çarşı'yı ve %2'si haritada olmamasına rağmen Kent Meydanı cevabını vermiştir (Şekil 3.68, Şekil 3.69, Şekil 3.70).

Şekil 3.68 : Piriñ Han Avlu, Ertuğrul Bey Meydanı ve Uzun Çarşı.

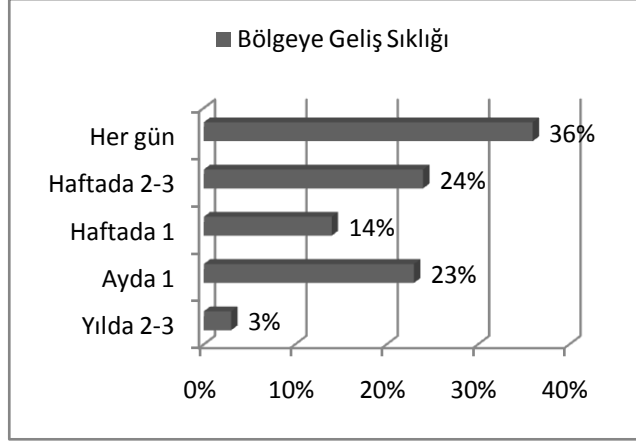
Şekil 3.69 : Hanlar Bölgesi'nde sevilmeyen açık mekan.

Şekil 3.70 : Hanlar Bölgesi’nde sevilmeyen açık mekan.

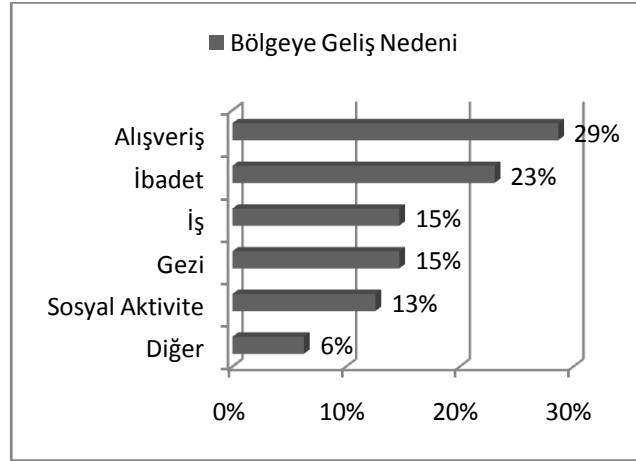
Kullanıcılara beş tane ifade verilmiş ve bu ifadelere katılıp katılmadıklarını derecelendirmeleri istenmiştir. “Bölgedeki yapıları net bir şekilde algılayabiliyorum.”(1,82), “Bu bölge, düzenli ve kolay tanımlanabilir bir bölgedir.”(2,08), “Bu bölgede nerede olduğumu ve nereye gittiğimi kolaylıkla tahmin edebiliyorum.”(1,81), “Bu bölge yolumu kolayca bulabileceğim bir bölgedir.”(1,79), “Bu bölge, bölümlerini kolayca tanımlayabileceğim bir bölgedir.”(1,91) ifadelerine verilen cevapların aritmetik ortalaması alındığında (1. Kesinlikle Katılıyorum / 2.Katılıyorum / 3.Ne Katılıyorum Ne katılmıyorum / 4.Katılmıyorum / 5.Kesinlikle Katılmıyorum) (1,88) Katılıyorum cevabı verdikleri görülmüştür.

Anketin ikinci bölümünde kullanım yoğunluğu ile ilgili sorular sorulmuştur. İlk olarak kullanıcılara bölgeye geliş sıklıkları sorulmuş, %36 her gün, %24 haftada 2-3, %14 haftada 1, %23 ayda 1 ve %3 yılda 2-3 cevabı alınmıştır (Şekil 3.71). Kent merkezinde yaşamayanların bölgeye geliş sıklıklarının az olduğu görülmüştür. Bu bölgeyi tercih etmemelerinin sebebinin kent merkezindeki araç ve yaya yoğunluğunun fazla olması, kentin farklı merkezlerinin oluşması ve alışveriş merkezlerinin tercih edilmesi olduğu düşünülmektedir.

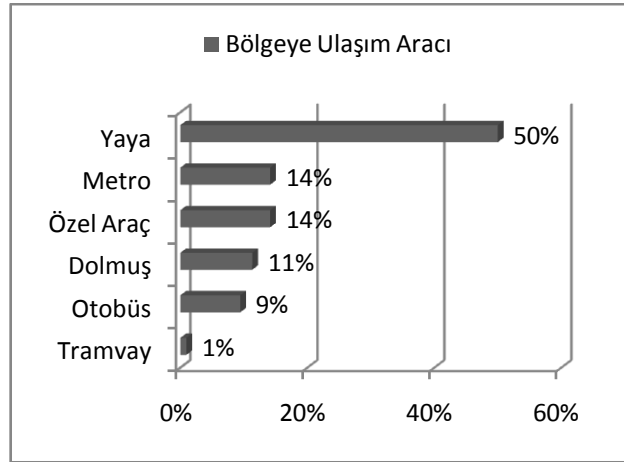
Şekil 3.71 : Hanlar Bölgesi'ne geliş sıklığı.

Kullanıcılara bölgeye geliş nedenleri sorulduğunda %29'u alışveriş, %23'ü ibadet, %15'i gezi, %15'i iş, %13'ü sosyal aktivite cevabını vermiştir (Şekil 3.72). Kullanıcıların bu bölgeyi tercih etmelerindeki en büyük nedenin ticaret özelliği olması görülmüştür.

Şekil 3.72 : Hanlar Bölgesi'ne geliş nedeni.

Bölgeye ulaşım aracı sorulduğunda, kullanıcıların %50'si yaya, %14'ü özel araç, %14'ü metro, %11'i dolmuş, %9'u otobüs ve %1'i nostaljik tramvay cevabını vermiştir (Şekil 3.73). Kent merkezindeki araç yoğunluğunu hafifletmesi öngörülen T1 Tramvay Hattı (İpekböceği) cevabını veren olmamıştır.

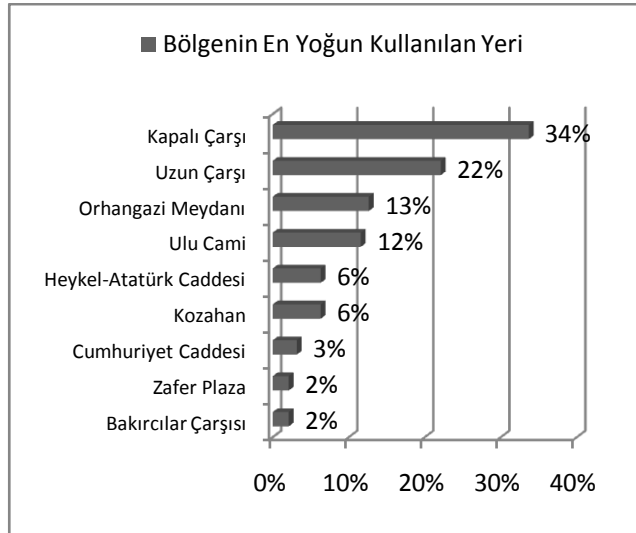

Şekil 3.73 : Hanlar Bölgesi'ne ulaşım aracı.

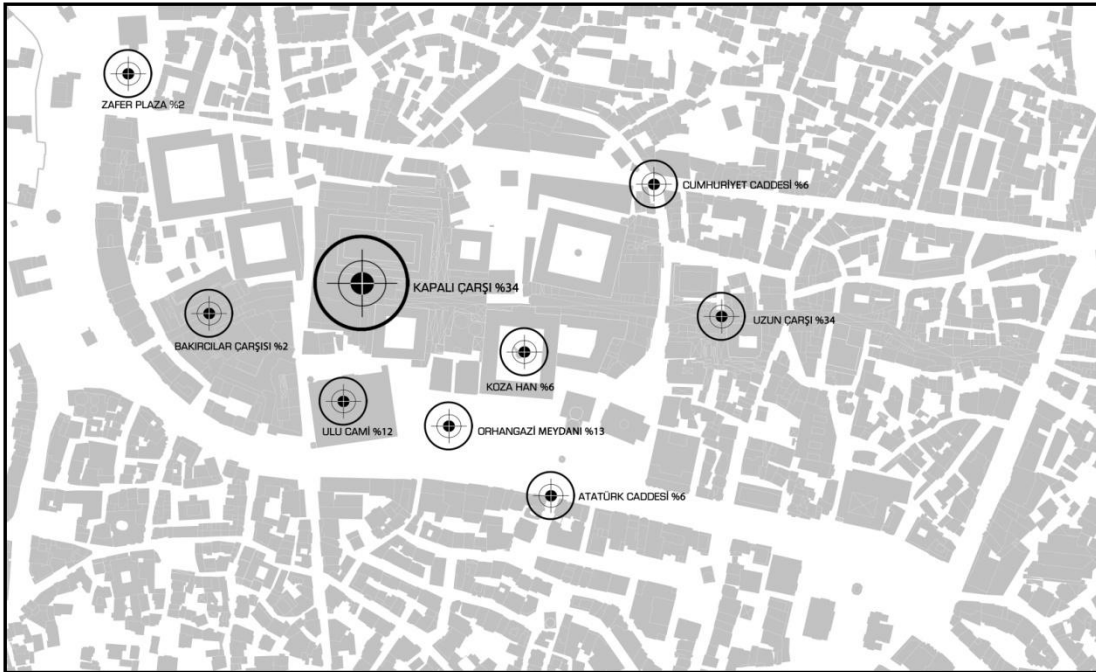
Hanlar Bölgesi'nin en yoğun kullanılan mekanlarını haritada göstermeleri istendiğinde, kullanıcıların %34'ü Kapalı Çarşı (Şekil 3.74), %22'si Uzun Çarşı, %13'ü Orhangazi Meydanı, %12'si Ulu Cami, %6'sı Koza Han, %6'sı Heykel-Atatürk Caddesi, %3'ü Cumhuriyet Caddesi, %2'si Bakırcılar Çarşısı ve %2'si Zafer Plaza cevabını vermiştir (Şekil 3.75, Şekil 3.76). Bu sonuçlara göre ticari aks ön plana çıkmıştır.

Şekil 3.74 : Kapalı çarşı.

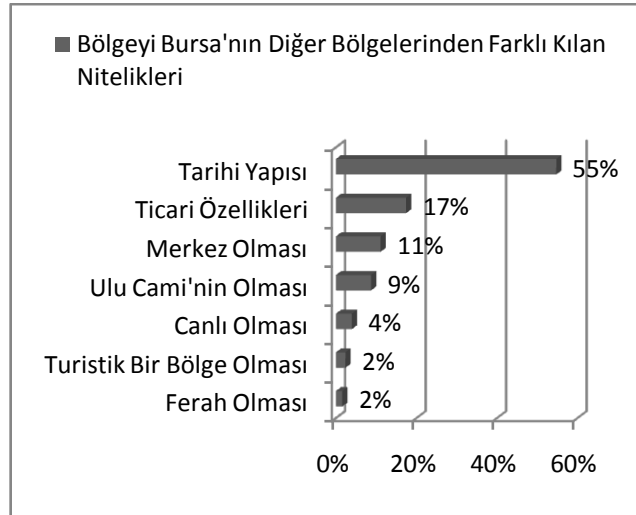

Şekil 3.75 : Hanlar Bölgesi'nin en yoğun kullanılan mekanları.

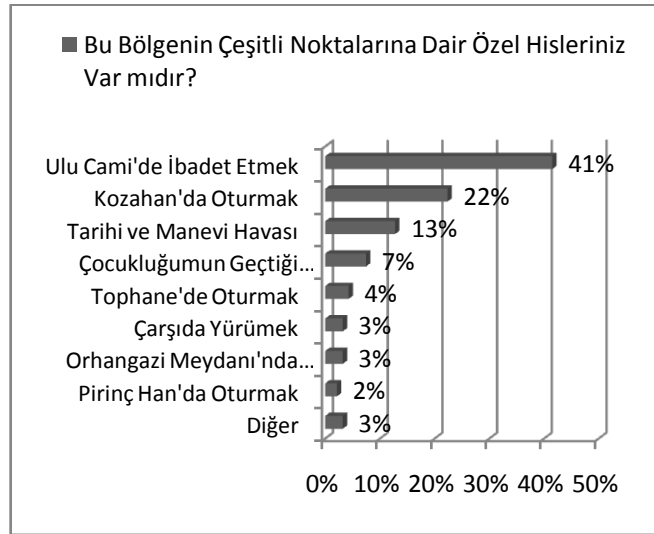
Şekil 3.76 : Hanlar Bölgesi'nin kullanım yoğunluğu.

Anketin üçüncü bölümü, kullanıcı görüşleri başlığında açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Hanlar Bölgesi'ni Bursa'nın diğer bölgelerinden farklı kılan niteliklerine verilen cevapların %55'i tarihi yapısı, %18'i ticari özellikleri, %11'i merkez olması, %9'u Ulu Cami'nin olması, %4'ü canlı olması, %2'si turistik bir bölge olması, %2'si ferah bir yer olmasıdır (Şekil 3.77).

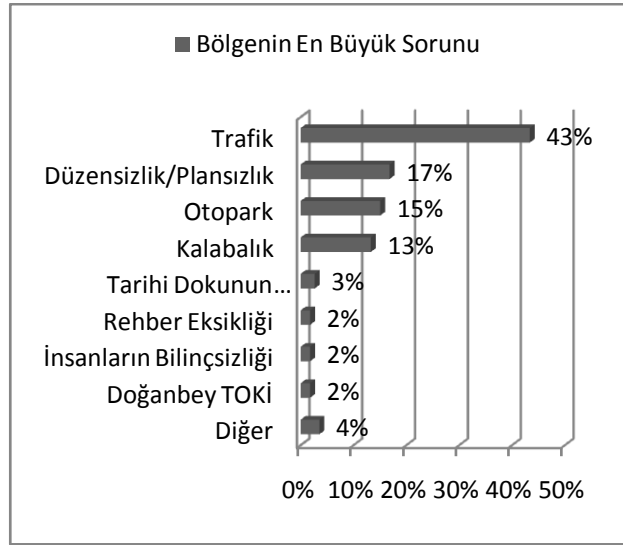
Şekil 3.77 : Hanlar Bölgesi'ni Bursa'nın diğer bölgelerinden farklı kılan nitelikleri.

Hanlar Bölgesi'ne dair özel hisleri sorulduğunda, kullanıcıların %42'si Ulu Cami'de ibadet etmek, %22'si Kozahan'da oturmak, %13'ü bölgenin tarihi ve manevi havasının verdiği huzur, %7'si çocukluğunu geçirdiği bölgede anılarını tazelemek, %4'ü Tophane'de oturmak, %3'ü Orhangazi Meydanı'nda oturmak, %3'ü çarşıda yürümek, %2'si Pirinç Han'da oturmak cevabını vermiştir (Şekil 3.78).

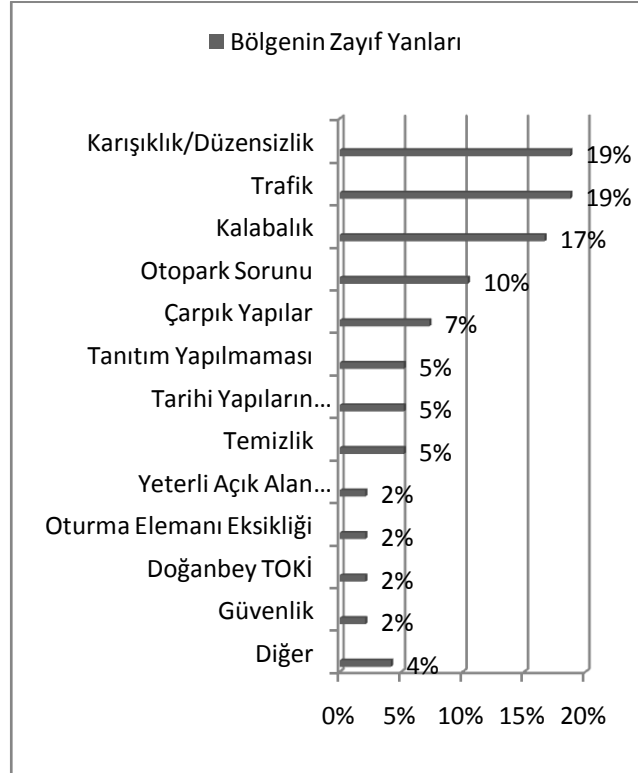
Şekil 3.78 : Hanlar Bölgesi'ne dair özel hisler.

Bölgenin en büyük sorunu sorulduğunda %43'ü trafik sorunu, %17'si düzensizlik/plansızlık, %15'i otopark yetersizliği, %13'ü kalabalık olması, %3'ü zaman içinde tarihi dokunun bozuluyor olması, %2'si rehber eksikliği, %2'si insanların bilinçsizliği ve %2'si Doğanbey Toki binalarının yapılması cevabını vermiştir (Şekil 3.79).

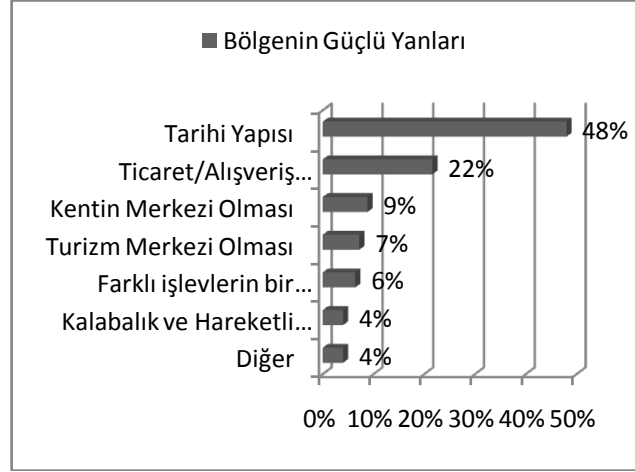
Şekil 3.79 : Hanlar Bölgesi'nin en büyük sorunu.

Hanlar Bölgesi'nin zayıf yanları sorulduğunda, kullanıcıların %19'u karışıklık/düzensizlik, %19'u trafik, %17'si kalabalık, %10'u otopark sorunu, %7'si çarpık yapılar, %5'i tanıtım yapılmaması, %5'i tarihi yapıların algılanmaması, %5'i temizlik, %2'si yeterli açık alan olmaması, %2'si oturma elemanı eksikliği, %2'si Doğanbey Toki Binaları ve %2'si güvenlik cevabını vermiştir (Şekil 3.80).

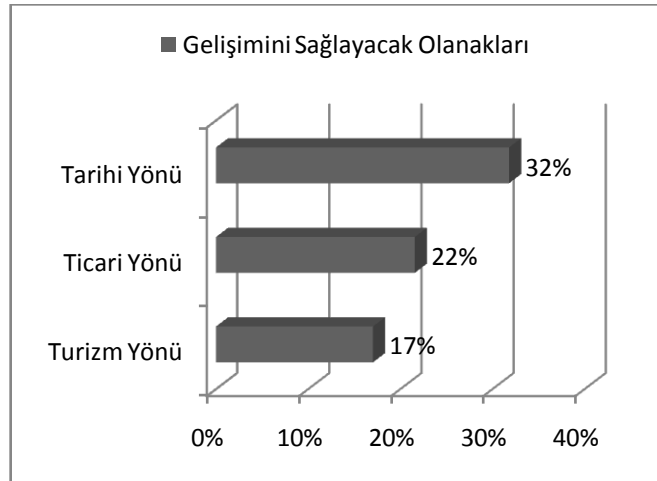
Şekil 3.80 : Hanlar Bölgesi'nin zayıf yanları.

Bölgenin güçlü yanları sorulduğunda, kullanıcıların %48'i tarihi yapısı, %22'si ticaret/alışveriş merkezi olması, %9'u kentin merkezi olması, %7'si turizm merkezi olması, %6'sı farklı işlevlerin bir arada olması, %4'ü kalabalık ve hareketli olması cevabını vermiştir (Şekil 3.81). Bazı kullanıcılar bölgenin kalabalık olmasını bölgenin zayıf yanları sorusuna, bazı kullanıcılar ise bölgenin güçlü yanları sorusuna cevap olarak söylemiştir.

Şekil 3.81 : Hanlar Bölgesi'nin güçlü yanları.

Hanlar Bölgesi'nin gelişimini sağlayacak olanakları sorulduğunda kullanıcıların %32'si tarihi yönünün değerlendirilmesi, %22'si ticari yönünün değerlendirilmesi ve %17'si turizm yönünün değerlendirilmesiyle bölgenin gelişebileceğini söylemiştir (Şekil 3.82).

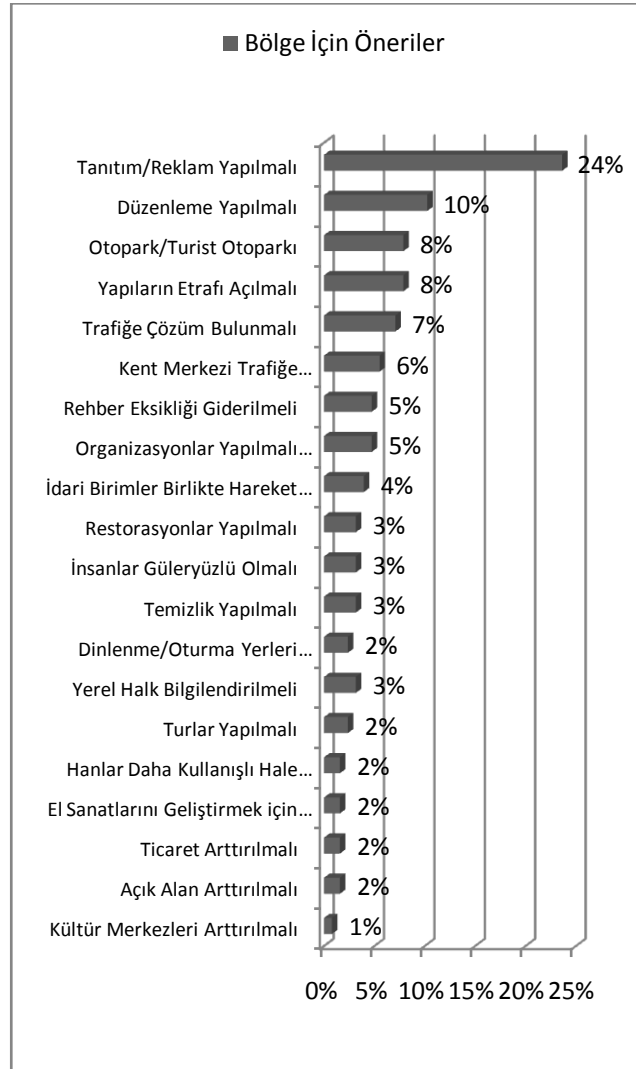

Şekil 3.82 : Hanlar Bölgesi'nin gelişimini sağlayacak olanaklar.

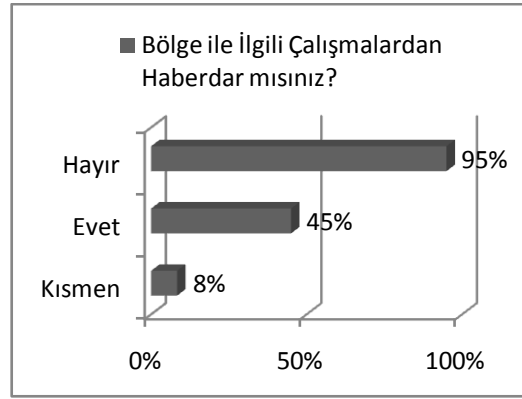
Hanlar Bölgesi'nin daha canlı ve kullanılır olabilmesi yerel halkı ve turistleri çekebilmesi için neler yapılması gerektiği sorulduğunda, kullanıcıların %24'ü tanıtım/reklam yapılmalı, %10'u düzenleme yapılmalı, %8'i otopark/turist otoparkı

yapılmalı, %8'i tarihi yapıların etrafı açılmalı, %7'si trafiğe çözüm bulunmalı, %6'sı kent merkezi trafiğe kapatılmalı, %5'i rehber eksikliği giderilmeli ve %5'i halka açık organizasyonlar yapılmalı cevabını vermiştir (Şekil 3.83).

Hanlar Bölgesi ile ilgili yürütülen çalışmalardan haberdar olup olmadıkları sorulduğunda kullanıcıların %37'si evet, %8'i kısmen ve %55'i hayır cevabını vermiştir (Şekil 3.84). Evet diye cevap veren kullanıcıların bir kısmı yapılan çalışmalar uygulanırken haberdar olduklarını söylemiştir. Bir kısmı yapılan restorasyonları belirtmiştir. Bursa'nın belli yerlerinde halen afişler olmasına rağmen, Hanlar Bölgesi için önemli bir gelişme olan UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmesini belirten çok az kişi olmuştur (Şekil 3.85).

Şekil 3.83 : Hanlar Bölgesi için öneriler.

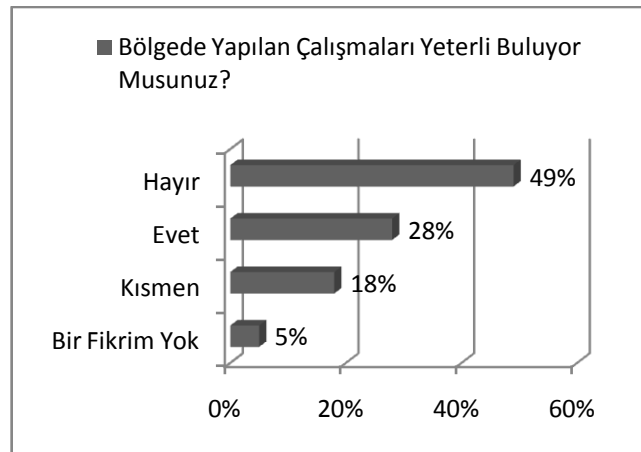

Şekil 3.84 : Hanlar Bölgesi ile ilgili çalışmalardan haberdar mısınız?

Şekil 3.85 : Hanlar Bölgesi'nin Dünya Mirası Listesi'ne girdiğini söyleyen afiş (Mayıs, 2015-Acemler) ve (Eylül, 2015-Ulu Cami yanı).

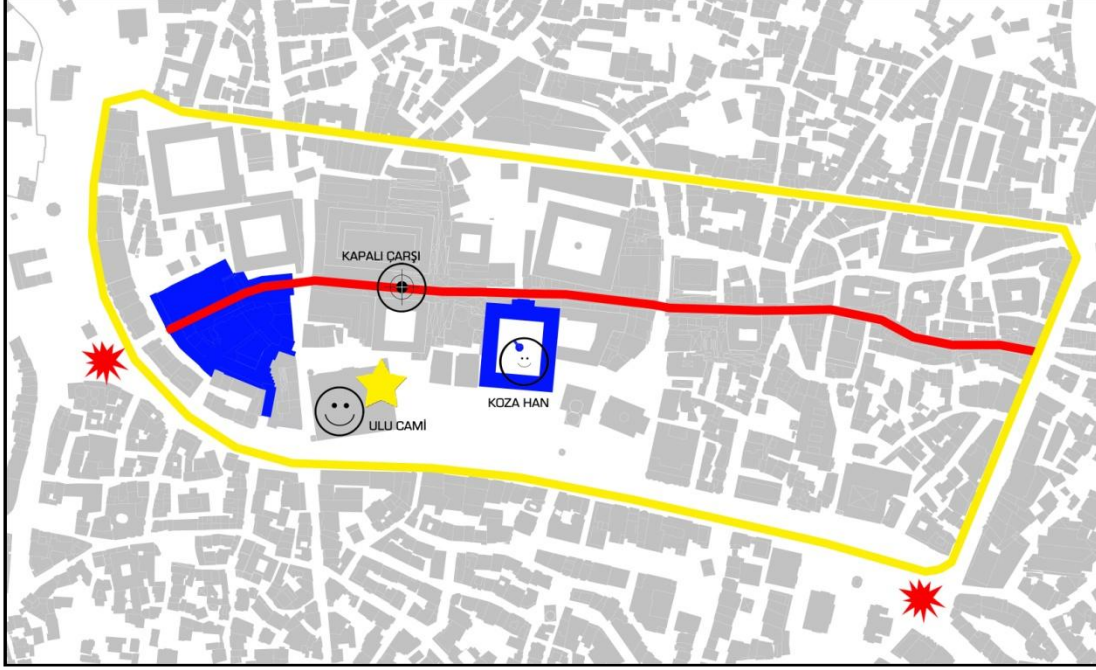
Kullanıcılara bölgede yapılan çalışmaları yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda %49'u hayır, %28'i evet, %18'i kısmen, %5'i ise bir fikrim yok demiştir (Şekil 3.86).

Şekil 3.86 : Hanlar Bölgesi'nde yapılan çalışmaları yeterli buluyor musunuz?

Anketten elde edilen veriler Şekil 3.87'de gösterilmiştir. Bölgenin sınırları Atatürk Caddesi, İnönü Caddesi, Cumhuriyet Caddesi ve Cemal Nadir Caddesi, en çok

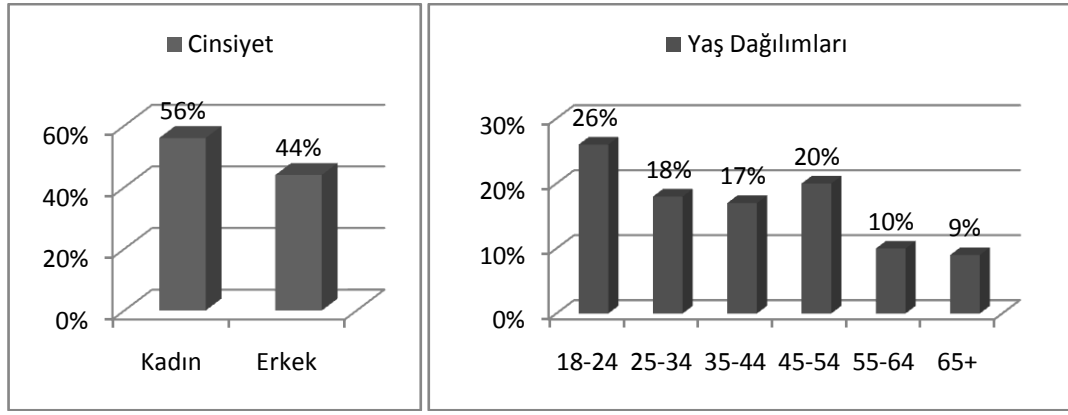
kullanılan rota Bakırcılar, Kapalı, Uzun Çarşı aksı, en çok taranan ticari yapı Koza Han, Bakırcılar ve Ulu Çarşı, trafiğin en yoğun olduğu kesişim noktaları Çakırhamam ve Heykel, bölgenin sembolü Ulu Cami, en sevilen yapı Ulu Cami, en sevilen açık mekan Koza Han'ın Avlusu, sevilmeyen yapı Doğanbey Toki Binaları ve en yoğun yer Kapalı Çarşı'dır.

Şekil 3.87 : Hanlar Bölgesi anket sonuçları.

3.4.3 Alan çalışmasına katılan kullanıcıların profili

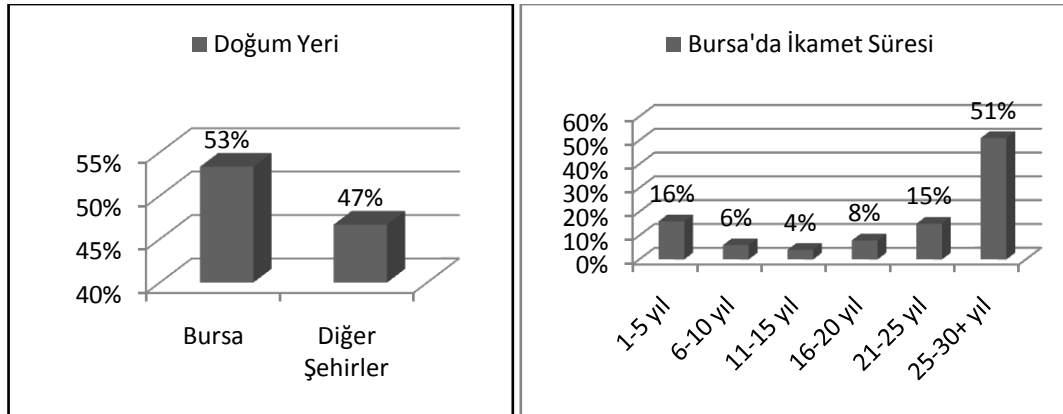
Bu bölüm, Bursa Hanlar Bölgesi'nde yapılan alan çalışmasının sonuçlarını kapsamaktadır. Alan çalışması bilişsel haritalama ve anket olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. 100 kişiye yapılan çalışmanın %56'sı kadın, %44'ü erkek kullanıcılardan oluşmuştur (Şekil 3.88). Anket yapılan kullanıcıların yaş dağılımlarına bakıldığında, %26'sı 18-24, %20'si 45-54, %18'i 25-34, %17'si 35-44, %10'u 55-64 yaş aralığında, %9'u ise 65 yaş üzerindedir (Şekil 3.89). Bu verilere göre genç ve orta yaş kullanıcılar çoğunluktadır.

Şekil 3.88 : Kullanıcıların cinsiyeti.

Şekil 3.89 : Kullanıcıların yaş dağılımları.

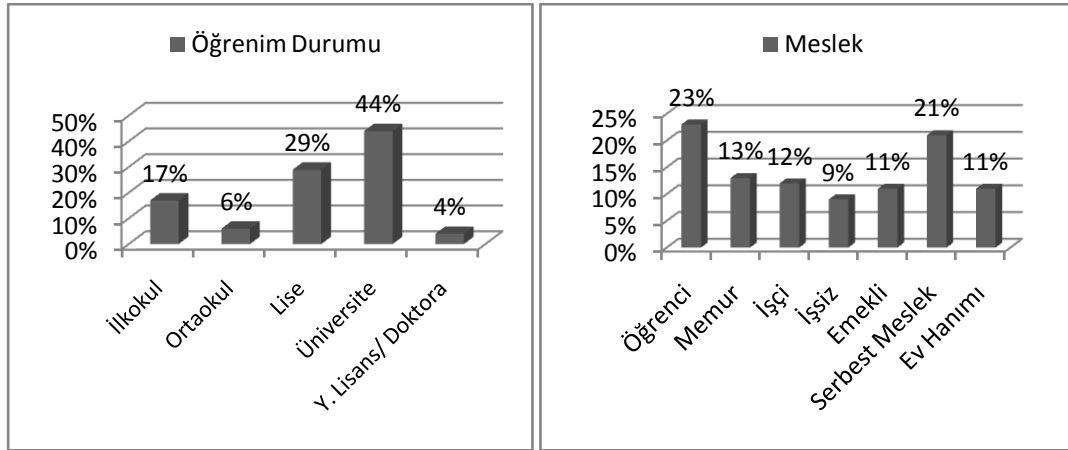
Alan çalışması yapılan kullanıcıların %51'i Bursa doğumludur (Şekil 3.90). Kullanıcıların %51'i 25 yıl üzerinde, %16'sı 1-5 yıl, %15'i 21-25 yıl, %8'i 16-20 yıl, %6'sı 6-10 yıl ve %4'ü 11-15 yıl arasında Bursa'da ikamet etmektedir (Şekil 3.91). Bu sonuçlara göre, kullanıcıların yaklaşık yarısından fazlası Bursa'da uzun yıllardır yaşayan kişilerden oluşmaktadır.

Şekil 3.90 : Kullanıcıların doğum yeri.

Şekil 3.91 : Kullanıcıların Bursa'da ikamet süresi.

Kullanıcıların %44'ü üniversite, %29'u lise, %17'si ilkokul, %6'sı ortaokul ve %4'ü de yüksek lisans/doktora mezunudur (Şekil 3.92). Bu verilere göre alan çalışmasına katılan kullanıcılar içindeki en yüksek oranı üniversite mezunları oluşturmaktadır. Bu oranlar eğitim düzeyi yüksek bir kullanıcı grubunu göstermektedir. Kullanıcıların %23'ü öğrenci, %21'i serbest meslek, %13'ü memur, %12'si işçi, %11'i emekli, %11'i ev hanımı ve %9'u işsizdir (Şekil 3.93).

Şekil 3.92 : Kullanıcıların öğrenim durumu.

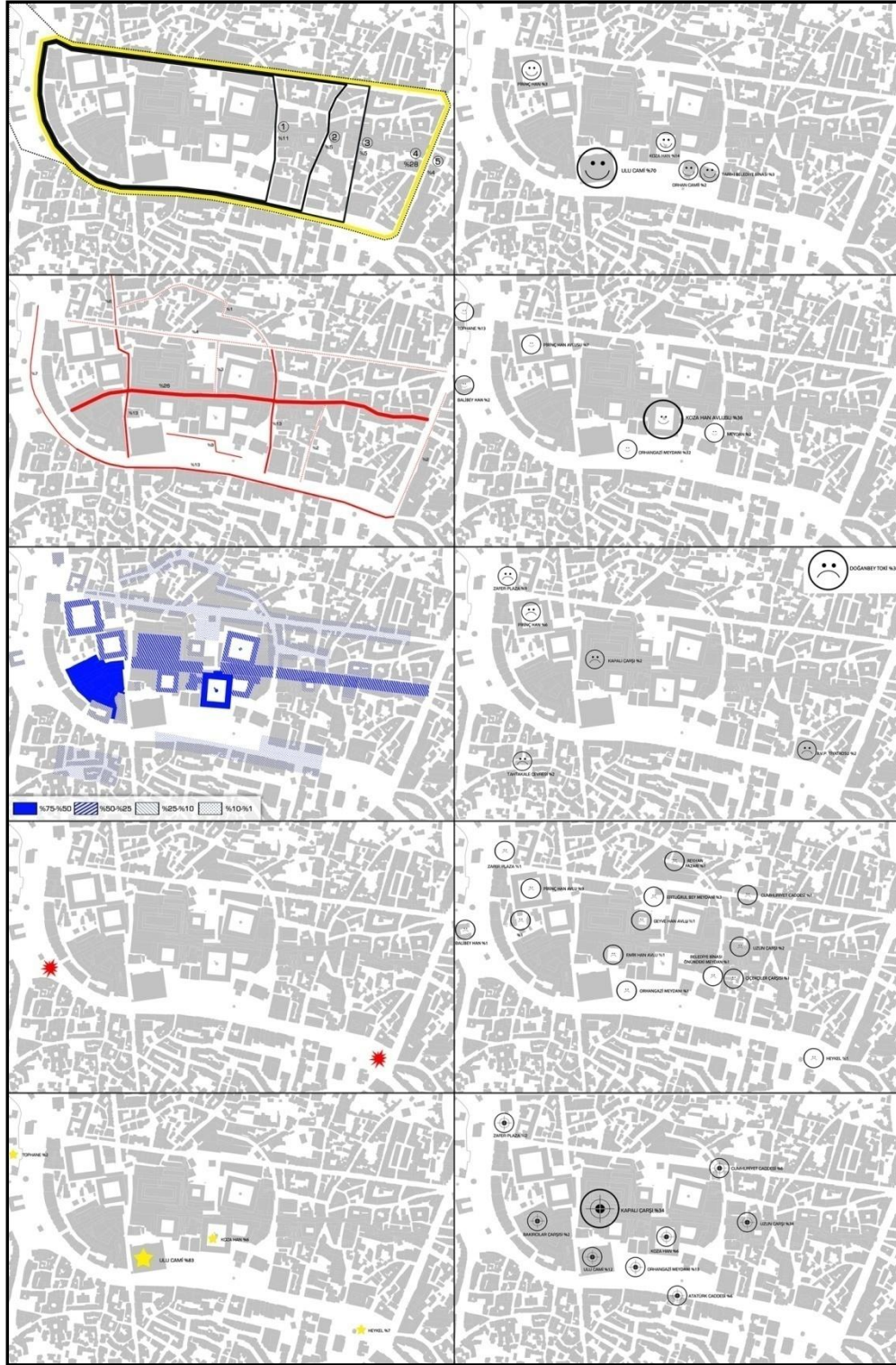
Şekil 3.93 : Kullanıcıların meslekleri.

3.4.4 Alan çalışmasının sonuçlarının değerlendirilmesi

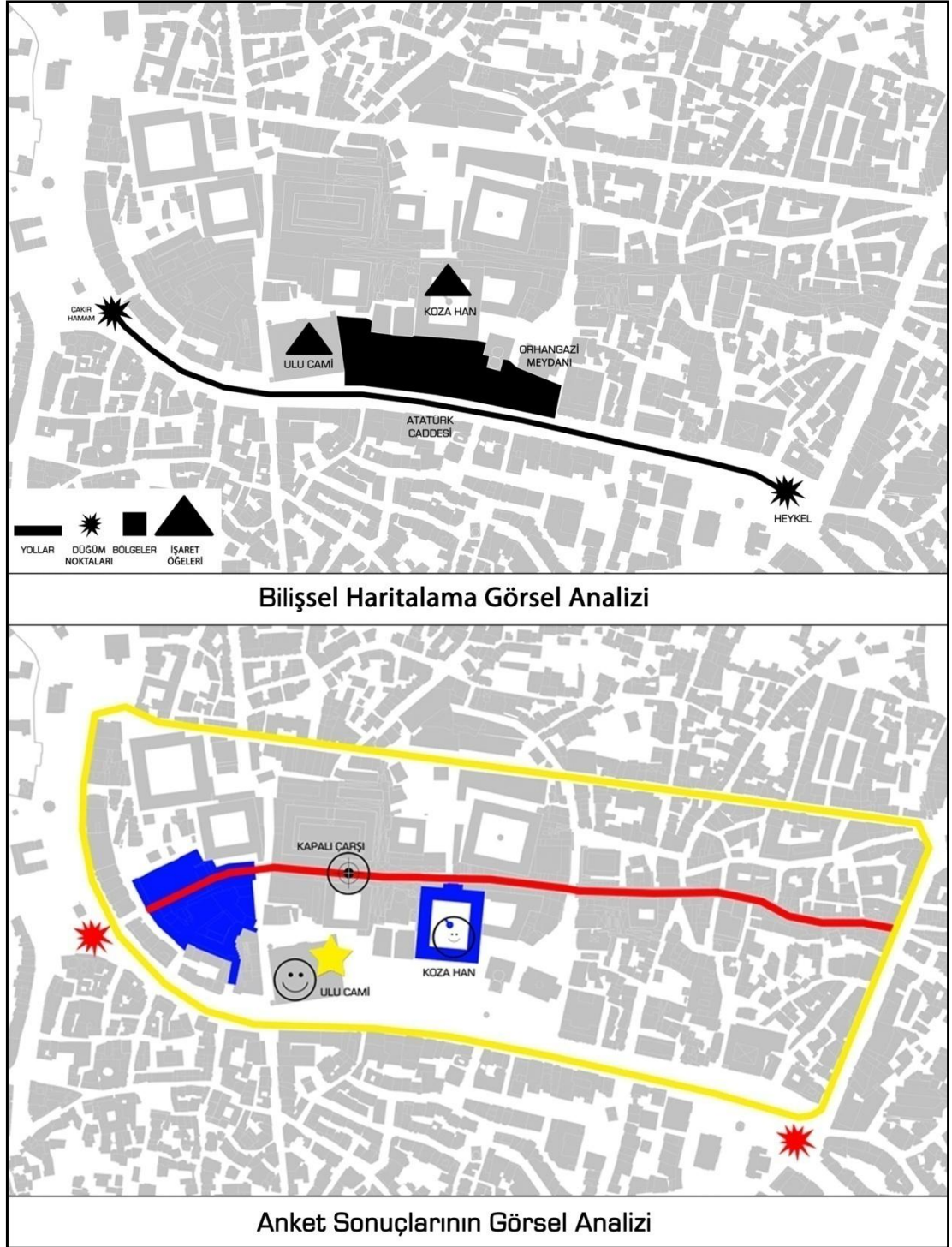
Bilişsel haritalamadan elde edilen veriler ile anketten elde edilen veriler karşılaştırıldığında ortak sonuçlar olduğu görülmektedir. Bilişsel haritalardan elde edilen verilere bakıldığında bölgenin daha çok çeperleriyle algılandığı görülmüştür (Şekil 3.94). Anketten elde edilen verilere bakıldığında da bu öneri desteklenmiştir (Şekil 3.95, Şekil 3.96).

Bazı bilişsel haritaların kapsadığı alan Hanlar Bölgesi olarak kalmış, bazılarında bu alan genişlemiştir. Bilişsel haritalardan sınır ögesi olarak elde edilen verinin bölgeyi çevreleyen yollar olduğu düşünülmüş, başka bir veri bulunamamıştır. Anketlerde ise bölgenin sınırları en çok Atatürk Caddesi, İnönü Caddesi, Cumhuriyet Caddesi ve Cemal Nadir Caddesi olarak gösterilmiştir.

Bilişsel haritalardan elde edilen en yüksek yol verisi bölgenin güney sınırı olan Atatürk Caddesi olmuştur. Daha sonra Bakırcılar, Kapalı ve Uzun Çarşı ticaret aksı gelmektedir. Ankette sorulan bölgede en çok kullanılan rota sorusunun en yüksek cevabı da ticaret aksı olmuştur. Bilişsel haritalarda elde edilen trafiğin yoğun olduğu kesişim noktaları Heykel ve Çakırhamam olmuştur. Ankette de aynı sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 3.95 : Anket verilerine göre hazırlanan haritalar.

Şekil 3.96 : Bilişsel haritalamanın ve anketin görsel analizi.

Bilişsel haritalamadan elde edilen verilere göre bölgenin en önemli nirengi noktası olan Ulu Cami, ankette de bölgenin sembolü ve en sevilen yapısı olmuştur. Ankette kullanıcılardan ticari alanları taramaları istendiğinde öne çıkan yapı Koza Han, bilişsel haritalarda Ulu Cami'den sonra gelen önemli nirengi noktası olmuştur.

Ankette bölgede sevilmeyen yapılar sorulduğunda, işaretlemeleri istenen haritanın sınırları dışında olmasına rağmen, en çok Doğanbey Toki Binaları belirtilmiştir. Bölgeyi ve kenti bu denli etkileyen yapılardan kullanıcıların da rahatsız olduğu görülmektedir. Hanlar Bölgesi'nin kuzeyinde yer alan yapılar oldukça yoğun olan kent merkezinin yoğunluğunu daha da arttırmış, kent merkezinde var olan insan ve araç trafiğine büyük bir yük getirmiştir (Şekil 3.97). Kentin dokusunu hiçe sayarak yapılan binalar, kentin silüetini bozmuştur. Kente giriş yapan turistleri karşılayan yapılar olmuşlardır. Eskiden turistler için yeşili, tarihi, kültürel değerleri ile öne çıkan Bursa, artık bu yapılarla da anılacaktır. Bu yapılar kent dışından bakıldığında Bursa'yı gölgelemiş, kent içinde de Hanlar Bölgesi'ne adeta fon olmuştur. Hanlar Bölgesi içinden çekilen neredeyse her fotoğrafta bu yapılar da yer almaktadır (Şekil 3.98).

Şekil 3.97 : Hanlar Bölgesi ve TOKİ.

Şekil 3.98 : Hanlar Bölgesi'nden fotoğraflar.

Bilişsel haritalarda bölge olarak öne çıkan Orhangazi Meydanı, anketlerde ikinci sevilen açık mekan olmuştur. En sevilen açık mekan ise Koza Han'ın avlusudur. Bölgede sevilen açık mekanın bir yapının avlusu olması bölgedeki açık mekanların azlığını vurgulamaktadır. Bu yüzden sevilmeyen açık mekanlar sorulduğunda da çok az cevap alınmıştır. Bir kullanıcının “Keşke açık mekanlar çok olsa, biz de sevmesek” demesi durumdan ne kadar rahatsız olduğunu göstermektedir.

Anketten kullanıcıların tarihi yapıları net bir şekilde algıladıklarını, bölgenin düzenli ve kolay tanımlanabilir olduğunu düşündükleri sonucu elde edilmiştir. Bilişsel haritalardan elde edilen verilere bakıldığında ise bölgenin güney kısmındaki yapıların öne çıktığı, kuzeyindeki yapıların daha az algılandığı, doğusunda kalan yapıların haritalarda yer almadığı görülmüştür. Tarihi yapıların aslında tamamını algılamadıkları sonucu çıkartılmıştır. Ankette kullanıcıların bölgenin düzenli olduklarını düşündüklerini ifade ettikleri görülmüş ama kullanıcı görüşleri başlığında sorulan bölgenin en büyük sorunu sorusunda %17 düzensizlik, bölgenin zayıf yanlarında %19 düzensizlik, bölgenin daha canlı ve kullanılır olması için neler yapılması gerektiği sorulduğunda %10 oranında düzenleme yapılması gerektiği cevaplarını vermişlerdir. Bazı kullanıcılar, kentte uzun süredir yaşayanlar için bölgenin tanımlı ve yollarını kolayca bulabilecekleri bir yer olduğunu söylemiş ama bölgeye gelen turistler için düzensiz ve tanımsız bir bölge olduğunu vurgulamıştır. Bilgilendirici, yönlendirici bir gezi yolu oluşturulması turistlerin bölgeyi kolay algılayabilmelerini ve saklı kalan yapıları da görmelerini sağlayacaktır. Çoğu kullanıcı bölgedeki yapıların tarihini ve önemini bilmemelerinden duydukları rahatsızlığı dile getirmiştir. Bu konuda yerel halkı bilgilendirici sunumlar yapılmasını önermişlerdir. Yerel halka bölgenin daha iyi tanıtılması toplumdaki tarih bilincini sağlayacağından önemlidir. Bursa Alan Başkanlığı tarafından UNESCO buluşmaları yapılmakta ve bu süreç kullanıcılara aktarılmaktadır. 22 Haziran UNESCO Dünya Mirası Bursa Günü Etkinlikleri kapsamında panel, sergi ve müzik dinletisi gibi faaliyetler bir hafta boyunca yapılmıştır.

Ankette kullanıcı görüşleri başlığında sorulan sorularla GZFT Analizleri yapıldığında elde edilen veriler Şekil 3.99'da gösterilmiştir. Tarihi dokusu, ticaret merkezi olması, kent merkezinde olması, turizm merkezi olması, farklı işlevlerin bir arada olması, canlı ve hareketli olması bölgenin güçlü yanlarındandır. Bölgenin zayıf yanları; trafik sorunu, düzensizliği ve karışıklığı, otopark sorununun olması,

kalabalık olması, rehber eksikliği, çarpık yapıların olması, tanıtım yapılmaması, tarihi yapıların algılanamaması, temizlik sorunu, yeterli açık alan olmaması, oturma elemanı eksikliği, güvenlik eksikliği ve idari birimlerin birlikte hareket etmemesidir. Bölgenin sahip olduğu fırsatlar sorulduğunda kullanıcılar ticari, tarihi ve turizm yönünün bölgenin gelişimini sağlayacak önemli özellikleri olduğu cevaplarını vermiştir. Bölgenin manevi havası da bölgenin fırsatlarındanıdır. Bölgenin tehditleri ise zamanla tarihi dokunun bozulması, Doğanbey Toki binalarının getirdiği yoğunluğu ve görsel etkisi, insanların bilinçsizliğidir.

GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
• Tarihi dokusu • Ticaret merkezi olması • Kentin merkezi olması • Turizm merkezi olması • Farklı işlevlerin bir arada olması • Canlı ve hareketli olması	• Trafik sorunu • Bölgenin düzensizliği ve karışıklığı • Otopark sorunu • Kalabalık olması • Rehber eksikliği • Çarpık yapıların olması • Tanıtım yapılmaması • Tarihi yapıların algılanamaması • Temizlik sorunu • Yeterli açık alan olmaması • Oturma elemanı eksikliği • Güvenlik eksikliği • İdari birimlerin birlikte hareket etmemesi
FIRSATLAR	TEHDİTLER
• Tarihi yönü • Ticari yönü • Turizm yönü • Bölgenin manevi havası	• Tarihi dokunun bozulması • Doğanbey Toki binaları • İnsanların bilinçsizliği

Şekil 3.99 : Kullanıcı görüşleriyle oluşturulan Hanlar Bölgesi'nin GZFT analizi.

Bursa Alan Başkanlığı'na, karar vericiler (Valilik, Belediye vb. gibi idari kurumlar), kararı etkileyenler (akademisyenler, meslek odaları vb.) ve karardan etkilenenler (alanlarda yer alan oda, dernek vb. temsilcileri, muhtarlar ve muhtarların belirlediği mülk sahipleri) ile yapılan arama toplantılarından elde edilen sonuçlar ise Şekil 3.100'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda yönetime, kültürel değerler-koruma ve planlamaya, sosyal-ekonomik-çevresel yaşam kalitesine, eğitim ve bilinçlendirmeye, erişilebilirlik-ulaşıma, turizm-tanıtım-ziyaretçi yönetimine ve acil durum-risk yönetimine ilişkin sorunlar için kısa, orta ve uzun vadede eylem planları

hazırlanmıştır (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013). Bahsedilen arama toplantıları ağırlıklı olarak idari birimlerle yapılmıştır. Yapılan bu iki analiz karşılaştırıldığında benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
1. Bölgenin geleneksel kimliği olması 2. Kurulduğundan beri tarihi ve ticari özelliğini koruması 3. Esnaf olgusu ve esnafın geçmişe ve çarşıya sahip çıkması 4. Her kesime hitap edilmesi 5. Günümüz mimarisinden çok farklı olması 6. Tarihe ilgi duymayı, ibadet etmeyi ve huzur atmosferini teşvik etmesi 7. Kentsel bellek değerinde olması 8. Osmanlının ilk düzenli çarşısı olması 9. Osmanlının ilk başkentinin merkezi olması 10. Kullanıcıya, açık, yarı açık ve kapalı alanların aynı anda sunulması	1. Koruma- kullanma dengesi ile ilgili sorunlar bulunması 2. Bölge içindeki özel bir yasanın olmayışı 3. Yönetimde çok başlılık olması 4. Bölgenin çekim merkezi olması nedeniyle koruma ve güvenlik sorunlarının olması 5. Alana yönelik çok sayıda projenin olması ve eşgüdüm eksikliği, sorumlu kurumların yatırım planlarının eşgüdümsüz olması (koordinasyonsuzluk) 6. Zemin ve üst örtü uygulamalarında ortak bir dil kullanılmaması, bütüncül olmaması, detayların özensizliği 7. Akşam erken saatlerde kapıların kapanması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
1. UNESCO Dünya Miras listesine girme sürecinde olması 2. Bölgenin yayalaştırma çalışmalarının devam etmesi 3. Eskiye yönelik ilgi ve nostalji duygusu yaratması 4. Kültür turlarının artıyor olması 5. Soğuk AVM'lere karşı sıcak Hanlar Bölgesi atmosferinin bulunması 6. Sosyal iletişim ağlarının artıyor olması 7. Alana yakın AVM'lerle ilişkilendirme (Zafer Plaza) 8. Alan başkanlığına sahip olması	1. Siyasi iradenin kültürel mirası koruma zorunluluğunun yeterince farkında olmaması 2. Bir sonraki nesile kültürel birikimin tam anlamıyla aktarılamaması ihtimali 3. AVM'lerin hızla çoğalması ve alana yakınlığı (Zafer Plaza) 4. Mimari yapım tekniklerinin değişmesi ve uygulamada görülen hatalar 5. Bölgenin kentten soyutlanması, bölgeye sadece ekonomik getirisi açısından bakılması, sosyo-kültürel faktörlerin daha arka planda kalması

Şekil 3.100 : Hanlar Bölgesi'nin GZFT analizleri (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

3.5 Bölüm Sonucu

Bu bölümde öncelikle Bursa Hanlar Bölgesi'nin tarihsel süreci anlatılmıştır. Daha sonra bu bölgenin çalışma alanı olarak seçilmesinin nedenleri açıklanmıştır. Yapılan alan çalışmasının verileri analiz edilmiş, çıkan sonuçlar grafik ve görsellerle değerlendirilmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde pek çok farklı faktörün etkisiyle giderek kimliğini kaybetme, köhneleşme ve aynışma tehlikesiyle karşı karşıya kalan tarihi çevrelerin özgün kimliklerinin sürdürülebilmesi yeniden canlandırma stratejilerinin birincil hedefi olarak görülmektedir. Bu konuda çevresel, sosyo-kültürel, ekonomik, organizasyonel bileşenler gibi pek çok faktörün etkisini bir arada inceleyen çok sayıda çalışma olmakla birlikte, Hanlar Bölgesi'nin asıl sahipleri olan kullanıcıların istek, ihtiyaç ve düşüncelerini mercek altına alan çalışmaların hayli az olduğu görülmüştür. Demokratik bir planlama ve tasarlama sürecinin gerçekleştirilebilmesi için söz konusu bölgenin kullanıcılarının yapılacak yenileme çalışmalarında söz sahibi olması gerekmektedir. Buradan hareketle kullanıcıların tarihi çevrelerde yapılan planlamalara katılımının sağlanmasının yeniden canlandırma çalışmaları için önemli olduğu düşünülmüş ve kullanıcıların bu çalışmalarda nasıl rol alabileceğini görmek için Bursa Hanlar Bölgesi'nde bir alan çalışması yapılmıştır.

Alan çalışması kapsamında kullanıcı görüşlerinin elde edilebilmesi için bilişsel haritalama ve anket olmak üzere iki yöntemle veri elde edilmiştir. Bu veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yeniden canlandırma stratejilerinin hedef ve amaçlarına, tasarım/planlama ve yönetsel boyutuna katkıda bulunabilecek sonuçlar elde edilmiştir. Bu üç farklı kategoride elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

1. Hedef ve amaçlar:

- Hanlar Bölgesi'nin öne çıkan bilişsel imge elemanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için kimliklerinin korunması, yaşatılması ve onarılması,
- Bölgenin en önemli nitelikleri olan tarihi kimliğinin ve ticaret işlevinin korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Turizme yönelik olarak Bursa'nın tarihi kent merkezini hem tasarım hem de yönetsel boyutta zenginleştirecek önlemler ve kararlar alınması.

2. Tasarım ve planlama:

- Önemli nirengi noktalarının algılanabilirliğinin artırılması,
- Açık alanların niteliğinin artırılması ve uygun alanlar varsa yeni açık alanların oluşturulması,
- Ticari aksın korunması ve geliştirilmesi,
- Kamusal alanlardaki kullanımı arttıracak peyzaj düzenlemeleri yapılması,
- Kent merkezini ve bölgeyi olumsuz yönden etkileyen trafik ve otopark sorununun çözülmesi,
- Gençlerin bölgeyi daha çok kullanabilmesi için bazı yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve gençler için organizasyonlar yapılması,
- Bazı hanların avlularının daha fazla kullanabilmesi için düzenlemeler yapılması,
- Turistler için bölgenin tanımsız olmasından dolayı düzenlemeler yapılması ve bölge içindeki önemli nirengi noktalarını birbirine bağlayan gezi rotalarının önerilmesi.

3. Yönetim:

- Halkın hem bölgenin tarihi hem de yapılan çalışmalar konusunda bilinçlendirilmesi,
- Yerel yönetimin turistlere yönelik olarak bölgenin kavranması ve deneyimlenmesini kolaylaştıracak nitelikli rehber sayısının artırılması gibi tedbirler alması,
- Yerel yönetimin bölgenin temizliği ve düzeni için işletmeye yönelik uygulamalarını yeniden gözden geçirmesi ve bu uygulamaların etkinliğini artırması,
- Kentin tüm idari birimlerinin birlikte hareket etmesi gereklidir.

Bazı kullanıcılar, bilişsel harita ve anketlerini tamamlamış, bundan sonra bölgeye daha farklı bakacaklarını söylemişlerdir. Bilişsel haritadan sonra anket çalışmasında yer alan haritayı gören bazı kullanıcılar da bölgede hiç bilmedikleri yapılar olduğunu belirtmiş ve bu yapıları incelemiştir. Böylece kullanıcı görüşlerinin alınmasıyla, Hanlar Bölgesi'ni daha iyi gözlemleyen, yapılan çalışmalara daha çok dikkat eden kullanıcıların sayısının artacağını söylemek mümkündür. Bu da daha bilinçli bir

toplumu oluşturacak, bölgenin korunmasını, kullanıcıların bölgeye daha çok sahip çıkmasını sağlayacaktır. Öyleyse tarihsel süreçte yapılan tüm planlarda bütüncül yaklaşımla birlikte kullanıcı görüşleri alınsaydı, Hanlar Bölgesi ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenen, bilinçsiz uygulamalarla tarihi gölgelemeyen, daha algılanabilir ve düzenli bir bölge olabilirdi. Günümüzde yapılan araştırmalarda kullanıcıların memnuniyeti yüksek çıkabilirdi.

Alan çalışmasında elde edilen veriler bölgenin kullanıcılar tarafından nasıl algılandığını ortaya koymuştur. Yeniden canlandırma için alan çalışmasından elde edilen veriler bölgenin öncelikli sorunlarını belirlemek açısından önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bölge için önemli imge elemanlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda planlama yapılması bölgenin algılanabilirliğini arttıracaktır. Dolayısıyla elde edilen bu veriler yeniden canlandırma çalışmalarından olumlu sonuç alınmasını sağlayacaktır.

Tarihi çevrelerin geleceğe aktarılmasında toplumun bilinçlenmesi önem kazanmaktadır. Kullanıcıların bu alanları koruyacak ve zarar verilmesini engelleyecek bilinçte olması gerekmektedir. Yapılan çalışmalara kullanıcı katılımı sağlandığında alan çalışması sonucunda kullanıcıların bölgeyi daha detaylı incelediklerini söylemeleri gibi toplumun bölgeye ve çalışmalara olan bakışı değişecektir. Bu yüzden kullanıcıların kenti ve dolayısıyla onları etkileyen çalışmaların içinde olmaları gerekmektedir.

Tarihi çevrelerde yeniden canlandırma çalışmalarında çevresel, sosyal, ekonomik ve organizasyonel bileşenlere aynı oranda ağırlık verilerek çalışma sürdürülmelidir. Yapılan alan çalışmasından elde edilen veriler göz önüne alındığında, gelecekte diğeri tarihi çevrelerde yapılacak sürdürülebilir yeniden canlandırma stratejilerinin oluşturulmasında kullanıcı görüşlerinden elde edilecek verilerin önemli bir kaynak olabileceği görülmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma ile elde edilen veriler kullanıcı görüşlerinin tarihi çevrelerde sürdürülebilir yeniden canlandırma stratejileri için önemli bir kaynak olabileceğini göstermektedir. Katılımcı süreçlerle elde edilmesi beklenen bu veriler sürdürülebilir planlama stratejilerine başlangıçta oluşturulması beklenen hedef ve amaçların belirlenmesine olduğu kadar tasarımıyla ilgili konulara ve bu planların uygulanmasında gözetilecek organizasyonel/yönetimsel boyutuna da eklenilebilir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z.** (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: YEM.
- Akkılıç, Y.** (2001). *Yıldırım/Bursa, Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni*. Bursa: Bursa Kültür ve Sanat Yayınları.
- Arslan, T. V.** (2010). *Bursa Kapalıçarşı ve Hanlar Bölgesi'nin iyileştirilmesinde ilk Bütüncül Yaklaşım: Piccinato Projesi*. İstanbul: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Arslan, T. V., Dostoğlu N., Bağbancı Ö. K. ve Akıncıtürk N.** (2011) Sustainable revitalisation as a tool for regenerating the attractiveness of an inner-city historic commercial district: 'Han District' as a case. *Urban Design International*, 16 (3), 188-201.
- Asmar, JP. E., Ebohon, J. O. ve Taki, A.** (2012). Bottom-up Approach to Sustainable Urban Development in Lebanon: The Case of Zouk Mosbeh. *Sustainable Cities and Society*, (2), 37-44.
- Batkan, Ö.** (1996). Bursa Kentsel Gelişim ve Planlama Süreci. E. Yenal (Editör), *Bir Masaldı Bursa*, (247-259). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Baykal, K.** (1976). *2000 Yıllık Bursa'nın Belediyesi*. Bursa: Öz Kardeşler Matbaası.
- Bohrer, G. V.** (2008). The Viva o Centro programme in the City of Porto Alegre, Balanced Urban Revitalization for Social Cohesion and Heritage Conservation. *UNESCO International Seminar Tsinghua University – 2007*. Paris.
Retrieved November 6, 2014, from :
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001583/158384e.pdf>
- Bursa Büyükşehir Belediyesi.** (2013). *Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı*. Bursa.
- Busquets, J.** (2005). Barcelona Revisited: Transforming The City Within The City. E. Charlesworth (Ed.), *City Edge Case Studies in Contemporary Urbanism* (34-49). England: Architectural Press.
- Casanovas, X.** (2008). Rehabilitation and social action in Mediterranean old cities: reuse of traditional architecture and social topics on an urban scale: barcelona Old City, Ciutat Vella, Balanced Urban Revitalization for Social Cohesion and Heritage Conservation. *UNESCO International Seminar Tsinghua University – 2007*. Paris.
Retrieved November 6, 2014, from :
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001583/158384e.pdf>
- Chavis, D. ve Wandersman, A.** (1990). Sense of community in the urban environment: A catalyst for participation and community development, *American Journal of Community Psychology*, 18, 55–81.

- Cronin, V. ve Guthrie, P.** (2011). Alternative approaches to slum upgrading in Kibera, Nairobi, *Urban Design and Planning*, 164, 129-139.
- Çahantimur, A.** (2007). *Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyo-kültürel bir Yaklaşım: Bursa Örneği* (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Damayanti, R.** (2012). Young People' Perception of the Determining Factors of Environmental Quality, Case Study of Surabaya- Indonesia. Retrieved January 13, 2015, from : http://repository.petra.ac.id/15779/1/Publikasi1_98034_424.pdf
- Dede, R.** (2010). *Bursa Tarihi Kapalı Çarşı'da Kentsel Dış Mekan Organizasyonu Açısından Analitik Bir İnceleme* (Yüksek Lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Dickson, G. ve Rendek, K.** (2002). Urban Regeneration: City of Manchester, Urban Regeneration Learning from the British Experience. S. Tsenkova (Ed.), 35-52. Canada: Faculty of Environmental Design University of Calgary.
- Dorath, N., Hoşkara Ş.Ö. ve Fasli M.** (2004). An analytical methodology for revitalization strategies in historic urban quarters: a case study of the Walled City of Nicosia, North Cyprus. *Cities*, 21(4), 329–348.
- Dostoğlu, N.** (1999a). Bursa'da Orhangazi Meydanı ve Arolatlar'ın Katkısı. G. Güvenç (Editör), *Mimar-Anlam-Begeni*, 86-95. İstanbul, YEM Yayınları.
- Dostoğlu, N.** (1999b). *Tarihteki Depremlerin Bursa Kenti Üzerindeki Etkileri*. Güney Marmara Mimarlık, 5, 28-31.
- Dostoğlu, N.** (2001). *Osmanlı Döneminde Bursa: 19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları*. Antalya: AKMED.
- Dostoğlu, N.** (2013). *Dünya Miras Sürecinde Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı Sunumu*. Erişim 08.05.2015: <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr>
- Erkan, N.** (2012). Zihinsel Harita Tipolojisinde Topoğrafya ve Ulaşım Ağının Etkileri, Haliç. *Mimarist Dergisi*, 4.
- Foment Ciutat Vella.** Erişim 17.08.2015: http://www.fomentciutatvella.net/pdf/Foment_CiutatVella_2.pdf
- Gabriel, A.** (2010). *Bir Türk Başkenti Bursa*. İstanbul: Osmangazi Belediyesi.
- Glass, J.J.** (1979). Citizen Participation in Planning: The Relationship Between Objectives and Techniques. *Journal of the American Planning Association*, 45 (2), 180-189.

- Gould, P. ve White, R.** (1986). *Mental Maps*. USA: Boston Allen & Unwin.
- Haydon, J. J. ve Kuang J.** (2014). Using Environmental Conflict Reslotion and Consensus Building Towards Improved Sustainability. *Sustainability City VIII*, UK: WIT Press.
- Kırayoğlu, K.** (2004). *Bir Osmanlı Şehri Bursa'da Şehir Merkezi / Hanlar Bölgesi Sorunsalı* (Yüksek Lisans tezi). İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kökden, U.** (1996). Kentler Üreten Tarih - Tarih Üreten Kentler. *Cogito*, 8, 37-42.
- Kuban, D.** (2010). *Türkiye'de Kentsel Koruma Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Lang, J. T.** (1987). *Creating Architectural Theory: The Role of The Behavioral Sciences in Environmental Design*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Lusk, A.C.** (2002). *Guidelines for greenways: determining the distance to, features of, and human needs met by destinations on multi-use corridors* (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://www.proquest.com/>
- Lynch, K.** (1960). *The image of the city*. Cambridge: M.I.T. Press.
- Osmangazi Belediyesi.** (2006). *Bir İmparatorluğun İzi*. Bursa.
- Piccinato, L.** (1961). L'Esperienza del Piano di Bursa, Estratta dal. n. 36-37 di "Urbanistica" Organo Ufficiale dell'Istituto Nazionale di Urbanistica, "Edizioni di Communita" Rome.
- Piccinato, L.** (2004). Bursa Planı Deneyimi (K. Atakay, Çev.). *Bursa'da Yaşam*, Olay Gazetesi Armağanı, Ekim sayısı. Bursa.
- Polat, S.** (2005). *Mimarlık ve Kentsel Yaşam Kalitesinin Sağlanmasında Dönüşüm Projelerinin Rolü: Bursa- Santral Garaj Bölgesi Örneği* (Yüksek Lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Polat, S.** (2011). *Kamusal Dış Mekanlarda Mimari Kimliği Değerlendirmek İçin Bir Yöntem Önerisi: Bursa-Cumhuriyet Alanı Örneği*. (Doktora tezi). Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Rapoport, A.** (1977). *Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-environment Approach to Urban Form and Design*. Oxford: Pergamon Press.
- Rossi, A.** (2006). *Şehrin Mimarisi*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Sanoff, H.** (1990). Human Exchange Techniques For Citizen Participation in Town Revitalization. *Pariticipatory Design Theory and Techniques*, 83-90. USA.

- Shaukland, G.** (1996). Tarihi Değeri Olan Kentlere Neden El Atmalıyız. *Cogito*, 8, 23-35.
- Sulsters, W.** (2005). Mental mapping, Viewing the urban landscapes of the mind. Retrieved October 29, 2014, from : <http://www.wsa.nl/wp-content/uploads/Presentatie-mental-mapping-20051.pdf>
- Şahin, B. E.** (2006). *Meydanların Kentsel Yaşama Katkısı Üzerine Bir İnceleme: Bursa Örneği* (Yüksek Lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Taş, M., Taş, N. ve Çahantimur, A.** (2009) A participatory governance model for the sustainable development of Cumalıkızık, a heritage site in Turkey. *International Institute for Environment and Development (IIED)*, 21(1), 161-184.
- Tiesdell, S., Oc, T. Ve Heath, T.** (1996). Revitalizing Historic Urban Quarters. London: Architectural Press.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi.** *Bursa Merkez Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Raporu*, Erişim: 14.09.2014, www.spo.org.tr/resimler/ekler/a1bf96b7165e962_ek.doc?tipi=2&
- Vehbi, O. B. ve Hoşkara, Ö. Ş.** (2009). Model for Measuring the Sustainability Level of Historic Urban Quarters. *European Planning Studies*, 17(5), 715-739.
- Williams, G.** (1999). Rebuilding the entrepreneurial city: the master planning response to the bombing of Manchester City Centre. *Environment and Planning B: Planning and Design* 2000, 27, 485 – 505.
- Wilson, C., Smith, B. ve Dunn, P.** (2007). *A Guide to Developing a Sustainability Strategy and Action Plan*. UK: Futureprint Limited.
- World Commision on Environment and Development (WCED),** (1987). *Our Common Future, The Brundtland Report*. Oxford: Oxford University Press.
- Wulz, F.** (1990). The concept of participation. H. Sanoff (Ed.), *Pariticipatory Design Theory and Techniques*, 39-48, USA.
- Zeren, M. T.** (2010). *Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu Çağdaş Yaklaşım Örnekleri*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Url-1**< <http://habitat.aq.upm.es/bpes/onu98/bp443.en.html>> erişim tarihi: 01.09.2015.
- Url-2**< <https://www.google.com/maps>> erişim tarihi: 01.09.2015.

Url-3< <http://www.fomentciutatvella.cat>> erişim tarihi: 17.08.2015.

Url-4< <http://www.rudi.net/node/17390>> erişim tarihi: 01.09.2015.

Url-5< <http://ecards.aecom.com/changingworld/index.html>> erişim tarihi: 01.09.2015.

Url-6< <http://www.amazon.com/Image-Harvard-MIT-Center-Studies-Series/dp/0262620014>> erişim tarihi: 01.09.2015.

Url-7< <http://www.arkitera.com/proje/619/1-odul-bursa-buyuksehir-belediyesi-orhangazi-meydani-ve-cevresi-kentsel-tasarim-proje-yarismasi>> erişim tarihi: 01.05.2015.

Url-8< <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/yonetim-alani-sinirlari/>> erişim tarihi : 01.09.2015.

Url-9< <http://www.bursa.bel.tr/>> erişim tarihi: 01.09.2015.

EKLER

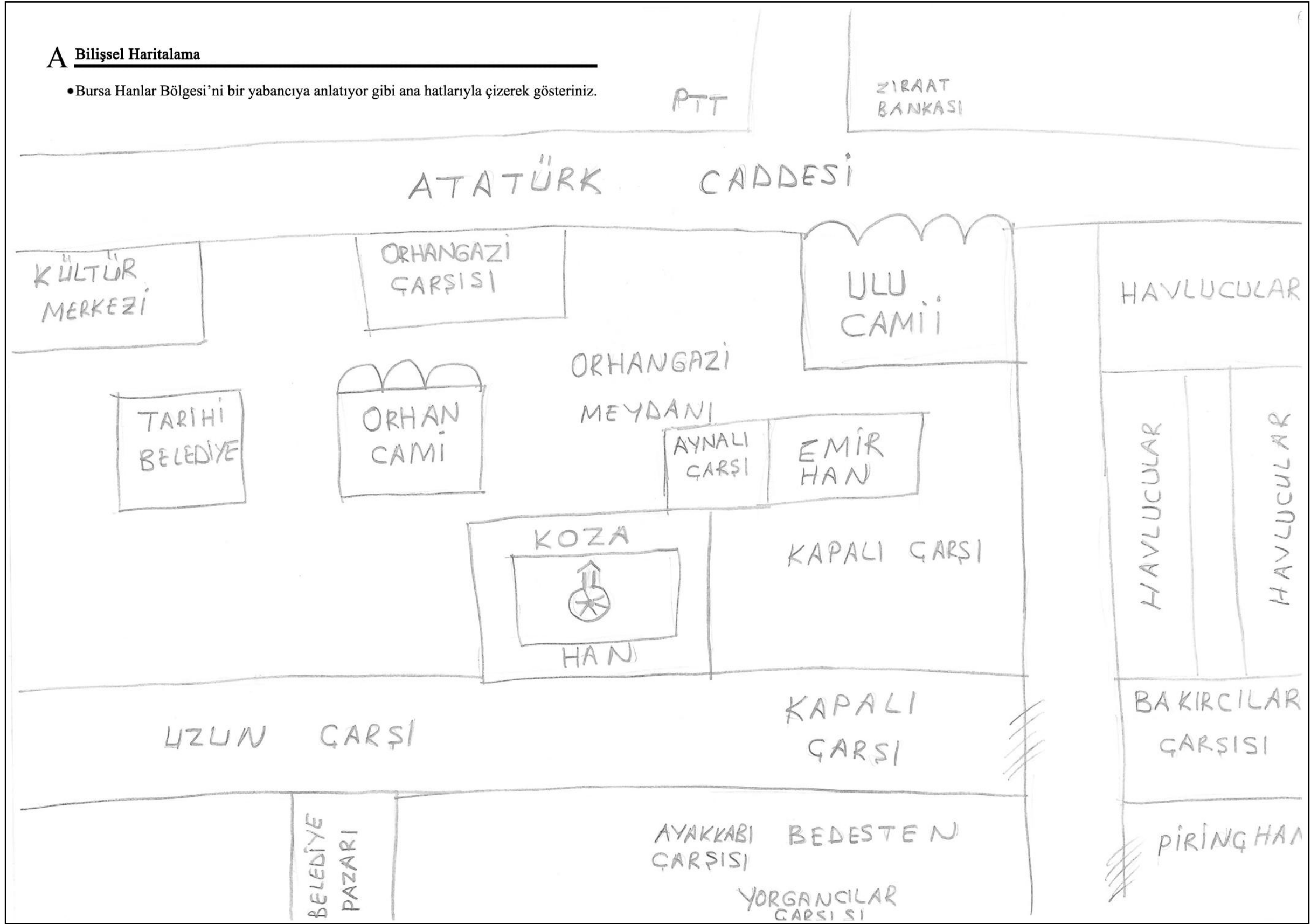
EK A: Anket Formu

EK B: 45-54 Yaş Kadın Kullanıcı Tarafından Hazırlanmış Bilişsel Harita ve Anket

117

A Bilişsel Haritalama

- Bursa Hanlar Bölgesi'ni bir yabancıya anlatıyor gibi ana hatlarıyla çizerek gösteriniz.

Şekil B.1 : 45-54 yaş kadın kullanıcı tarafından hazırlanmış bilişsel harita.

B 1. Bilişsel İmge Elemanları

- Bursa tarihi kent merkezi denildiğinde aklınıza ne gelmektedir?
.....Ulucami ve sevdice.....

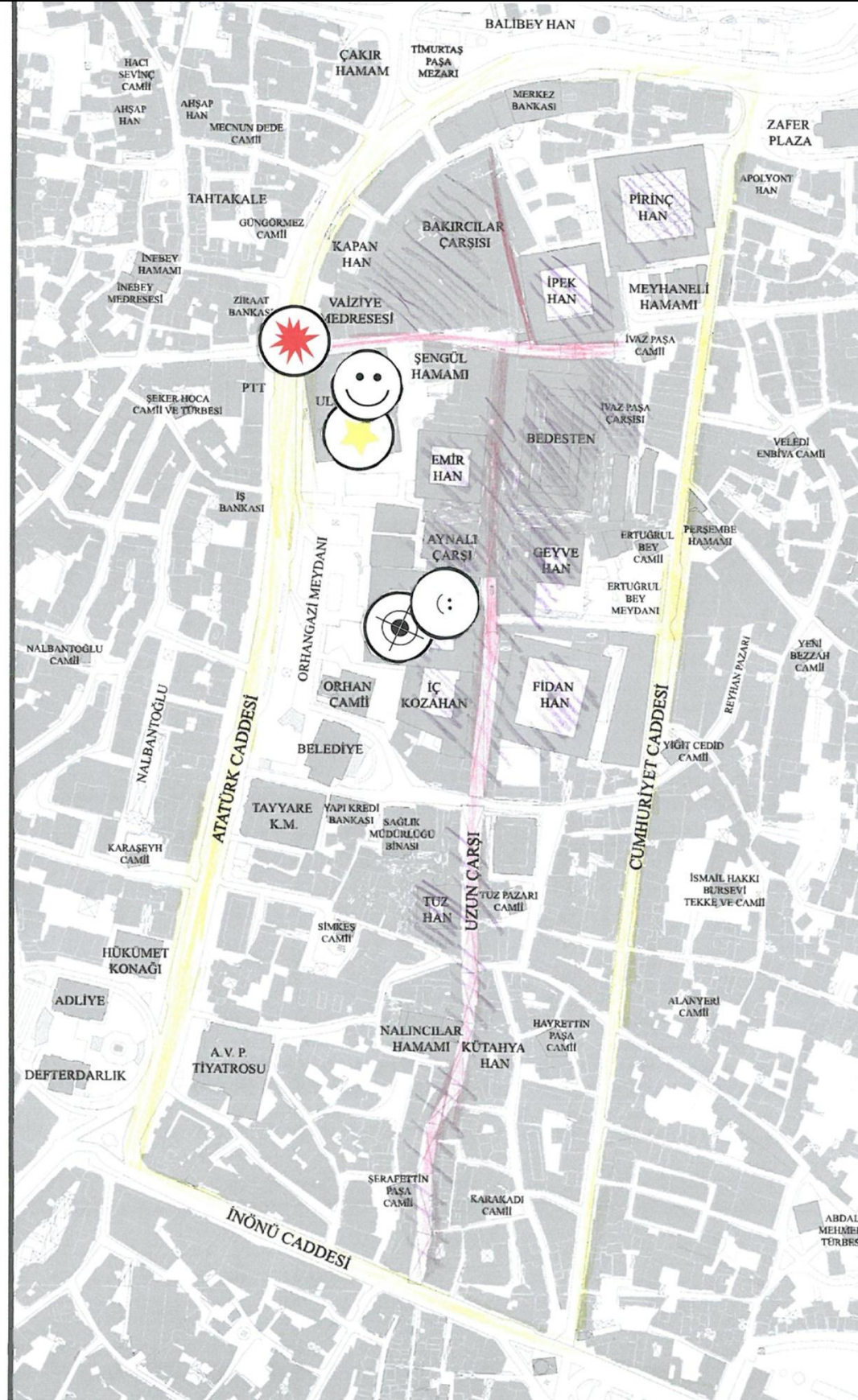
- ☐ Hanlar Bölgesi'nin sınırlarını haritada gösteriniz.
- ☐ Bölgede en çok kullandığınız rotayı harita üzerinde gösteriniz.
- ☐ Bölgedeki ticaret alanlarını harita üzerinde tarayınız.
- ☐ Bölgedeki konut alanlarını harita üzerinde tarayınız.
- ☐ Bölgede trafiğin yoğun olduğu kesişim noktaları nelerdir?
- ☐ Bölgenin sembolü nedir?
- ☐ Bölgede en sevdiğiniz yapı hangisidir?
- ☐ Bölgede en sevdiğiniz açık mekan hangisidir?
- ☐ Bölgede en sevmediğiniz yapı hangisidir?
- ☐ Bölgede en sevmediğiniz açık mekan hangisidir?

- Aşağıdaki ifadelerle katılıp katılmadığınızı derecelendiriniz.

	Kesimlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesimlikle Katılmıyorum
Bu bölgedeki tarihi yapıları net bir şekilde algılayabiliyorum.					X
Bu bölge, düzenli ve kolay tanımlanabilir bir bölgedir.					X
Bu bölgede nerede olduğumu ve nereye gittiğimi kolaylıkla tahmin edebiliyorum.					X
Bu bölge, yolumu kolayca bulabileceğim bir bölgedir.					X
Bu bölge, bölümlerini kolayca tanımlayabileceğim bir bölgedir.					X

2. Kullanım Yoğunluğu

- Bölgeye Geliş Sıklığı:
☐ Her gün ☐ Haftada 2-3 ☐ Haftada 1 ☒ Ayda 1 ☐ Yılda 2-3
- Bölgeye Geliş Nedeni:
☐ İş ☒ Alışveriş ☐ Gezi ☐ Sosyal Aktivite ☒ İbadet ☐ Diğer
- Bölgeye Ulaşım Aracı:
☒ Metro ☐ Otobüs ☐ Dolmuş ☐ Taksi ☐ İpekböceği ☐ Yaya ☐ Özel Araç
- ☐ Bölgenin en yoğun kullanılan yeri neresidir?

3. Kullanıcı Görüşleri

- Bu bölgeyi Bursa'nın diğer bölgelerinden farklı kılan nitelikleri belirtiniz.....Osmanlı'nın merkezi.....
- Bu bölgenin çeşitli noktalarına dair özel hisleriniz var mı?.....Bursa'nın en güzel ve en tarihi kısmıdır. Ruhun dinlenmektedir.....
- Bölgenin en büyük sorunu nedir?.....Kalabalık.....
- Bölgenin zayıf yanları nelerdir?.....Kalabalık ve trafik sorunu.....
- Bölgenin güçlü yanları nelerdir?.....Tarihi ve turistik yönü.....
- Bölgenin gelişimini sağlayacak olanakları var mıdır? Varsa nedir?.....Bölgeye daha fazla turistik alanın yapılması.....
- Bölgenin daha canlı ve kullanılabilir olabilmesi, yerel halkı ve turistleri çekebilmesi için neler yapılmalıdır?.....Bölgeye daha fazla turistik alanın yapılması.....
- Bu bölge ile ilgili yürütülen çalışmalardan haberdar mısınız? Açıklayınız.....Hayır.....
- Bu bölge ile ilgili yapılan çalışmaları yeterli buluyor musunuz?.....Kullanıyorum.....

4. Kişisel Bilgiler

- Cinsiyet: ☒ Kadın ☐ Erkek
- Doğum Yeri: TRABZON
- Yaş: ☐ 18 - 24 ☐ 25 - 34 ☐ 35 - 44 ☒ 45 - 54 ☐ 55 - 64 ☐ 65+
- Eğitim Durumu: ☐ Okuryazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☒ Üniversite ☐ Y.Lisans/ Doktora
- Meslek: ☐ Öğrenci ☒ Memur ☐ İşçi ☐ İşsiz ☐ Emekli ☐ Serbest Meslek
- Bursa'da İkamet Süresi: ☐ 1 - 5 ☐ 6 - 10 ☐ 11 - 15 ☐ 16 - 20 ☐ 21 - 25 ☒ 25 - 30+

Teşekkürler...

Şekil B.2 : 45-54 yaş kadın kullanıcı tarafından hazırlanmış anket.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Gül Sibel GEDİK
Doğum Tarihi ve Yeri : 03.01.1989 - Osmangazi
E-posta : gulsibelgedik@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2010, Uludağ Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Lise** : 2006, Bursa Şükrü Şankaya Anadolu Lisesi